

מראית חוק

אכיפת החוק על
אזרחים ישראלים
בגדה המערבית

מראית חוק

אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית

יוני 2006

מחקר וכתיבה: ליאור יבנה
עריכה: עו"ד מיכאל ספרד
סיוע בריכוז מידע: נטלי רוזן, אודי גלעד
תמונות: יודית אבי דור, יש דין (אלא אם נכתב אחרת)

עריכה לשונית: ניר שלו
עיצוב גראפי: גאמא עיצובים www.gama.co.il

תמונת השער: שוטרי מחוז ש"י ומתנחלים באדמות הכפר קוואויס שבדרום הר חברון,
10 ביוני 2005. צילום: ISM-NC.

תודות:

- למתנדבי ארגון יש דין על עבודתם המסורה שאפשרה כתיבת דו"ח זה
- לעו"ד לימור יהודה מהאגודה לזכויות האזרח בישראל, ליעל הנדלסמן ולסוהיר עאבדי-חביב אללה מבצלם על עזרתן בריכוז נתונים
- לשולמית אלוני, למיכאל בן יאיר ולפול קדר, חברי המועצה הציבורית של יש דין, על עזרתם בהכנת דו"ח זה

מועצה ציבורית

שולמית אלוני, מיכאל בן יאיר, רות דיין,
מיכל זמורה-כהן, שלמה (ציץ') להט,
פול קדר, יאיר רוטלוי

מתנדבים

יהודית אלקנה, חמוטל אנסקי, מיה ביילי, חנה בר"ג, דליה גולומב, דינה גור, תמי גרוס,
מוקי דגן, נעמי הלסטד, אבנר הררי, רוחלה חיות, פרנק יפה, תמי כהן, מנוחה מורביץ,
פרופ' יוסקה מורין, רחלי מרחב, ניבה ענבר, תמר פליישמן, רינה פלסר, ד"ר נורה רש,
נוני קאופמן, רות קדר, צביה שפירא, אילנה (מקי) שפירא

ריכוז פעילות: יודית אבי דור
איש קשר לקהילות פלסטיניות: עזמי בدير

ליווי ארגוני

ייעוץ משפטי: משרד עו"ד מיכאל ספרד
ייעוץ מקצועי, אסטרטגיה, מערכות מידע וקשרי עיתונות: בן אור תקשורת בע"מ

**פעילות יש דין ב-2006 ופרסום דו"ח זה התאפשרו הודות לתמיכתם של
משרד החוץ ההולנדי, הקרן החדשה לישראל, קרן ריץ' ותורמים פרטיים**

יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם,

שד' רוטשילד 15, תל אביב 66881.

טל/פקס 03-5168563

info@yesh-din.org

www.yesh-din.org

תקציר הדו"ח

לצורך ביצוע הפרויקט היא ייחודית ל**יש דין**: מתנדבי הארגון, שהוכשרו לכך במיוחד, יוצאים בצוותים אל היישובים הפלסטינים שמהם התקבלו תלונות בדבר עבריינות מצד אזרחים ישראלים. המתנדבים גובים עדויות מהקורבנות ומעדי ראייה, אוספים מסמכים, מצלמים את זירת ההתרחשות ולאחר סיום התחקיר מלווים את הקורבנות אל המשטרה, לשם הגשת תלונה ומסירת עדות. המתלוננים המעוניינים בכך מייפים את כוחו של היועץ המשפטי של **יש דין** לעקוב אחר התנהלות החקירה בעניינם, ובמקרה הצורך להגיש ערר על סגירת תיק החקירה.

פרויקט אכיפת החוק של **יש דין** החל באפריל 2005.

דו"ח זה מבוסס על מסד הנתונים שנוצר הודות לעבודת ארגון **יש דין** ומתנדביו בשנה החולפת. הדו"ח נשען על התחקירים שביצעו מתנדבי **יש דין** ועל המעקב שקיים הארגון אחר תיקי החקירה במחוז ש"י במשטרה. ממצאי הדו"ח מצביעים על תופעה כללית של העדר אכיפה הולמת מצד הרשויות על מתנחלים המבצעים עבירות נגד פלסטינים. הדו"ח מתעד כשלים קשים בכל תחנות המסע של רכבת אכיפת החוק; בשלב ביצוע העבירה - התעלמות חמורה מצד חיילי צה"ל הנוכחים במקום (פרק 3 לדו"ח); בשלב התלונה - הערמת קשיים פיזיים וביורוקרטיים בדרכם של פלסטינים המבקשים להגיש תלונה (פרק 4 לדו"ח); ומעל לכל, בשלב החקירה - ליקויים

החל משנות ה-80 של המאה ה-20 פורסמו דו"חות רבים בנושא אכיפת החוק על ישראלים בשטחים הכבושים. כל הדו"חות - הן כאלה שפורסמו מטעם גופים רשמיים-ממשלתיים והן כאלה שהופקו על ידי ארגוני זכויות אדם - התריעו על כישלון של הרשויות בשטחים לאכופ את החוק באופן יעיל על עבריינים ישראלים, ובעיקר על מי שמבצעים עבירות נגד אזרחים פלסטינים. המסקנה העולה מכל הדו"חות חמורה: ישראל מועלת בחובתה להגן על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בשטחים הכבושים מפני עבריינות של אזרחים ישראלים. שנים חלפו, ועדות הוקמו, המלצות ניתנו וממשלות התחלפו - אך האלימות המופנית מצד גורמים בקרב המתנחלים כלפי הציבור הפלסטיני וכלפי רכושו רק גברה, ואף הפכה לתופעה יומיומית.

במארס 2005 הוקם ארגון זכויות האדם **יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם**. מתנדבי **יש דין** החליטו עם הקמתו כי הפרויקט הראשון של הארגון יהיה בחינת ההליכים של אכיפת החוק על ישראלים המתנחלים לפלסטינים בגדה המערבית. מטרת הפרויקט היא להביא **להעצמה של הליכי אכיפת החוק על ישראלים בגדה המערבית**. במסגרת זאת ביקשו מתנדבי **יש דין**, מצד אחד, לסייע בהבאת האשמים לדיון, ומצד שני לבחון את פעולת הרשויות ולזהות את מקור הכשלים שעליהם הצביעו הדו"חות הממשלתיים והלא-ממשלתיים שהוזכרו לעיל. שיטת העבודה שנבחרה

שבגינם הגיש הארגון עררים על ההחלטה לסגור את תיקי חקירה.

הליקויים העיקריים שנמצאו הם:

- תלונות המתלוננים ועדויותיהם נכתבו בעברית ולא בערבית - השפה שבה ניתנו.
- חוקרי המשטרה מיעטו לצאת לזירות העבירה, ובאותם מקרים שבהם הגיעו לשטח, התגלו כשלים בתיעוד הזירה.
- במקרים רבים לא נגבו עדויות מעדים מרכזיים, ובהם חשודים ועדי ראייה פלסטינים וישראלים לאירוע.
- מסדרי זיהוי חיים בהשתתפות חשודים אזרחי ישראל כמעט ולא בוצעו במחוז ש"י.
- עימותים בין מתלוננים לבין חשודים גם הם כמעט שלא נערכו: מבין תיקי החקירה שבדק **יש דין**, עימות שכזה בוצע רק בתיק אחד.
- באף אחד מהתיקים שבדק **יש דין**, ושהם הועלו טענות אליבי בידי החשודים, לא נבדקו הטענות בטרם נסגר תיק החקירה.
- תוכנם של כשליש מתיקי החקירה היה דל ביותר, והצביע על סגירה חפוזה של התיק סמוך לאחר קבלת התלונה.
- במספר מקרים הוחלט לסגור תיקי חקירה, למרות שהחומר שהצטבר בתיק הצביע לכאורה על ראיות מספיקות להעמדה לדין של החשודים.
- בדיקת תיקים שנסגרו בעילה "אין אשמה פלילית" העלתה תמיהות בקשר להחלטה לסגור את התיקים בעילה זו, על רקע חקירות שלא היו מספקות.

ברמת החקירה, אי-ביצוע פעולות חקירה מתבקשות, ולעתים הימנעות מחקירה, ולו למראית עין (פרק 5 לדו"ח).

ממצאי הדו"ח מבוססים על מעקב שערך **יש דין** אחר 92 תיקי חקירה שנפתחו במשטרת מחוז ש"י, רובם המכריע ב-2005 וב-2006, וקצתם בשלוש השנים שקדמו להן. יצוין כי בינואר-נובמבר 2005 נפתחו במשטרת מחוז ש"י 299 תיקי חקירה בנוגע לעבירות של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים. מדגם התיקים שנבחנו על ידי **יש דין** רחב אפוא בהיקפו, וניתן לקבוע על בסיסו מסקנות באשר לאופן הטיפול הכולל של מחוז ש"י בעבירות מסוג זה.

- למעלה מ-90% מהתלונות ומהתיקים שבהם נסתיימה החקירה נסגרו ללא הגשת כתבי אישום.
- 96% מהתיקים הנוגעים להסגת הגבול (ובכללם כל מקרי הפגיעה בעצים) שבהם נסתיימה החקירה נסגרו ללא הגשת כתבי אישום.
- 100% מתיקי עבירות הרכוש שבהם נסתיימה החקירה נסגרו ללא הגשת כתב אישום.
- 79% מתיקי התקיפה שבהם נסתיימה החקירה נסגרו ללא הגשת כתב אישום.
- כחמישה אחוזים מהתלונות שהוגשו אבדו וככל הידוע לא נחקרו כלל.

בנוסף לאיסוף נתונים ולהפקת ממצאים סטטיסטיים בחן **יש דין** בפרוטרוט 42 תיקי חקירה שנסגרו. ביותר ממחצית המקרים, זיהה **יש דין** כשלים וליקויים בחקירה,

שנית, עקב המצב הביטחוני השורר בגדה המערבית, חוקרי המחוז תלויים בליווי צבאי בצאתם לזירות האירוע. ליווי זה לעתים אינו מתאפשר כלל, ובמקרים אחרים הוא ניתן באיחור. שלישית, מערכת היחסים המורכבת בין המשטרה לבין האזרחים הישראלים המתגוררים בגדה המערבית מעוררת אף היא בעיות. נוסף על כך, גם היחסים בין השוטרים לבין האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הכבושים מקשים על פעולת משטרה יעילה.

כוח האדם הדל במחוז ש"י והאמצעים הכספיים המוגבלים העומדים לרשותו אינם מאפשרים נוכחות משטרתית קבועה באזורי חיכוך מוכרים בין מתנחלים לפלסטינים. חיילי צה"ל הם אלה שבמקרים רבים נוכחים בשטח בעת אירוע או מגיעים אליו בסמוך להתרחשותו. ואולם, נראה שכלל חיילי צה"ל אינם מכירים את פקודות הצבא המחייבות אותם להתערב במקרים שבהם אזרחים ישראלים מתקיפים אזרחים פלסטינים, לעקב את התוקפים או לעצור אותם. צה"ל אף אינו עורך מעקב אחר המקרים שבהם התערבו החיילים, ואינו עוקב אחר טיפול משמעתי או פלילי בחיילים שפעלו בניגוד לפקודות המחייבות אותן להגן על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בשטחים.

כאמור, מתנדבי **יש דין** נוהגים ללוות מתלוננים המעוניינים בכך אל יחידות המשטרה במחוז ש"י כדי להבטיח שתלונותיהם יתקבלו. הדו"ח מצביע על הקשיים שבהם נתקלים פלסטינים המבקשים להגיש תלונות במחוז ש"י: החל במתלוננים שמגלים רק עם בואם אל מתקן התיאום והקישור האיזורי שהשוטר שאמור להיות בו נעדר באותו יום; דרך שוטרים

פירוט הממצאים בנוגע לליקויים בחקירות מופיע בפרק 5 של הדו"ח.

בדו"ח כלולים גם נתונים שמקורם בהצלבת דיווחים שביצע **יש דין** ממקורות שונים. זאת כדי להגיע להערכה ריאלית בדבר היקף העבריינות מצד מתנחלים כלפי פלסטינים במהלך 2005. הבדיקה העלתה כי ב-2005 הגיעו לארגוני זכויות האדם הפועלים בשטחים דיווחים על לפחות 522 אירועים נפרדים של התנכלות מצד מתנחלים. בשניים מהאירועים נהרגו חמישה פלסטינים, וב-89 מהם דווח על פציעת אדם אחד או יותר. את האירועים המדווחים ניתן לחלק לשלוש קטגוריות עיקריות: גרימת נזק לרכוש, אירועים על רקע של הסגת גבול וסכסוכי קרקעות, ואירועי תקיפה שונים.

הדו"ח מצביע על הקשיים המובנים בעבודתו של מחוז ש"י, האחראי על חקירת עבירות של ישראלים בגדה. המדובר במחוז הגדול במשטרת ישראל, ששטח שיפוטו מתפרש על פני כ-5,500 קמ"ר ומשרתים בו כ-1,100 שוטרים בתפקידים מבצעיים ומנהלתיים: 0.48 שוטרים לכל 1,000 תושבים. במחוז משרתים רק 5.67% משוטרי משטרת ישראל, ותקציבו מהווה כ-2.5% בלבד מתקציבה הכולל של משטרת ישראל. בנוסף למחסור בכוח אדם ובתקציב, הדו"ח חושף מספר בעיות מבניות אחרות בתפקודו של המחוז, ככל שהדבר נוגע לחקירת תלונות שמגישים פלסטינים נגד אזרחים ישראלים.

ראשית, המחוז מצוי בשטח כבוש, שבו הצבא מייצג את סמכויות הריבון. כפיפות מחוז ש"י לצה"ל מביאה לעתים גם להתערבות של קציני צה"ל או אנשי המינהל האזרחי בחקירות המשטרה.

5. על צה"ל להבהיר לחייליו כי נתונה להם הסמכות לעצור אזרחים ישראלים, החשודים בפגיעה בפלסטינים, ולהעבירם במקרה הצורך להמשך טיפול בתחנת המשטרה הקרובה.

6. על צה"ל לערוך תחקירים אודות אירועים שבהם נכחו חיילי צה"ל בשטח בעת פגיעה מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים ו/או רכושם, לוודא שחיילים שהיו עדים לאירועים שכאלה ימסרו עדות במשטרה, ולנקוט צעדים נגד חיילים שלא מילאו אחר הוראות נוהל אכיפת החוק.

7. על צה"ל לקבוע מדדים לבחינת רמת הביצוע של נוהל אכיפת החוק, וזאת על בסיס יחידתי.

8. על פיקוד המרכז לנהל רישום ומעקב סדירים של המקרים שבהם עיכבו חיילי צה"ל חשודים ישראלים בתקיפת פלסטינים ורכושם ושבהם העבירו אותם למשטרה.

9. על המשטרה הצבאית החוקרת לעמוד בקשר רצוף עם מחוז ש"י ולקבל דיווחים קבועים על אירועים, שבהם עמדו חיילי צה"ל מנגד בעת אירועים אלימים מצד מתנחלים ומעלו בחובתם להגן על אזרחים פלסטינים. בעקבות דיווחים אלה על מצ"ח ליזום, סמוך לאחר האירועים, חקירות ביחס להתנהגותם של החיילים והמפקדים. את המסקנות של חקירות מצ"ח יש להביא להחלטת פרקליט פיקודי, לצורך העמדה לדין פלילי או משמעתי, לפי נסיבות העניין.

שמסרבים לקבל תלונות; וכלה בהפעלת לחצים מצד גורמים במינהל אזרחי להימנע מהגשת תלונות. אחד הממצאים המטרידים בדו"ח הוא שלפחות חמישה אחוזים מכלל התלונות שאחריהן עקב **יש דין** אבדו, וככל הנראה לא נחקרו מעולם. בנוסף לכך, גם תלונות שהוגשו במחוז ש"י, ושאמורות היו לעבור לטיפול המשטרה הצבאית החוקרת, אבדו.

המלצות הדו"ח המלצות לצה"ל

1. על צה"ל להגדיר לחייליו המשרתים בגדה המערבית את ההגנה על האזרחים הפלסטינים ועל רכושם מפני אלימות של אזרחים ישראלים כמשימה קבועה ומרכזית.

2. על החטיבות המרחביות של צה"ל בגדה המערבית להגדיר בפקודות הקבע את הסיוע לחקירות מחוז ש"י כמשימה קבועה ומרכזית.

3. על צה"ל להקצות כוחות באופן קבוע ותדיר לסיורים באזורי חיכוך מוכרים בין מתנחלים לפלסטינים, במטרה להגן על ביטחונם של אזרחים פלסטינים.

4. על צה"ל לתדרך את חייליו המשרתים בגדה המערבית באופן קבוע בהוראותיו של "נוהל אכיפת החוק" בנוגע לחובתם להתערב במקרה של תקיפה מצד מתנחלים כלפי פלסטינים ו/או רכושם.

המלצות למשטרה

א': המלצות לעניין קבלת תלונות

1. יש לתגבר את כוח השיטור במתקני התיאום והקישור (מת"קים), באופן שייתן מענה בכל עת למתלוננים פלסטיניים.
2. יש להגביר את הפיקוח והמעקב אחר תלונות המוגשות במת"קים, ולוודא כי כל תלונה המוגשת במת"ק אכן מגיעה אל יחידת החקירות הרלוונטית.
3. יש להנחות את שוטרי הסיוור במחוז ש"י לגבות תלונה בשטח מכל מי שמעוניין בכך, על פי סעיף 2 לפקודת המטה הארצי 14.01.01, ולא להפנות אותו אל המת"ק או אל נקודת משטרה אלא לשם השלמת עדותו, לפי הצורך.
4. יש לאפשר למתלוננים פלסטינים החפצים בכך גישה ישירה ליחידות החקירה במרחב מחוז ש"י.
5. יש להנחות את חוקרי מחוז ש"י שלא לדרוש ממתלוננים להמציא מפות מדידה של מקרקעין, שהפקתן כרוכה בהוצאה כספית כבדה, כתנאי לקבלת תלונתם ולחקירתה. מקום שבו אין בידי המינהל האזרחי מפות עדכניות של קרקע הנתונה במחלוקת, תהא זו חובת המינהל האזרחי לבצע מיפוי עדכני ועל חשבונו.

ב': המלצות לעניין ליקויים בחקירות

1. יש להדק את הפיקוח על החקירות במחוז ש"י, כדי להבטיח מיצוי חקירות בדבר פגיעה מצד אזרחים ישראלים בפלסטינים וברכושם. יש להעביר תיקים שנסגרים ללא הגשת כתב אישום לביקורת של פרקליטות מחוזית.
2. יש לקבוע כי חקירת תיקי תקיפה ועבירות חמורות אחרות תלווה על ידי פרקליט מפרקליטות מחוזית.
3. יש להנחות את השוטרים גובי התלונות ואת חוקרי המחוז לכתוב את עדויות המתלוננים והעדים בשפה שבה ניתנו.
4. יש להקפיד על עריכת מסדרי זיהוי חיים, כדי להביא לזיהוי חשודים בידי מתלוננים. יש להפסיק את השימוש במסדרי זיהוי תמונות ככלי עיקרי, וכמעט בלעדי, לצורך זיהוי חשודים.
5. יש להדק את התיאום בין מחוז ש"י לבין החטיבות המרחביות של צה"ל, לצורך הבטחת ליווי צבאי לזירות עבירה סמוך לאחר האירוע.

תוכן העניינים

מבוא 11

חלק א' רקע לאכיפת החוק בגדה

פרק 1 רקע משפטי ועובדתי 17

17 1(א). חובת הכובש להגן על האזרחים החיים בשטח הכבוש
17 1(ב). היקף העבריינות מצד אזרחים ישראלים כלפי אזרחים

18 פלסטינים בשטחים הכבושים

פרק 2 משטרת מחוז ש"י: רקע ובעיות מבניות 23

23 2(א). דו"ח ועדת קרפ

25 2(ב). המלצות ועדת שמגר

25 2(ג). מחוז ש"י

26 2(ג1). פריסה מרחבית

27 2(ג2). כוח אדם ותקציב

29 2(ג3). נתוני חקירות במחוז ש"י

30 2(ד). בעיות מבניות במחוז ש"י

37 2(ה). סיכום

חלק ב' מהעבירה ועד תום החקירה: שלושה שלבים של אי אכיפת החוק

פרק 3 בזמן אמת: הימנעות חיילים מלעצור אלימות מתנחלים בעת התרחשותה 41

41 3(א). חובות הצבא בתחום אכיפת החוק בשטחים הכבושים

41 3(א1). "הנהלים המיוחדים"

41 3(א2). נוהל אכיפת החוק

42 3(ב). המצב בשטח: עומדים מנגד

43 3(ב1). עומדים מנגד: דוגמאות

51 3(ב2). "לא מכיר איך החוק"

53 3(ב3). "אני לא רוצה לראות חיילים מתעמתים עם מתנחלים"

54 3(ב4). פעולות צה"ל בתחום אכיפת החוק

57 3(ג). סיכום

58 המלצות

פרק 4 אחרי העבירה: קשיים בהגשת תלונה במשטרת מחוז ש"י 61

4(א). הזכות להגיש תלונה 61

4(ב). אין מי שיקבל את התלונה 62

4(ג). סירוב לקבל תלונה 63

4(ד). סיכום 69

המלצות 70

פרק 5 שגרת החקירות במחוז ש"י: התלונה הוגשה, התיק נסגר, העבריין חופשי 71

5(א). החובה לחקור 71

5(ב). תוצאות מעקב יש דין אחר הטיפול בתלונות פלסטינים
 נגד מתנחלים 71

5(ג). כשלים עיקריים בחקירות במחוז ש"י 75

5(ד). עיון בתיקי חקירה במחוז ש"י: דוגמאות נבחרות 82

5(ה). סיכום 97

המלצות 97

סיכום 99

תגובת משטרת מחוז ש"י 102

תגובת דובר צה"ל 106

נספחים

נספח א': דיווחים על אירועי פגיעה של אזרחים ישראלים בפלסטינים וברכושם,
 יולי 2005 110

נספח ב': מעקב יש דין אחר טיפולו של מחוז ש"י בתלונות על פגיעה בעצים 113

נספח ג': אובדן תלונות שהוגשו במשטרת מרחב שומרון 115

נספח ד': אובדן תלונות שהועברו ממשטרת מחוז ש"י למצ"ח 117

תרשימים

תרשים 1: אירועים שדווחו ב-2005, על פי איזור 20

תרשים 2: אירועים שדווחו ב-2005, על פי התפלגותם בחודשי השנה השונים 21

תרשים 3: נתוני המעקב שביצע יש דין אחר הטיפול בתיקי חקירה במחוז ש"י 72

תרשים 4: עילות הסגירה של תיקי החקירה שבמעקב יש דין 73

טבלאות

טבלה 1: פתיחת תיקי חקירה במחוז ש"י ובמחוזות האחרים במשטרת ישראל,
 2001-2004 29

טבלה 2: תיקי הפס"ד [הפרות סדר] במחוז ש"י, 2001-2004 29

מבוא

אלימות של אזרחים ישראלים. שנים חלפו, ועדות הוקמו, המלצות הומלצו וממשלות התחלפו, אך פגיעה מצד אזרחים ישראלים בפלסטינים וברכושם רק גברה ואף הפכה לתופעה יומיומית.

הפגיעה מצד מתנחלים כלפי פלסטינים מהווה חלק מהאלימות הכללית השוררת בשטחים הכבושים. לפי נתוני "בצלם", מאז פרוץ האינתיפאדה הראשונה בדצמבר 1987 ועד אמצע מאי 2006 נהרגו בפעולות איבה בישראל ובשטחים כ-6,500 בני אדם: 1,427 ישראלים, 5,009 פלסטינים ו-60 אזרחים זרים.⁴

על רקע מעשי האלימות הרבים המתרחשים בשטחים, רק אירועים בודדים של פגיעה מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים (למשל השחתת עצי הזית) זוכים לתשומת לב ציבורית. פעילות רשויות אכיפת החוק בנושא סמויה עוד יותר מהעין הציבורית.

במאמר 2005 הוקם ארגון זכויות האדם **יש דין - מתנדבים למען זכויות האדם**. עם הקמתו החליטו מתנדבי **יש דין** כי הפרויקט הראשון של הארגון יהיה בדיקת אכיפת החוק על ישראלים המתנכלים לפלסטינים בגדה המערבית. מטרתו העיקרית של הפרויקט היא **"העצמה של הליכי אכיפת**

בינואר 2006 התחוללה בישראל סערה ציבורית, בעקבות פרסומים בדבר גל של כריתת עצי זית, השייכים לפלסטינים, בידי מתנחלים. בישיבת הממשלה אמר היועץ המשפטי לממשלה כי "יש תחושה של הפקרות ושל כל דאלים גבר". הוא הוסיף: "תופעה זו היא מרכיב בתופעה רחבה יותר של העדר אכיפת חוק הולמת נגד ישראלים באיו"ש".¹ שר הביטחון ציין באותה ישיבה כי "התופעה מטרידה וחמורה מאוד, ומשקפת מכלול רחב של התנכלויות לאוכלוסייה הפלסטינית... עלינו להגביר את הטיפול באכיפת החוק והסדר בנושא זה."² ממלא מקום ראש הממשלה ציין כי "בכריתה של עצי הזית מתבצעת פעולה נפשעת, וצריך להיערך ולטפל בכל הכוח וללא היסוסים ופשרות."³

חלפה כחצי שנה, ועדיין לא הועמד לדין ולו חשוד אחד בנוגע לפגיעה בעצי הזית.

בעיית (אי) אכיפת החוק על אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים וברכושם בגדה המערבית לא צצה לראשונה בינואר האחרון. מאז ראשית שנות ה-80 של המאה ה-20 פורסמו דו"חות רבים, הן ממשלתיים והן של ארגוני זכויות האדם, וכולם הגיעו למסקנה זהה: ישראל מועלת בחובתה להגן על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית החיה בשטחים הכבושים מפני

1. משרד המשפטים (הודעה לעיתונות), התייחסות היועמה"ש לתופעת כריתת עקירת עצי זית של פלסטינים באיו"ש, 8 בינואר 2006.

2. משרד ראש הממשלה, הודעת מזכיר הממשלה בתום ישיבת הממשלה, 8 בינואר 2006.

3. שם.

4. לפירוט נוסף והערות בדבר הנתונים, ראו אתר האינטרנט של **בצלם**: www.btselem.org

החוק על ישראלים בגדה המערבית.
 במסגרתו ניסו מתנדבי **יש דין** לסייע בהבאת האשמים לדין, אבל במקביל לבחון גם את פעולת הרשויות ולזהות את מקור הכשלים בתחום זה. שיטת העבודה שנבחרה לצורך ביצוע הפרויקט ייחודית ל**יש דין**: מתנדבי הארגון, שהוכשרו לכך במיוחד, יוצאים בצוותים אל היישובים הפלסטינים שמהם הגיעו דיווחים בדבר עבריינות מצד אזרחים ישראלים. הם גובים עדויות מהקורבנות ומעדי ראיה, אוספים מסמכים, מצלמים את זירת ההתרחשות ולאחר סיום התחקיר אף מלווים את הקורבנות למשטרה, לשם הגשת תלונה ומסירת עדות. המתלוננים המעוניינים בכך מייפים את כוחו של היועץ המשפטי של **יש דין** לעקוב אחר התנהלות החקירה בעניינם, ובמקרה הצורך להגיש ערר על סגירת תיק החקירה.

העדויות שגובים המתנדבים עוברות בדיקה והצלבה בידי צוות המתמחה בבחינת עדויות, ורק לאחר שאושרה מהימנותן מועברות אלו לטיפולו של היועץ המשפטי של **יש דין**, הפונה בשם המתלונן ובשם **יש דין** למשטרה ומנהל מעקב אחר התנהלות תיק החקירה. באותם מקרים, שבהם נסגר תיק החקירה ללא נקיטת צעדים נגד החשודים, בודק **יש דין** את תיק החקירה. כאשר הבדיקה מעלה שהתיק נסגר מבלי שמוצתה החקירה, או כאשר נראה כי בתיק יש ראיות לכאורה המאפשרות העמדה לדין של חשודים, מגיש הארגון ערר נגד סגירתו.

דו"ח זה מבוסס על מסד הנתונים שנוצר הודות לעבודת **יש דין** ומתנדביו בשנה

החולפת. הדו"ח נשען על התחקירים שביצעו מתנדבי הארגון ועל המעקב שערך אחר תיקי החקירה שנפתחו במחוז ש"י במשטרה. הדו"ח מצביע על תופעה כללית של העדר אכיפה הולמת נגד עבריינות מצד מתנחלים כלפי שכניהם הפלסטינים. הדו"ח חושף כשלים קשים בכל תחנות המסע של רכבת אכיפת החוק: בשלב ביצוע העבירה - התעלמות חמורה מצד חיילי צה"ל הנוכחים במקום (פרק 3 לדו"ח); בשלב התלונה - הערמת קשיים פיזיים וביורוקרטיים בדרכם של פלסטינים המבקשים להגיש תלונות (פרק 4 לדו"ח); ומעל לכל, בשלב החקירה - ליקויים ברמת החקירה, אי-ביצוע פעולות חקירה מתבקשות, ולעתים אף הימנעות מחקירה, ולו למראית עין (פרק 5 לדו"ח).

ממצאי הדו"ח מבוססים על מעקב שביצע **יש דין** אחר 92 תיקי חקירה שנפתחו במשטרת מחוז ש"י, רובם המכריע ב-2005 וב-2006, וקצתם בשלוש השנים שקדמו להן. יצוין כי בינואר עד נובמבר 2005 נפתחו במשטרת מחוז ש"י 299 תיקי חקירה בנוגע לעבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים.⁵ המדגם שבתשתית דו"ח זה הוא אפוא רחב היקף, וניתן לקבוע על בסיסו מסקנות תקפות באשר לאופן הטיפול הכולל של מחוז ש"י בעבירות מסוג זה.

דו"ח מלמד שלפחות 90% מחקירות מחוז ש"י בעבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים מסתיימות בלא כלום. במקביל למעקב הסטטיסטי עסק **יש דין** בחודשים האחרונים בנייתו הכשלים המערכתיים

5. מכתב אל **יש דין** מרפ"ק ירון שטרית, עוזר ראש ענף חקירות במחוז ש"י, 14 במאי 2006.

ש"י, שבגינם נסגרים רוב-רובם של תיקי החקירה בעניין פגיעת אזרחים ישראלים בפלסטינים.

מי שמבקשים לרדת לשורשה של אווירת ה"כל דאלים גבר", שעליה דיבר היועץ המשפטי לממשלה, ימצאו אותה כאן, בתפקוד מחוז ש"י וחוקריו. מובן כי בעיית (אוי) אכיפת החוק בשטחים אינה מתחילה ומסתיימת בצה"ל ובמשטרה. ראש המינהל האזרחי לשעבר, אלוף אילן פז, אמר בראיון ל"הארץ" כי "לאורך שנים קיימת הבלגה מול אלימות המתנחלים. שותפות לזה כל מערכות האכיפה, מהשוטר הזוטר עד השופט הבכיר." דו"ח זה לא עוסק בליקויים הקיימים בפעולתם של גורמים נוספים במערכת אכיפת החוק בגדה: יחידת התביעות של מחוז ש"י, הפרקליטות ובתי המשפט. לאלה יוקדש דו"ח נפרד. הדו"ח הנוכחי עוסק בשלוש החוליות הראשונות במערך אכיפת החוק בשטחים: כוחות צה"ל ותפקודם לנוכח אלימות שמפעילים אזרחים ישראלים בגדה נגד פלסטינים; הליכי הגשת התלונה בתחנות המשטרה ובמת"קים; וחקירת המשטרה את התלונות שהוגשו.

מצד הרשויות, וזאת על ידי בדיקת תיקי חקירה שנסגרו במשטרת מחוז ש"י. ממצאי הבחינה מפורטים בהרחבה בפרק 5.

בדו"ח שסיכם את עבודתה של ועדת שמגר, שהוקמה בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה בחברון, התייחסה ועדת החקירה הממלכתית לנתונים שנאספו בידי צוות מעקב בפרקליטות המדינה בדבר טיפול המשטרה בפגיעת אזרחים ישראלים בפלסטינים ברכושם. הוועדה הביעה את צערה על כי ממצאי צוות המעקב נשענו על ניתוח סטטיסטי בלבד, ללא "ביקורת פרטנית של תיקי החקירה שנסגרו, כדי למנוע החלטות בלתי מבוססות - אם היו כאלה - ולהשפיע, על ידי עצם כינונו וקיומו של גוף מפקח ומבקר, על טיב ההחלטה שנפלה בתיקים הקונקרטיים." בניסיון למלא את המשאלה שהביעה ועדת שמגר, בוחן דו"ח זה את הליקויים שהתגלו בחקירות המשטרה **מתוך בדיקת תיקי החקירה עצמם.** זו הפעם הראשונה שבדיקה פרטנית שכזאת מתפרסמת בציבור. ממצאי הדו"ח מצביעים על כשלים חוזרים בחקירות מחוז

6. נמאיר שמגר (יו"ר), ועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון התשנ"ד: דין וחשבון, ועדת חקירה ממשלתית, 1994. עמ' 243-244 (להלן, דו"ח שמגר).

7. עמוס הראל, "נטש בזמן", הארץ, 21 באוגוסט 2005.

חלק א'

רקע לאכיפת החוק בגדה

פרק 1 רקע משפטי ועובדתי

1(א). חובת הכובש להגן על האזרחים החיים בשטח הכבוש

במיוחד מפני כל מעשה אלימות או איומי אלימות, ומפני עלבונות [...]”

הכוח הכובש (במקרה דנן - צה"ל) נושא אחריות להשלטת הסדר והביטחון באזור, ולשם כך מוענקות לו באופן זמני - למשך תקופת הכיבוש - הסמכויות השונות המאפשרות את קיום חובתו זו. על צה"ל לאכוף את החוק וכך להגן על האזרחים שנמצאים תחת שליטתו. לצורך זה הוא מגובה בסמכויות האכיפה שהיו נתונות טרם הכיבוש בידי ממשלת ירדן והמשטרה הירדנית. נדגיש שוב - החובה לאכוף את החוק היא בראש ובראשונה חובתו של צה"ל כצבא הכובש וכריבון בשטח הכבוש. צה"ל רשאי לאצול מסמכותו, כפי שאכן עשה, לגורמים אחרים דוגמת המשטרה, אולם בכל מקרה האחריות היא על כתפי המפקד הצבאי. לכן חיילים אינם רשאים לטעון כי אין בסמכותם לבצע פעולות אכיפה כמו מעצר של אזרחים ישראלים שפוגעים באזרחים פלסטינים או ברכושם. לא זו בלבד שהם רשאים ומוסמכים לכך, אלא שהם חייבים לעשות זאת.

החובה שמטיל המשפט הבינלאומי על צה"ל ככוח כובש אינה מתמצית אפוא בחובה נגטיבית להימנע מפגיעה באוכלוסייה המוגנת וברכושה, אלא כוללת גם חובה פוזיטיבית לנקוט בכל

ישראל היא המעצמה הכובשת בשטחי הגדה המערבית, וככזו חלה עליה חובה - המעוגנת הן בכללי המשפט הבינלאומי והן בהוראות המשפט המינהלי הישראלי - לאכוף את החוק בשטחים הכבושים. הוראות המשפט ההומניטרי הבינלאומי (המוכר גם כ"דיני המלחמה הבינלאומיים") מגדירות את חובות המעצמה הכובשת כלפי האוכלוסייה החיה בשטח הכבוש. החשובות והמרכזיות שבהוראות אלו הן אמנת האג מ-1907 והתקנות הנלוות לה, ואמנת ז'נבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (מ-1949).⁸

תקנה 43 הנלווית לאמנת האג מסמיכה את המעצמה הכובשת לנהל את השטח הכבוש במקום הריבון, ולצורך כך מוענקות לה כל הסמכויות הנדרשות לשמור את החוק והסדר בשטח הכבוש. התקנה קובעת כי על הכובש לנקוט "בכל האמצעים שביכולתו כדי [...] להבטיח את הסדר והביטחון הציבוריים". תקנה 46 הנלווית לאמנת האג קובעת כי "יש לכבד את כבוד המשפחה וזכויותיה, חיי אדם, רכוש פרטי [...] סעיף 27 לאמנת ז'נבה הרביעית קובע כי בכל הנסיבות יהיה האזרחים המוגנים החיים בשטח הכבוש זכאים "ליחס של דרך ארץ לגופם, לכבודם [...] והם יוגנו

8. מדינת ישראל רואה בתקנות הנלוות לאמנת האג, אך לא באמנת ז'נבה הרביעית, חלק מהמשפט הבינלאומי המנהגי, שאליו מחויבת ישראל, ועמדה זאת אושרה על ידי בג"ץ. ראו למשל בג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן אלמעלמון אלתעאוניה אלמחדודת אלמסאוליה נ' מפקד כוחות צה"ל באיזור יהודה והשומרון, פ"ד לו' 785, עמ' 793.

1(ב). היקף העבריינות מצד אזרחים ישראלים כלפי אזרחים פלסטינים בשטחים הכבושים

בינואר-נובמבר 2005 נפתחו במשטרת מחוז ש"י 299 תיקי חקירה בגין אירועים שבהם נפגעו פלסטינים ו/או רכושם בידי אזרחים ישראלים.⁹ עם זאת, נתון זה רחוק מלהיות ממצה, ולאמיתו של דבר לא ניתן לקבוע מה הוא ההיקף המלא של אלימות אזרחים ישראלים נגד פלסטינים ורכושם בשטחים הכבושים. באיזורים מסוימים בגדה המערבית מתרחשים אירועים אלימים שכאלה על בסיס יומיומי, ורובם המכריע כלל אינו מדווח - לא לרשויות הישראליות, לא לגופי הממשל הפלסטינים ואף לא לארגונים לא-ממשלתיים העוקבים אחר התופעה. הימנעותם של תושבים פלסטינים מדיווח על פגיעה מצד מתנחלים נובעת ממגוון סיבות, ובהן חוסר אמון במערכת אכיפת החוק בגדה וחשש מהתנכלות של מתנחלים או של אנשי כוחות הביטחון למתלוננים.¹⁴

הצעדים שיבטיחו את שלומה ושיגנו עליה ועל רכושה מפני אלימות של צד שלישי, קבוצות או יחידים.⁹ ההגנה המיוחדת הקבועה בסעיף 27 לאמנת ז'נבה הרביעית (סעיף שנחשב לבסיסה של האמנה כולה ולכזה שמבטא את מהותה)¹⁰ וההוראות הברורות בתקנות 43 ו-46 הנלוות לאמנת האג מחייבים אם כן את ישראל לספק לאוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הכבושים הגנה אפקטיבית מפני אלימות מתנחלים.

חובת הצבא לקיים את הסדר ולהגן על ביטחונה של האוכלוסייה האזרחית בשטחים הכבושים הוכרה לאורך השנים גם בפסיקת בג"ץ.¹¹ באחד מפסקי הדין קבע בית המשפט העליון כי "קיום הסדר והביטחון ושמירתו הלכה למעשה הם, לפי המשפט הבינלאומי הפומבי, מתפקידיו המרכזיים של הממשל הצבאי."¹² ואמנם, האחריות לקיום שלטון החוק בגדה המערבית מוטלת על צה"ל, שהסמיק בצו צבאי את משטרת ישראל לקחת חלק באכיפת החוק באיזור.

9. Hans-Peter Gasser, Protection of the Civilian Population, in Dieter Fleck (Ed.) *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflict*. Oxford University Press, 1995, p. 248. ראו גם בג"ץ 4764/04 רופאים לזכויות אדם נ' מפקד כוחות צה"ל בעוה, טרם פורסם, פסקה 11.

10. Jean S. Pictet, *Commentary: IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*. Geneva, International Committee of the Red Cross, 1958, pp 199-200.

11. ראו למשל בג"ץ 69/81 אבו עיטא ואח' נ' מפקד איזור יהודה והשומרון, פ"ד לו (2) 197; בג"ץ 202/81 סעיד מחמוד טביב נ' שר הביטחון, פ"ד לו (2) 622, עמ' 629; בג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן אלמעלמן אלמעאונה אלמחודדת אלמסאוליה נ' מפקד כוחות צה"ל באיזור יהודה והשומרון, פ"ד לו (4) 785, עמ' 803-804; בג"ץ 548/04 אמנה-תנועת ההתיישבות של גוש אמונים נ' מפקד כוחות צה"ל באיזור יהודה והשומרון [פדאור (לא פורסם) 04 (3) 224], עמ' 3.

12. בג"ץ 358/88 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אלוף פיקוד המרכז פ"ד מג (2) 529, עמ' 539. התייחסות נוספת לחובת המפקד הצבאי לדאוג לביטחונם של תושבי השטח הכבוש ראו גם בבג"ץ 10356/02 יואב הס נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, אלוף פיקוד מרכז [פדאור (לא פורסם) 04 (3) 757], עמ' 7.

13. מכתב אל יש דין מרפ"ק ירון שטרית, עוזר ראש ענף חקירות במחוז ש"י, 14 במאי 2006.

14. להרחבה בעניין זה ראו פרק 2 להלן.

ניתן לסווג את האירועים המדווחים תחת שלוש קטגוריות עיקריות: עבירות תקיפה לסוגיה; גרימת נזק לרכוש; ועבירות על רקע של סכסוכי קרקעות והסגת גבול. בחלק מהאירועים בוצעו כמה עבירות, השייכות לקטגוריות שונות. אירועים אלה נמנו על ידינו פעם אחת בלבד, וקוטלגו לפי העבירה החמורה ביותר שבוצעה במהלך כל אחד מהם.

- ב-2005 דווחו 38 אירועים של עבירות רכוש: גרימת נזק לרכוש, הצתה, גניבה וכדומה.
- 159 אירועים שדווחו היו על רקע הסגת גבול וסכסוכי קרקעות. עם אירועים אלה נמנו ניסיונות לתפיסת קרקע על ידי גידור חלקות שבבעלות פלסטינים ועיבודן בידי מתנחלים; מניעת גישה של חקלאים פלסטינים לאדמותיהם, או גירושם מהאדמות באיומי נשק; פגיעה בעצי זית, בעצים אחרים וביבול של פלסטינים וכדומה.
- במהלך 2005 דווחו 306 מקרי תקיפה. אירועים אלה כללו ירי, מכות, תקיפה בנשק קר, שוד מזוין ויידוי אבנים על בני אדם, בתים ומכוניות.
- אירועים אחרים: 19 דיווחים התייחסו למקרים כמו הרג חיות משק של פלסטינים, אימום, חסימת דרכים וכדומה.

גילויי אלימות של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים אינם מוגבלים לאיזורים מסוימים בגדה המערבית, אולם ריכוז הדיווחים מעלה כי רובם המכריע של האירועים דווחו מאיזור שכם (98 מקרים), דרום הר חברון (78), העיר חברון וסביבתה (158). תרשים מספר 1 מציג את ההתפלגות הגיאוגרפית של האירועים שדווחו ב-2005.

במקרים מסוימים התברר כי פלסטינים העלו טענות שקריות בדבר פגיעה על ידי מתנחלים, בעוד שזו אירעה למעשה בידי פלסטינים.¹⁵ במקרים אחרים הפריזו המתלוננים בתיאור הנזקים שנגרמו להם. לא תמיד יש לארגוני זכויות האדם העוקבים אחר התופעה היכולת לקבוע אם דיווח הוא מהימן אם לאו. על אף הקשיים הללו ניתן לנקוב בנתון משוער - ולו חלקי - של היקף מקרי האלימות מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים, וזאת על סמך הדיווחים אשר מגיעים אל הארגונים השונים.

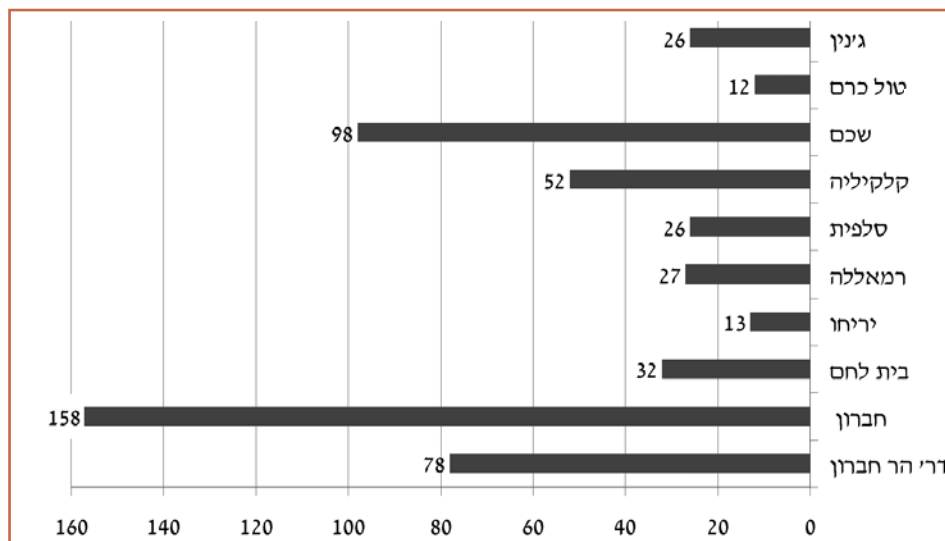
מס' האירועים שהתרחשו ב-2005 וסוגיהם

בניסיון למפות את התופעה ככל שאפשר, ריכז **יש דין** את הדיווחים על אודות אלימות מתנחלים נגד פלסטינים ב-2005 שהגיעו לאגודה לזכויות האזרח בישראל, לארגון בצלם, לארגון **יש דין** עצמו וכן ל-Palestinian Monitoring Group. יש להניח כי הקורבנות נוטים לדווח פחות על מקרים קלים יחסית, ולפיכך יש להתייחס לנתונים שלהלן כאל נתוני מינימום.

על פי ריכוז הדיווחים, ב-2005 דווח על לפחות 522 אירועים נפרדים של אלימות מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים. בשניים מהאירועים הללו נהרגו חמישה פלסטינים, ובהם מהיוב עאסי, תושב בית ליקיה בן 15, שנהרג מירי מאבטח פרטי של העבודות על מכשול ההפרדה, וזאת בעת ששהה במטע השייך למשפחתו. ארבעה פלסטינים אחרים נהרגו מירי חרם לעבודה, תושב שבות רחל. ב-89 מהאירועים דווח על פציעת אדם אחד או יותר.

15. כך למשל דיווחו ביום 21 ביולי 2005 תושבים בכפר קריות (אזור שכם) על מציאת גופתו של ילד צעיר שנרצח לדבריהם בידי מתנחלים. חקירה משותפת למשטרה הפלסטינית ולמשטרת מחוז ש"י העלתה כי הילד נרצח על רקע סכסוך בכפר. סוכנות הידיעות הפלסטינית "מען", **מפקד המשטרה הפלסטינית: המניע להריגת הילד בכפר קריות פלילי**, 21 ביולי 2005.

תרשים 1: אירועים שדווחו בשנת 2005 על פי איזור¹⁶

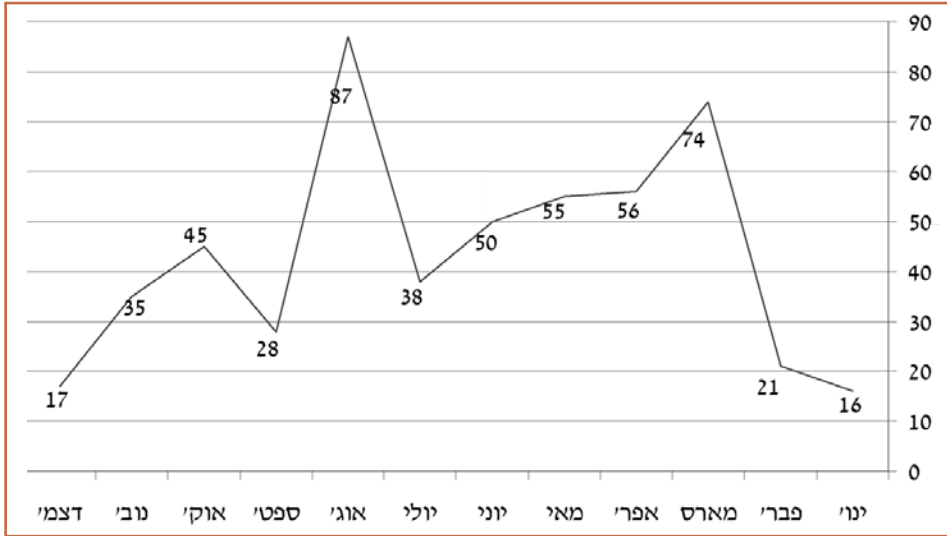

לעצור את ההתנתקות.¹⁷ ואמנם, על פי ריכוז הנתונים, אוגוסט 2005 היה החודש הקשה ביותר, מבחינת היקף האלימות שהפעילו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בגדה המערבית. תרשים 2 מציג את התפלגות האירועים המדווחים ב-2005 על פי חודשים. לצורך המחשה מובאים בנספח א' הדיווחים שהתקבלו בחודש יולי 2005, שאינו נמנה על אחד החודשים בהם דווח על מספר גבוה במיוחד של אירועי אלימות מתנחלים.

2005 היתה שנת ההתנתקות. מאבקם של אזרחים ישראלים - מתנחלים ואחרים - נגד יציאת כוחות צה"ל מרצועת עזה ונגד פינוי התנחלויות ברצועה ובצפון הגדה המערבית הביא, בין השאר, לעלייה במספרם של מעשי האלימות שביצעו אזרחים ישראלים נגד אנשי כוחות הביטחון הישראלים ונגד פלסטינים. על רקע זה רצח אזרחי תושב ההתנחלות שבות רחל ארבעה פלסטינים ב-17 באוגוסט 2005, במטרה מוצהרת

16. מקור: האגודה לזכויות האזרח בישראל, בצלם, יש דין, Palestinian Monitoring Group.
 17. טל רוזנר, הוגש כתב אישום נגד המחבל אשר ויזון, Ynet, 31 באוגוסט 2005.

תרשים 2: אירועים שדווחו ב-2005 על פי התפלגותם בחודשי השנה השונים¹⁸

ישראל. הפרק הבא סוקר את תולדותיו של מחוז ש"י ובוחן נושאים מבניים הקשורים אליו ואל עבודתו.

חקירת עבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית נתונה בידי מחוז ש"י של משטרת

18. מקור: האגודה לזכויות האזרח בישראל, בצלם, יש דין, Palestinian Monitoring Group.

פרק 2 משטרת מחוז ש"י: רקע ובעיות מבניות

2(א). דו"ח ועדת קרפ

באפריל 1981 מינה היועץ המשפטי לממשלה דאז, יצחק זמיר, "צוות מתאם" שעליו הוטל לבחון את חקירת העבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בגדה המערבית. מינוי הצוות בא בעקבות פניית מרצים למשפטים מאוניברסיטאות בישראל, שקבלו על ליקויים שהתגלעו בחקירות המשטרה בתחומים אלה. מכתב המרצים הדגיש את החובה המוטלת על רשויות השלטון לחקור כל חשד לביצוע עבירה ולהביא לאיתור העבריינים ולהעמדתם לדין, "תוך התעלמות מוחלטת מזהותם, לאומיותם או המניעים האישיים שהניעום לפעול"²². החתומים על המכתב הביעו את החשש כי הימנעות מפתיחה בחקירה או סגירתה בשלבים מוקדמים נבעו במקרים רבים מלחצים שהפעילו מנהיגי המתנחלים על החוקרים ואף על דרגים בכירים יותר.

המשנה ליועץ המשפטי לממשלה דאז, עו"ד יהודית קרפ, מונתה לעמוד בראש הצוות, שכלל גם את פרקליט מחוז ירושלים, היועץ המשפטי למפקדת איזור יו"ש וראש מדור

משטרת ישראל פועלת בגדה המערבית מאז 1967, וזאת מכוח צו שהוציא מפקד כוחות צה"ל באיזור מיד בתום מלחמת ששת הימים. "צו בדבר כוחות משטרה הפועלים בשיתוף עם צה"ל (איזור הגדה המערבית) (מס' 52) תשכ"ז-1967"¹⁹ הקנה לשוטרים המשרתים בגדה המערבית את הסמכויות הנתונות לכל חייל בשטחים מתוקף "מנשר בדבר כניסתו לתוקף של צו בדבר הוראות ביטחון (איזור הגדה המערבית) (מס' 3), תשכ"ז-1967" או מתוקף כל צו או מנשר שניתנו או שעתידים היו להינתן על ידי המפקד הצבאי. כמו כן ניתנו לשוטרי משטרת ישראל הסמכויות שהיו נתונות על פי כל דין לשוטרים בגדה המערבית ב-7 ביוני 1967.²⁰

מאז 1967 ועד 1994 התפרשה המשטרה בגדה המערבית בשתי נפות, ואלו הוכפפו למחוזות קיימים במשטרת ישראל: נפת יהודה ובה ארבע תחנות, שהיתה באחריות המחוז הדרומי של המשטרה; ונפת שומרון, גם בה ארבע תחנות, שבאחריות המחוז הצפוני.²¹ החל מ-1994 אוחדו כוחות המשטרה בגדה במסגרת מחוז חדש, הוא מחוז ש"י (ראו להלן).

19. הצו בדבר הוראות ביטחון תוקן פעמים רבות, וב-1970 נחקק בנפרד, כצו ולא כנספח למנשר; צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), תשי"ל-1970.

20. ראו מבקר המדינה, דו"ח שנתי 52א, עמ' 180.

21. דו"ח שמגר, עמ' 166.

22. יהודית קרפ (יו"ר), חקירת חשדות נגד ישראלים ביהודה ושומרון - דו"ח צוות מעקב, משרד המשפטים, 1982. עמ' 2.

מצביעה על מעגל שוטה, לפיו אירועים אינם נחקרים בנימוק של העדר תלונות, ואילו תלונות אינן מוגשות בשל העדר חקירה ראויה. שלטון החוק והסדר הציבורי בוודאי אינם יוצאים נשכרים מעניין זה.²⁵

צוות המעקב קבע עוד כי סגירת תיקי חקירה בעילה "עבריון לא נודע" (על"ן) - כמחצית מתיקי המדגם שנסגרו - עולה על המקובל ועל הסביר. עו"ד קרפ ציינה בדו"ח כי יש קשר ישיר בין חקירות כושלות (שנפתחו באיחור, שהתנהלו פרק זמן ממושך או שלא הושקע בהן מאמץ ראוי לאיתור חשודים) לבין ריבוי התיקים שנסגרו בעילת על"ן.²⁶

תופעות נוספות שהוזכרו בדו"ח קרפ הן אי מניעת עבירות של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בידי חיילי צה"ל שהיו עדים להן;²⁷ ושימוש בנשק שסופק לישראלים בשטחים על ידי צה"ל לצורך הגנה עצמית במסגרת מה שכונה "נטילת סמכויות שמירה שלא כדין".²⁸ בדברים אלה התייחסה עו"ד קרפ לסוירים שניהלו מתנחלים מחוץ לשטח ההתנחלויות, ושבמהלכם נעשה שימוש בנשק, וזאת בלי סמכות ובניגוד להוראות הצבא

ככלל צוות המעקב התרשם כי חקירות המשטרה בעבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים "נעשות באופן אמביוולנטי",²⁹ בין השאר כיוון שהשוטרים אינם רואים בחשודים עבריינים "במשמעות

תביעות במשטרת ישראל. כתב המינוי הסמיך את הצוות להציע נהלים והנחיות באשר לביצוע חקירה ולנקיטת צעדים משפטיים כלפי ישראלים בגדה המערבית החשודים בעבירות שאינן "פליליות גרידא, אלא יש בהן שייכות ליחסים עם התושבים הערביים".²³

במאי 1982 הגיש הצוות את הדו"ח שכתב (להלן - "דו"ח קרפ") ליועץ המשפטי לממשלה. בדו"ח התייחס הצוות גם לחקירת עבירות שבוצעו בידי חיילי צה"ל בגדה, אך התמקד בחקירות שביצעה המשטרה בנוגע לעבירות מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים ורכושם.

הדו"ח קבע כי מבין 70 תיקי חקירה שנבדקו, ב-15 מקרים בלבד נשאה החקירה תוצאות והתיקים הועברו לתביעה בליווי המלצה להעמיד את החשודים לדין.²⁴ הצוות מצא כי ככלל חוקרת המשטרה רק מקרים של הפרת סדר שבהם הוגשו תלונות, וכי אירועים שבהם לא הוגשו תלונות - אינם נחקרים. הצוות התרשם כי תושבים פלסטינים נמנעים במקרים רבים מהגשת תלונות, הן מחשש פן יבולע להם והן בשל חוסר אמון במערכת אכיפת החוק הישראלית. בנוסף לכך ציין הדו"ח:

"יש ללא ספק קורלציה ישירה בין ריבוי תיקי החקירה המסתיימים בסגירה וריבוי תיקי החקירה שהטיפול בהם נמשך זמן רב לבין הוויתור על הזכות להתלונן. המציאות

24. שם, עמ' 7.

25. שם, עמ' 26.

26. שם, עמ' 26.

27. שם, עמ' 27.

28. שם, עמ' 30.

29. שם, עמ' 29.

אוזלת ידם של גורמי אכיפת החוק ביישום המסקנות של עו"ד קרפ ושל צוות המעקב שהמשיך את פעולתו בראשותה.³³

ועדת שמגר המליצה על שורת רפורמות בתחום אכיפת החוק בגדה, ובמרכזן ריכוז האחריות על הליכי החקירה והסמכות לבצועה בידי משטרת ישראל. עוד הומלץ כי יוקצה למשטרה כוח אדם בהיקף מספיק לביצוע פעולותיה, כי ייקבעו נהלי תיאום בין הצבא למשטרה לצורך ליווי השוטרים במשימותיהם ולעניין והעברת מידע בדבר עבירות בין שני הגופים, וכן כי ייקבעו הסדרים שיקלו על ביצוע פעולות חקירה בידי המשטרה. הוועדה המליצה גם כי במקרים של הפרות סדר על ידי יהודים, יופעלו כוחות משטרה במקום צבא, וכי תיבדק האפשרות לפתוח נקודת משטרה בכל יישוב יהודי מרכזי בגדה המערבית.³⁴

מסקנות ועדת שמגר הביאו להאצה בשני תהליכים שהתנהלו בעצלתיים זמן רב: קביעת נהלים מתואמים לאכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה (ראו פרק ג'), והקמת מחוז שומרון ויהודה (ש"י) במשטרת ישראל.

2(ג). מחוז ש"י

ב-24 ביוני 1994, יומיים לפני פרסומו של דו"ח ועדת שמגר, התבקש מפקד מרחב הגליל במשטרת ישראל, תנ"צ אליק רון, לבוא בדחיפות אל לשכתו של המפקד

הרגילה" של המלה, וכן עקב העובדה שגורמים בממשל הצבאי, המתערבים בחקירות, מעניקים לחשודים גיבוי.

הדו"ח קבע כי תמונת המצב שהתגלתה "אינה ניתנת להצדקה או להסבר תוך הסתמכות על אילוצים כלליים בלבד".³⁰ תיקונם של הכשלים שנחשפו בחקירות המשטרה באשר לעבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים מחייב "שידוד מערכות במושגי שלטון החוק במובנו הרחב והעמוק ביותר",³¹ סיכמה עו"ד קרפ.

2(ב). המלצות ועדת שמגר

בעקבות דו"ח קרפ לא חל כל שיפור ממשי במצב אכיפת החוק בשטחים. כשנה לאחר הגשת הדו"ח שבה עו"ד קרפ וכתבה ליועץ המשפטי לממשלה כי "לא נעשתה כל פעולה של ממש להסקת מסקנות המתבקשות מהדו"ח, והריהו מוטל כאבן שאין לה הופכין".³² מכתבה זה של עו"ד קרפ הוליד שורת התכתבויות ודיונים בין גורמים מדיניים ומשפטיים שונים. אלה התמשכו לאורך שנים, אך לא הביאו לשינוי בכל הנוגע לאכיפת החוק בגדה המערבית. עדות לכך ניתן למצוא בדו"ח ועדת החקירה הממלכתית שהוקמה בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במתפללים מוסלמים במערת המכפלה (להלן - "ועדת שמגר"). הדו"ח, שהוגש ב-1994 - 12 שנים אחרי דו"ח קרפ - סקר בהרחבה את

30. שם, עמ' 8.

31. שם, עמ' 31.

32. מצוטט בדו"ח שמגר, עמ' 173.

33. דו"ח שמגר, עמ' 169-191.

34. שם, עמ' 250-251.

ולהפיכת המפקדה המיועדת למחוז.³⁷ נפות יהודה ושומרון הפכו למרחבים, ולמחוז החדש הוכפפה יחידת המעברים שכללה את ורד יריחו ואת גשר אלנבי. בנוסף לכך הוקמו במחוז יחידה מרכזית (ימ"ר) ויחידת סיור מיוחדת (יס"מ)³⁸ ב-2002 נוסף עליהן גם צוות מודיעין מיוחד (צמ"מ).³⁹

להבדיל ממחוזות המשטרה הפועלים בתחומי מדינת ישראל כפוף מחוז ש"י לשני גופים: בתחום המקצועי הוא כפוף למשטרת ישראל, שממנה בא תקציבו; ואילו בתחום המבצעי-הפיקודי כפוף המחוז למפקד כוחות צה"ל בגדה.⁴⁰

2(ג)(1). פריסה מרחבית

מחוז ש"י פרוס כיום על פני שני מרחבים: מרחב שומרון (שמפקדתו באריאל) ומרחב יהודה (שמפקדתו בחברון). מלבדם פועלות במחוז שתי תחנות, בנימין (בבית אל) ומעלה אדומים. מטה המחוז שוכן בראס אל-עמוד שבירושלים, ואמור לעבור בעתיד לאיזור EI שבין מעלה אדומים לירושלים.

ברחבי המחוז פועלות כמה נקודות משטרה: במגילות (נקודה זו שייכת לתחנת מעלה אדומים), בגוש עציון, במערת המכפלה (מרחב חברון), בעמנואל ובמעלה אפרים (מרחב שומרון). בנוסף לכך יש "מרכזי שיטור קהילתיים" קטנים בהתנחלויות אחרות.

הכללי אסף חפץ. שם התבשר תנ"צ רון על העלאתו לדרגת ניצב ועל מינויו למפקד מחוז חדש, השישי במשטרת ישראל: מחוז יהודה ושומרון.³⁵

ההחלטה הבהולה בדבר הקמת "מחוז יו"ש", ששמו שונה מאוחר יותר ל"מחוז ש"י", התקבלה לאחר שהיה ברור לכל כי ועדת שמגר תמליץ על שיפור משמעותי בעבודת המשטרה, בחברון בפרט ובגדה המערבית בכלל. ואולם, הוועדה לא המליצה על הקמת מחוז נפרד שיטפל אך ורק בגדה המערבית. את ההחלטה הזאת קיבל שר המשטרה דאז, משה שחל.

כבר קודם לטבח גולדשטיין תמך שחל בהקמת מחוז שישי במשטרת ישראל, הוא "מחוז האוטונומיה" בשטחי הגדה המערבית ורצועת עזה. המפכ"ל דאז רנ"צ רפי פלד התנגד ל"הרחבת כוחה של המשטרה בצורה בלתי מבוקרת."³⁶ לפיכך הוחלט על פשרה, ולפיה תוקם מפקדה מתאמת למרחבי שמשון (עזה), יהודה ושומרון, אשר תיקרא "מפקדת ש"י". המפקדה אמורה היתה לתאם בין נפות המשטרה בשטחים, וכללה גם את המנגנון המשטרתי לתיאום ושיתוף (ממת"ש), שהוקם כדי לתאם את עבודת משטרת ישראל עם המשטרה הפלסטינית. עם מינויו של חפץ למפכ"ל במקום פלד ועל רקע מסקנות ועדת שמגר הצליח השר שחל להביא לאיחוד נפות שומרון ויהודה

35. נחמן גלבוע, "הכחול והירוק", על המשמר, 29 ביוני 1994.

36. שם.

37. שם.

38. אתר משטרת ישראל, הקמתו של מחוז:

http://www.police.gov.il/districtmain.asp?path=/web_shay/mafinei%20mahoz%20shai.xml

39. משטרת ישראל, דו"ח שנתי 2003, עמ' 108.

40. מבקר המדינה, דו"ח שנתי 2005, עמ' 180.

להיות במת"ק, והפלסטינים שמגיעים למקום כדי להגיש תלונות נאלצים לשוב על עקבותיהם. במקרים אחרים התגלעו ליקויים קשים בטיפול בתלונות שהתקבלו במת"קים (ראו פרק 4).

2(ג)(2). כוח אדם ותקציב

במחוז ש"י משרתים כ-1,100 שוטרים - 5.67% בלבד ממספרם הכולל של השוטרים במשטרת ישראל.⁴¹

בדו"ח שהגישה עו"ד טליה ששון לראש הממשלה דאז אריאל שרון (להלן - "דו"ח ששון") צוין כי מספר השוטרים במחוז ש"י נמוך ביחס למרחב העצום הכלול בתחומי המחוז - כ-5,500 קמ"ר. לא זו בלבד, אלא שבמקרים רבים נשלחים שוטרי המחוז לתגבר מחוזות אחרים של המשטרה.⁴² כבר פחות משנה לאחר הקמת מחוז ש"י הגיע מספר השוטרים בו ל-1,100.⁴³ למרות ששר המשטרה דאז קבע יעד של 2,500 שוטרים,⁴⁴ נותר כאמור מספר שוטרי המחוז בהיקף דומה עד היום.⁴⁵ לדברי עו"ד ששון, התוצאה היא חוסר התאמה בין היקף המשימה (הטיפול בעבריינות במחוז) לבין כוח האדם המוקצה לה.⁴⁶

למרות שאין כל מניעה פורמלית מפלסטינים להגיש את תלונותיהם בתחנות המשטרה, בפועל הם מתקשים להגיע אל תחנות המשטרה המצויות בחלקן בתוך התנחלויות, ובכללן יחידות החקירה העיקריות במחוז. כך למשל, על פלסטיני שרוצה להגיש תלונה בתחנת שומרון שבאריאל לתאם את הגעתו מראש, להמתין בנקודת איסוף מחוץ לכניסה לעיר ולהתלוות לשוטר אל תחנת המשטרה ובחזרה ממנה. יחידת החקירות של משטרת בנימין נמצאת באיזור התעשייה "שער בנימין", ומשטרת חברון שוכנת בתוך שכונת "גבעת האבות" שבעיר, אם כי קיימת אליה גישה דרך שער אחורי בשכונת ג'עברי הפלסטינית.

בניסיון להקל על הגשת תלונות בידי פלסטינים הוצבו שוטרים במתקני התיאום והקישור (מת"קים) ברחבי הגדה: במת"ק סאלם, קלקיליה, טול כרם, גריזים (שכם), רמאללה, עציון, חברון ויריחו. שוטרים אלה אמורים, בין היתר, לקבל תלונות מפלסטינים, לגבות מהם עדויות ולשמש כגורם מקשר בין המתלוננים לבין החוקרים המופקדים על בדיקת תלונותיהם. ואולם, במקרים רבים נעדרים השוטרים שאמורים

41. על פי מסמך של משטרת ישראל, ב-2005 שירתו במשטרה 19,394 שוטרים "כחולים" (הנתון אינו כולל את שוטרי משמר הגבול). מקור: משטרת ישראל, **תדריך עיתונאים: סיכום שנת העבודה 2005 וכיוונים מרכזיים לשנת 2006**, עמ' 16. <http://www.police.gov.il/pdf/chiff.pdf>

42. טליה ששון, **דו"ח בדבר מאוזנים בלתי מורשים**, הוגש לראש הממשלה ב-9 במרס 2005 (להלן - "דו"ח ששון"). עמ' 266.

43. עת"ם, "שחל": תחנות המשטרה ביו"ש יועברו ליישובים היהודיים", **על המשמר**, 29 במרס 1995.

44. שם.

45. על פי דו"ח מבקר המדינה 52א, ב-2001 עמד מספר השוטרים במחוז ש"י על 1,107. ב-2002 היה המספר 1,050 שוטרים. בשיחה עם מפקד מחוז ש"י, ניצב ישראל יצחק, ציין הלה כי ב-2006 הסתכם מספר השוטרים במחוז ש"י ב-1,100. **מבקר המדינה, דו"ח שנתי 52א**; עמ' 180; ברוך קרא, "ללכת על ביצים", **הארץ**, 4 בינואר 2002; שיחת יש דין עם מפקד מחוז ש"י, 23 במרס 2006.

46. דו"ח ששון, עמ' 266.

לשוטר. כאמור, נתונים אלה אינם כוללים את העלות הכרוכה בהפעלת משמר הגבול בתחומי המחוז.⁵²

אין בידינו נתונים באשר לתקציב הכולל של משטרת ישראל ב-2003, השנה שבה ערך כתב "הארץ" את בדיקתו. אבל ב-2004 עמד תקציבה השנתי הכולל של משטרת ישראל על כ-6.5 מיליארד שקל, כולל מרכיבי גמלאות ופיתוח.⁵³ השוואה בין עלות תפעולו של מחוז ש"י, כפי שחושבה בידי כתב "הארץ", לבין מרכיבי השכר והקניית בתקציב השנתי של משטרת ישראל ב-2004 (5,141,000,000 שקל) מראה כי הנתח התקציבי המוקצה למחוז ש"י (ללא מג"ב) עומד על כ-2.5% בלבד מתקציבה הכולל של משטרת ישראל.

גם האמצעים הטכניים העומדים לרשות המחוז מוגבלים מאוד לנוכח המשימות המוטלות עליו. לדוגמה, מספר ניידות השיטור נמוך במיוחד ביחס לשטחו של המחוז, שהוא כאמור המחוז הגדול ביותר במשטרת ישראל. כך פועלות במרחב שומרון שבע ניידות שיטור, ובמרחב חברון - המשתרע מאיזור בית לחם ועד לקצה הדרומי של הגדה המערבית - שלוש ניידות שיטור בלבד.⁵⁴

המחוז משרת ישירות למעלה מ-310,000 בני אדם, מהם כ-246,100 ישראלים⁴⁷ ו-65,000 פלסטינים החיים בשטח C⁴⁸ הנתון תחת שליטה ישראלית מלאה. לפי נתונים אלה, מספר השוטרים לכל 1,000 תושבים הוא 3.5 במחוז ש"י - מעט יותר מהממוצע הארצי (3.3 שוטרים לכל 1,000 תושבים).⁴⁹ ואולם, מחוז ש"י מטפל, בצד צה"ל והשב"כ, גם בעבירות הביטחון של כלל תושבי הגדה הפלסטינים,⁵⁰ כ-2,000,000 במספר,⁵¹ ובתחום זה מתמקדות רוב החקירות המתנהלות בו (ראו להלן). בחישוב הכולל את מספרם הכולל של המתנחלים והפלסטינים החיים בגדה המערבית, מספר השוטרים במחוז ש"י עומד על כ-0.48 שוטרים בלבד לכל 1,000 תושבים.

כתב "הארץ" ברוך קרא, שניסה לברר ב-2003 מהו תקציב מחוז ש"י, לא הצליח לקבל נתונים ברורים, מאחר שהתקציבים במשטרת ישראל אינם מחולקים על פי מחוזות. מחישוב שערך לאור נתונים שהשיג מהמטה הארצי של משטרת ישראל הגיע קרא לחישוב עלות של 126 מיליון ש"ח למשטרה ה"כחולה" במחוז ש"י. זאת על בסיס שכר חודשי ממוצע של 8,000 שקל ועלות נוספת של 30,000 לשנה (מזון, ניירת, רכב, טלפונים, מיגון וכדומה)

48. הנתון מצוטט כהערכת המינהל האזרחי בדו"ח מבקר המדינה מס' 56א, עמ' 201.

49. משה ברדה, מסמך רקע בנושא סדר העדיפויות של משטרת ישראל, הכנסת - מרכז מחקר ומידע, 7 במארס 2005, עמ' 1. על אף שבאופן פורמלי אמור המחוז לטפל גם בעבירות הפליליות של פלסטינים המתגוררים בשטחי C ו-B בגדה המערבית, נראה שבפועל העיסוק בכך מצומצם ביותר.

51. הערכת הלשכה המרכזית הפלסטינית לסטטיסטיקה, לא כולל נתוני מחוז ירושלים של הרשות הלאומית הפלסטינית: http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_pcbs/populati/dem1.aspx

52. ברוך קרא, "400 מיליון לשנה", הארץ, 23 בספטמבר 2003.

53. עמוס אולצור, מסמך רקע כלכלי בנושא השוואת תקציבי המשרד לביטחון הפנים לשנים 2004-2005, הכנסת: מרכז מחקר ומידע, 31 בינואר 2005, עמ' 2.

54. הנתון נמסר בידי מפקד מחוז ש"י בשיחה עם ישי דיין, 23 במארס 2006.

מרבית תיקי החקירה שנפתחים במחוז ש"י עוסקים בעבירות ביטחוניות של פלסטינים: ב-2005 היוו עבירות ביטחוניות 55% מכלל תיקי החקירה שנפתחו במחוז.⁵⁷ חלק מתיקי החקירה עוסקים בעבירות פליליות רגילות של ישראלים בגדה המערבית, ורק מיעוט מבטל עוסק במה שמכונה במחוז "הפרות סדר" מצד ישראלים (הפס"ד): המונח מתייחס לפגיעות מצד אזרחים ישראלים כלפי אזרחים פלסטינים ורכושם, וגם כלפי אנשי כוחות הביטחון הישראלים - צבא ומשטרה. על חקירות אלו אחראים בעיקר חוקרים המאורגנים ב"צוותי הפס"ד" - צוותי חקירות בדבר "הפרות סדר" של ישראלים.

2(ג)(3). נתוני חקירות במחוז ש"י

לנוכח השטח הגיאוגרפי הנרחב ומספר התושבים - הישראלים והפלסטינים - הגדול שתחת אחריותו של מחוז ש"י, בולטת העובדה כי בתחום החקירות פעילותו נמוכה באופן משמעותי מזו של מחוזות אחרים במשטרת ישראל. ב-2001-2004 נפתחו בממוצע במחוז ש"י כארבעה אחוזים בלבד (הן תיקי "פרטי אישום" והן תיקי "אי תביעה")⁵⁵ מכלל תיקי החקירה שנפתחו בכל המחוזות של משטרת ישראל.

טבלה 1: פתיחת תיקי חקירה במחוז ש"י ובמחוזות משטרת ישראל האחרים,

2001-2004 ⁵⁶

שנה	מחוז ש"י	שאר מחוזות משטרת ישראל	אחוז תיקי החקירה מתוך תיקי החקירה בכל מחוזות המשטרה
2001	18,741	468,220	3.85%
2002	18,713	463,922	3.88%
2003	18,830	479,184	3.78%
2004	22,813	490,280	4.45%

טבלה 2: תיקי הפס"ד במחוז ש"י,

2001-2004 ⁵⁸

שנה	מספר תיקי חקירה שנפתחו במחוז ש"י	מספר תיקי חקירת הפס"ד שנפתחו במחוז ש"י	אחוז תיקי הפס"ד מכלל תיקי החקירה שנפתחו במחוז ש"י
2001	18,741	537	2.87%
2002	18,713	476	2.54%
2003	18,830	350	1.86%
2004	22,813	511	2.24%

55. תיקי "פרטי אישום" (פ"א) הם תיקי חקירה הנפתחים בעקבות תלונות או מידע המצביעים לכאורה על ביצוע עבירה פלילית. על פי סעיף 3(א)(2) לפקודת המטה הארצי 14.01.01 ("הטיפול בתלונה ובתיק חקירה") מוסמך קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה שלא לחקור תלונה אם הקצין סבור שאין בחקירה עניין לציבור או אם רשות אחרת מוסמכת לחקור בעבירה. תלונות כאלה יסווגו כתיקי "אי תביעה" (א"ת).

56. הנתונים לקוחים מדו"חות משטרת ישראל "הפשעה בישראל", מ-2001-2004. הנתונים אינם כוללים תיקי חקירה שנפתחו בידי היחידות הארציות (להבדיל ממחוזות) של משטרת ישראל.

57. הנתון נמסר על ידי ג'צ"מ אורי וייסקופ, קצין אגף החקירות והמודיעין במחוז ש"י, בשיחה עם יש דיין, 23 במרס 2006.

58. נתונים על כל תיקי החקירה במחוז ש"י (2001-2004): דו"חות משטרת ישראל "הפשעה בישראל". נתוני תיקי הפס"ד במחוז ש"י ב-2001, 2002: עו"ד טליה ששון, הממונה על תפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה, פרוטוקול מס' 45 מישיבת ועדת חוקה חוק ומשפט, 6 יולי 2003. נתוני תיקי הפס"ד ב-2003: שחר איילון, מפקד מחוז ש"י, פרוטוקול מס' 150 מישיבת ועדת הפנים, 10 בפברואר 2004. נתוני תיקי הפס"ד ב-2004: דובר מחוז ש"י.

2(ד). בעיות מבניות במחוז ש"י

כפיפות המשטרה לצבא

בשונה מפעולת המשטרה במדינת ישראל, הכפופה למפק"ל בלבד, הרי שמחוז ש"י כפוף פיקודית ומבצעית למפקד כוחות צה"ל בגדה. כתוצאה מכך נמשכת התלות של המשטרה בצה"ל ברבות מפעולותיה, גם אם התלות התקציבית (בעבר תוקצבה המשטרה באיזור על ידי המינהל האזרחי) הסתיימה.

מערכת היחסים שמקיימים קציני צה"ל הבכירים בגדה המערבית עם מנהיגות המתנחלים באה לידי ביטוי גם בהתערבות הצבא בחקירות. אל"ם נעם תיבון, שהיה באותה תקופה מפקד חטיבת חברון, אמר ב-2002 לקבוצת ח"כים מהמפד"ל שבאה לבקר בעיר כי "היחס של המשטרה כלפי יהודי חברון אינו הוגן". תיבון המשיך ותיאר כיצד סגר עשרות תיקים שנפתחו נגד יהודים בעיר "סתם, בלי סיבה אמיתית". לחברי הכנסת הסביר תיבון כי "היו כאן יהודים שסחבו 50, 60 תיקים, הם לא ישבו אפילו יום אחד בכלא מכיוון שמאחורי התיקים לא היה דבר."⁵⁹

הבעייתיות במערכת היחסים שבין צה"ל לבין המשטרה הזוכרה כבר בדו"ח קרפ מ-1982, שהצביע על התערבות של אנשי הממשל הצבאי בחקירות המשטרה,

כאמור הנתונים בדבר תיקי "הפרות הסדר" המופיעים בטבלה כוללים מקרים של פגיעת אזרחים ישראלים בפלסטינים, וגם תיקים שבהם הוגשה תלונה בדבר פגיעה של אזרחים ישראלים בכוחות הביטחון. לדברי קצין אגף החקירות והמודיעין במחוז ש"י, מבחינה מערכתית לא מבחין המחוז בין פגיעת אזרחים ישראלים בפלסטינים לבין פגיעתם באנשי כוחות הביטחון.⁵⁹

למרות מאמצים חוזרים ונשנים לא הצליח **יש דין** לקבל ממשטרת ישראל נתונים כוללים בדבר מספר תיקי החקירה שנפתחו בשנים האחרונות בגין פגיעת אזרחים ישראלים בפלסטינים וברכושם (בנפרד מנתונים על פגיעת אזרחים ישראלים באנשי כוחות הביטחון הישראליים) ועל תוצאות הטיפול בהם.⁶⁰ ואולם, על פי הערכת קצין חקירות בכיר במחוז ש"י, כ-80 עד 100 תיקי חקירה הנפתחים מדי שנה ומסווגים כתיקי הפס"ד עוסקים בפגיעת ישראלים באנשי כוחות הביטחון, וכל השאר בהתנכלות לפלסטינים ולרכושם.⁶¹

מפקד מחוז ש"י, ניצב ישראל יצחק, אמר ל**יש דין** כי ב-2005 חלה עלייה במספר תיקי ההפס"ד שנפתחו, וזה הסתכם בכ-800 תיקי חקירה. רובם נפתחו בגין פגיעת מפגינים באנשי כוחות הביטחון, על רקע יציאת צה"ל מרצועת עזה ופינוי מספר התנחלויות בצפון הגדה המערבית.⁶²

59. הדברים נאמרו על-ידי נצ"מ אורי וייסקופ, קצין אגף החקירות והמודיעין במחוז ש"י בשיחה עם **יש דין**, 23 במארס 2006.

60. פניות חוזרות לממונה על חופש המידע במשטרת ישראל הניבו נתונים חלקיים בלבד, הכוללים את התיקים ה"גלויים" בלבד (כלומר, אלה מהתיקים שבהם סבורה המשטרה כי איתרה חשודים במעשים). נתונים אלה אינם כוללים את התיקים שנסגרו בעילה "עברייני לא נודע", ואינם מייצגים את הטיפול הכולל של מחוז ש"י בתלונות שהגישו פלסטינים בדבר פגיעה על ידי אזרחים ישראלים.

61. הדברים נאמרו בשיחה עם עו"ד מיכאל ספרד ב-11 במאי 2006.

62. השיחה התקיימה ב-23 במארס 2006 במפקדת מחוז ש"י. כאמור לעיל, בחודשים ינואר-נובמבר 2005 עמד מספר תיקי הפס"ד נגד פלסטינים על 299 מתוך כ-800 תיקי ההפס"ד שנפתחו ב-2005 כולה.

63. ברוך קרא, "יש שלטון אין חוק", **הארץ**, 1 באוקטובר 2003.

וחלקם - העצים הצעירים יותר - נעקרו. למחרת הגיעו לשטח שלושה שוטרים, ואליהם התלווה אחד מבעלי האדמות, ג'מיל א-שתייה. להלן קטעים מעדותו של א-שתייה, שנגבתה בידי יש דיין:

*"נסענו בג'יפ עד השביל המוביל למטע הזיתים. מנקודה זו צריך ללכת ברגל. כששמעו ממני שהמרחק עד השטח הוא כ-300 מטר, התייעצו ביניהם ואמרו שנחכה במקום עד שהצבא יגיע. כנראה גם התקשרו לצבא. חיכינו במקום כמעט שעה. אחרי כשעה הגיע ג'יפ צבאי ובו ארבעה חיילים. איני מכיר אותם ולא יודע מה היו דרגותיהם. אבי, שהלך מסביב, הגיע לשטח לפנינו. כשהגענו למטע, הם התחילו לספור את העצים אחד אחד, אך לפני שסיימו, אמרו שהם ממהרים ולא נשאר להם זמן. הם הספיקו לספור 90 עצים. ספרו רק את העצים הגדולים. את הקטנים לא ספרו."*⁶⁶

ב-9 באוגוסט 2005 נסגר תיק החקירה בעניין זה בעילה "עברייני לא נודע".⁶⁷

כתוצאה מהתלות של משטרת מחוז ש"י בכוחות צה"ל לצורך ליווי, כוח המשטרה במחוז פועל בעיקר בתחנות - בקבלת תלונות ובגביית הודעות - והוא מוגבל מאוד בביצוע פעולות חקירה בשטח: בחינת זירות אירוע, איסוף ממצאים וכדומה.

הן במתן הוראות בקשר לעצם פתיחת החקירה והן בדרישה לשחרור חשודים ממעצר.⁶⁴ נראה כי הקמת מחוז ש"י לא הביאה לשינוי כולל בנורמות ההתנהגות של הצבא, וגורמים בצה"ל ובמינהל האזרחי ממשיכים גם כיום להתערב בחקירות המשטרה. אחד השוטרים במרחב חברון סיפר. לכתב "הארץ" ברוך קרא כי לא פעם ביקשו ממנו קציני צה"ל להעלים עין או "לחפף תיקים": "הם אומרים לי: 'עזוב, אחר כך יהיה לכולנו בלגן'. נראה לי שהם לא כל כך מבינים את התפקיד שלנו כאן", הוסיף השוטר.⁶⁵

תלות בליווי צה"ל

חקירות המשטרה תלויות בשיתוף פעולה מצד צה"ל גם מבחינות אחרות. מסיבות ביטחוניות זקוקים שוטרי מחוז ש"י לליווי צבאי בעת שהם יוצאים לחקירות בזירה שבה התרחשו האירועים, אשר נמצאת לעתים קרובות בסמוך ליישובים פלסטינים. לא תמיד מספק הצבא את הליווי הנדרש. במקרים אחרים כוח הליווי מגיע באיחור, וכך נמנעת היכולת לגלות ממצאים בזירת האירוע.

כך למשל, המתנה ממושכת לכוח צבאי שילווה שוטרים לסיור במטע פלסטיני מנעה בדיקה מלאה של היקף הנזק שנגרם לעצי הזית במקום. ב-23 ביולי 2005 התברר לתושבי הכפר סאלם כי למעלה מ-200 מעצי הזית שבאדמותיהם נוסרו,

64. דו"ח קרפ, עמ' 28-29.

65. ברוך קרא, "ללכת על ביצים", הארץ, 4 בינואר 2002.

66. מתוך עדותו של ג'מיל מחמוד איברהים א-שתייה, יליד 1963, חקלאי תושב סאלם. העדות נגבתה על ידי רות קדר ועזמי בدير ב-9 באוגוסט 2005 בסאלם. תיק יש דיין 1057/05.

67. מכתב רפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אגף החקירות במרחב שומרון לעו"ד מיכאל ספרד, 24 בנובמבר 2005. תיק יש דיין 1057/05.

מערכת היחסים עם האזרחים הישראלים בגדה

בישיבת ועדת הפנים של הכנסת בפברואר 2004 אמר מפקד מחוז ש"י דאז, ניצב שחר איילון, כי כשליש משוטרי המחוז מתגוררים בהתנחלויות. לתמיהתו של יו"ר הועדה, ח"כ אופיר פינס, השיב ניצב איילון כי הוא מעדיף שכמה שיותר שוטרים של מחוז ש"י יגורו במחוז, כיוון שלשיטתו "התפקיד של המשטרה במחוז ש"י הוא לשרת את התושבים. האדם החשוב ביותר בשבילי במחוז ש"י הוא האזרח עצמו".⁶⁸ באותה ישיבה התגאה מפקד המחוז כי ב-2000-2003 חלה ירידה במספר הפרות הסדר שביצעו מתנחלים בגדה. מלבד שיפור יכולות המחוז ופעולות צה"ל בתחום אכיפת החוק, הסביר ניצב איילון את הירידה במספר התיקים שנפתחו בגין הפרות סדר ב"הרבה מאוד הידברות, הרבה מאוד קשרים שקשורים להסברה, גם הם אלינו וגם אנחנו אליהם. גם הבנה שלנו וגם הבנה שלהם".⁶⁹

ואמנם, משטרת ישראל מנהלת הידברות קבועה עם מנהיגות האזרחים הישראלים בגדה, ובמסגרת זו משדלת מנהיגות המתנחלים את המשטרה למתן את פעולות האכיפה. כך, למשל, פורסמה ב-2003 בעלון ההתנחלות איתמר ההודעה הבאה מטעם מזכירות היישוב: "בערב יום כיפור היתה תקרית עם פלסטינים והתגרות במ, בה היו מעורבים ילדים

ונערים מאיתמר. לנערים אלו נפתחו תיקים פליליים. מזכירות היישוב הגיעה להבנה עם מפקד המרחב שאם הנערים לא יחזרו על מעשים אלו ייסגרו התיקים. ראו הוזרתם!"⁷⁰ כך באה ההידברות בין המשטרה למתנחלים במקום אכיפה משמעותית של החוק.

דו"ח ששון קבע כי "משטרת מחוז ש"י נאלצת להתמודד עם אוכלוסייה שחלקה רואה בה [...] נציגים של 'שלטון זר' כמעט".⁷¹ ואכן בין שוטרי מחוז ש"י לבין המתנחלים מתקיימת מערכת יחסים מורכבת. במקרים מסוימים מפריעים אזרחים ישראלים לפעולות המשטרה, לעתים תוך שימוש בכוח. כך, למשל, בפברואר 2003 דיווח "ידיעות אחרונות" כי עשרות מתנחלים ניסו לשבור את שער הברזל ולפרוץ בכוח לתחנת משטרת חברון, בניסיון לשחרר את חבריהם שנעצרו, בין היתר, בחשד לפגיעה בפלסטינים.⁷² במקרה אחר מנעו מתנחלים במאחז חוות שקד מכוח משטרה שהגיע למקום לצאת את המאחז, עם עצורים שנחשדו בתקיפת פלסטיני. המתנחלים הציתו את צמיגי הרכב המשטרה, חסמו את הכביש היוצא מהיישוב ונעלו את שערי ההתנחלות.⁷³ אחד מחוקרי מחוז ש"י אמר בשיחה עם מתנדבי יש דין כי הוא מפחד להסתובב במאחזים לבוש במדי משטרה.⁷⁴

68. הכנסת, ישיבת ועדת הפנים, פרוטוקול מס' 150, 10 בפברואר 2004.

69. שם.

70. עלון איתמר, גיליון כ"ח תשרי התשס"ד (19 באוקטובר 2003).

71. דו"ח ששון, עמ' 266.

72. גיא מי-טל, "מתנחלים הסתערו על משטרת חברון", ידיעות אחרונות, 24 בפברואר 2003.

73. יהונתן ליס, "חמישה מתנחלים נעצרו וחבריהם התעמתו עם המשטרה", הארץ, 1 בספטמבר 2005.

74. השיחה נערכה עם תחקירני יש דין רות קדר, יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-2 באפריל 2006. תיק יש דין 1168/05.

חברון: ניצול ילדים לצורך פניעה בפלסטינים

"מחומר החקירה עולה כי מדובר בקטינים שאינם ברי עונשין שזהותם לא ידועה. [תיק החקירה] נסגר ללא חשודים בעילת אינו בר עונשין.⁷⁶

אין זה מקרה בודד. בשליש מבין תיקי החקירה שנפתחו במחוז ש"י ב-2005 ושנסגרו עד חודש נובמבר באותה שנה - 50 מתוך 150 תיקים - מבצעי העבירות היו קטינים מתחת לגיל 12, גיל האחריות הפלילית. כל 50 התיקים הללו נפתחו במרחב חברון.⁷⁷

בראיון עיתונאי אמר מפקד מרחב חברון במחוז ש"י, נצ"מ עלי זמיר: "יש לנו כאן בעיה במימדים גדולים. [המתנחלים] הבינו איפה נקודת התורפה שלנו - וזה השימוש בילדים מתחת לגיל האחריות הפלילית, מתחת לגיל 12. הם עושים את זה בכוונת מכוון. הילדים זורקים אבנים, שוברים קירות. הילדים הם הזרוע הטקטית ואפילו הזרוע האסטרטגית של המבוגרים."⁷⁸

ב-29 בספטמבר 2005 יצאה זהור עווידאת לקנות מתנות לילדיה בשוק בחברון. לאחר שסיימה את קניותיה הלכה בשעה 11:30 לערך ברחוב א-שלאלה בחברון, ולפתע פגעה בראשה אבן גדולה. עווידאת סיפרה לתחקירני יש דין: "ניסיתי להביט למעלה מאיפה זה נפל, אבל הכל הפך שחור ולא ראיתי כלום. היתה לי סחרחורת, נפלתי. שמעתי צעקות, אולי בעלי החנויות שראיתי, הם היו שצעקו: המתנחלים פגעו בה. שני אנשים ניגשו אלי והרימו אותי, זרם דם כיסה לי את הפנים, הגוף, הבגדים. הדם נשפך כמו מברז פתוח. וברקע הצעקות: מתנחלים. הרגשתי שמישהו פותח לי את העיניים ושמנקים לי את הפנים. ראיתי מסביבי חיילים, שמרחיקים את המתקהלים ומטפלים בי. זו התמונה האחרונה שאני זוכרת. איבדתי את ההכרה."⁷⁵

במענה לפניית יש דין השיב פקד אבי רוטנברג, קצין חקירות במרחב חברון:

75. מתוך עדותה של זהור נעים עבד אל-כאים עווידאת, ילידת 1972, תושבת שיוח' אל-ערוב. העדות נגבתה בידי תמי גרוס, יהודית אלקנה ותמר פליישמן ב-17 בנובמבר 2005 בבית העדה. תיק יש דין 1106/05.

76. מכתב אל יש דין מאת פקד אבי רוטנברג, 4 באפריל 2006.

77. מכתב אל יש דין מאת רפ"ק ירון שיטרית, עוזר ראש ענף חקירות במחוז ש"י, 14 מאי 2005.

78. מירון רפפורט, "עיר רפאים", הארץ, 18 בנובמבר 2005.

מרחב שומרון (פ"א 9519/05) נסגר בעילה "עברייני לא נודע".⁸⁰

איום מתנחלים על מתלוננים

גורם נוסף הפוגם בנכונותם של פלסטינים להגיש תלונות במשטרה הוא החשש מפני התנכלות מצד מתנחלים. המאחז אלמתן שוכן בסמוך לאדמות השייכות לתושבי כפר ת'ולת' שבאיזור קלקיליה. באורח תדיר מנסים המתנחלים הספורים המתגוררים במאחז לתפוס אדמות השייכות לתושבי הכפר, לחרוש אותן ולנטוע בהן. במקרים מסוימים אף התקיפו המתנחלים תושבים מהכפר. ב-2005 הגישו תושבי הכפר שמונה תלונות נגד מתנחלים מאלמתן. ב-18 בדצמבר 2005 הגיש איבראהים עאלם, חקלאי תושב הכפר, תלונה נגד תושבים מהמאחז אשר חרשו את אדמותיו הפרטיות (כמו גם אדמות של תושבים אחרים מכפר ת'ולת') וזרעו בהן. ימים אחדים לאחר מכן, כאשר עבד באדמותיו, ניגשו אליו שני מתנחלים מאלמתן ואיימו שינקמו בו בגלל התלונה שהגיש:

*"המתנחל אמר לי: אתה כל הזמן מתלונן עלינו במשטרה ובמת"ק. עניתי לו: אל תתקרב לאדמות שלנו ואני לא אתלונן, אל תפריע לנו ואנחנו לא נפריע לך. המתנחל אמר: אתה תצטער מאוד על התלונות במשטרה".*⁸¹

עם או ללא קשר לאיומים, ב-31 בדצמבר 2005 תקפו ארבעה מתנחלים חמושים, מהם שניים שזוהו כתושבי אלמתן, שני

אי שיתוף פעולה מצד פלסטינים

ועדת קרפ, ועדת שמגר ודו"ח ששון ציינו כולם כי אחד הגורמים המקשים על פעולת המשטרה בגדה המערבית היא הימנעותם של פלסטינים מהגשת תלונות ומשיתוף פעולה עם חוקרי המשטרה. טענה זו עולה שוב ושוב גם בשיחות עם קצינים וחוקרים במחוז ש"י. לחוסר הנכונות של פלסטינים לשתף פעולה עם כוחות המשטרה יש כמה סיבות עיקריות.

חוסר אמון במשטרה

אחת הסיבות העיקריות להימנעות פלסטינים מהגשת תלונות היא חוסר אמון ברצונה של מערכת אכיפת החוק להעמיד מתנחלים עבריינים לדין וביכולתה לעשות כן. כך, למשל, סיפר עבד בני ג'מע, תושב עקרבא שמדרום לשכם, לאחר שמתנחלים איימו בנשק על בנו והשחיתו ציוד חקלאי השייך לו:

*"עד היום לא הגשנו תלונות במשטרה, כי איבדנו את אמונו במשטרה, שלא מגנה עלינו מפני מעשי האלימות של המתנחלים. לא ראינו טעם בהגשת התלונות [...] הבן שלי אמר לי שהוא רוצה להגיש תלונה במשטרה נגד המתנחלים. אמרתי לו שאין טעם לעשות זאת, כי המשטרה לא תעשה להם דבר, ואילו הם לאחר מכן יתנכלו לנו, וזה מיותר".*⁷⁹

חברו של עבד בני ג'מע, שגם בנו הותקף באותו אירוע, הגיש תלונה בעניין, אבל תיק החקירה שנפתח בעקבות זאת במשטרת

79. מתוך עדותו של עבד אחמד סויד בני ג'מע, יליד 1935, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי עפרה כץ ודינה גור ב-6 בספטמבר 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1069/05.

80. מכתב רפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון אל עו"ד מיכאל ספרד, 24 בנובמבר 2005. תיק יש דין 1069/05.

81. מתוך עדותו של איבראהים ראשיד אחמד עאלם, יליד 1947, תושב כפר ת'ולת'. העדות נגבתה בידי דינה גור ועומי בדיר ב-28 בדצמבר 2005 בכפר ת'ולת'. תיק יש דין 1131/05.

השטח. לאחר שסירב ואמר כי לא יעזוב את אדמתו, התקרב אליו שני מתנחלים.

“הם התחילו לגרור את העגלה שלי עם החמור, זרקו עלי הרבה אבנים, הרביצו לחמור והכריחו אותי ללכת משם. הם לא הרשו לי לקחת את העשבים שעקרתני בשביל הכבשים שלי. הם דחפו אותי משם בכוח רב. ניסיתי לדבר אתם וביקשתי שיעזבו את העגלה עם החמור. עליתי על העגלה והלכתי לבית שלי בכפר. בסוף העלייה של האדמה ראיתי פתאום מכונית לבנה של מתנחל עוקבת אחרי. הוא עקף אותי ועצר באמצע הדרך ויצא מהמכונית. חשבתי שאולי הוא לא יכול לעבור ואמרתי לו: חכה רגע, אני אזיז את העגלה עם החמור ותוכל לנסוע. הנהג לא הקשיב לי ותפס אותי, הוציא אותי מתוך העגלה וזרק אותי עם הראש למטה על הסלע. שכבתי על האדמה, כנראה התעלפתי. ניסיתי לקום והכל הסתובב לי מול העיניים. לא הבנתי מה קרה. אחרי זמן מה הצלחתי לקום, שמתי את היד על הראש וראיתי שהיד מלאה בדם. הצלחתי בקושי רב להגיע עם העגלה והחמור לבית שלי, והלכתי לרופא בכפר שנתן לי טיפול של עזרה ראשונה.”⁸²

תושב הכפר הסיע את עודי לתחנת המשטרה בקדומים, שם גבו ממנו עדות, והוא התבקש להביא תעודת רפואית בדבר הפציעה. לאחר שטופל בבית חולים

רועים שרעו את עדריהם באדמות כפר ת'ולת'. השניים נקשרו והוכו באכזריות:

“המתנחל [...] תפס לי את הידיים וקשר אותן בחבל מאחורי גבי. [מתנחל שני] תפס אותי בחולצה והתחיל להכות אותי בפנים עם הקנה של האקדה. ירד לי דם מהאף ומהפה. אז התנפלו עלי כל הארבעה והפילו אותי עם הגב לאדמה. הידיים שלי היו קשורות ולא יכולתי להתנגד. אחרי שהשכיבו אותי הם התחילו להכניס לי מכות ובעיטות בבטן, בפנים ובכל חלקי הגוף. הם הכו ובעטו ברגלים, בידיים, עם הנשק ובמקל הרועים שלקחו ממני. זה נמשך כרבע שעה, ואז הם עזבו אותי באדמה כשידי קשורות ודם יורד לי מהאף והפה, חבול ברגל ימין וביד שמאל.”⁸²

תיק החקירה בדבר תקיפתם של תושבי כפר ת'ולת' נסגר בעילה “חוסר ראיות”.⁸³

חקירת מתלוננים כחשודים

במקרים מסוימים מצאו את עצמם פלסטינים, שבאו לתחנת המשטרה להגיש תלונות, נחקרים כחשודים. החשש מפני ייחוס עבירות למתלוננים הוא גורם נוסף, שאף בגינו ממעטים פלסטינים להגיש תלונות בדבר פגיעה בהם מצד מתנחלים.

ב-1 במארס 2005 עבד חאמד עודי, קשיש בן 70, באדמתו הסמוכה למאחז אלמתן, כאשר תושבת המאחז הורתה לו לעזוב את

82. מתוך עדותו של מהיוב מופיד עתמאן עודי, יליד 1983, תושב כפר ת'ולת'. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועומי בדיר ב-1 בינואר 2006 בכפר ת'ולת'. תיק יש דיין 1134/06.

83. מכתב רפ"ק שלמה יונס, ראש שלוחת שומרון ביחידת התביעות של מחוז ש"י אל עו"ד מיכאל ספרד, 17 במאי 2006. תיק יש דיין 1134/06.

84. מתוך עדותו של חאמד דיב חאמד עודי, יליד 1935, תושב כפר ת'ולת'. העדות נגבתה בידי עפרה כץ ב-3 במארס 2005 בכפר ת'ולת'. תיק יש דיין 1039/05.

היה באותה עת במקום אחר. טענת האליבי שמסר ב' לא נבדקה בידי החוקרים, ואלה מיהרו לחקור את נאסר באזהרה על הגשת "תלונה שקרית" נגד ב'.⁸⁸ תיק החקירה (פ"א 2713/05) נסגר בעילה "עבריון לא נודע".⁸⁹

חשש משלילת אישורים

במקרים אחרים נמנעים פלסטינים מהגשת תלונות מחשש כי יישללו מהם אישורים ורישיונות שונים הנחוצים להם: אישורי כניסה לישראל, אישורי מעבר במחסומים וכדומה. כך, למשל, בעקבות אירוע שבמהלכו השחיתו מתנחלים מכוניות שחנו בסמוך למחסום בית פוריק, סירבו שניים מבעלי מכוניות שניזקו להגיש תלונה במשטרה, מחשש שכ"נקמה" על התלונה יישללו מהם האישורים המאפשרים להם להיכנס לשכם לצורך עבודתם. בסופו של דבר הגיש רק אחד מבעלי המכוניות תלונה, ובעלי המכוניות האחרים, שהיו עדים לאירוע, סירבו לתת עדות. תיק החקירה (פ"א 7668/05) נסגר בעילה "עבריון לא נודע". באירוע אחר נמנעו שני בעלי חלקות מהכפר עקרבה להגיש תלונה בדבר עקירת עשרות עצי זית מאדמותיהם, מחשש כי יישללו מהם רישיונות הכניסה לישראל שהם מחזיקים.⁹⁰

בקלקיליה, חזר בליווי מתנדבי **יש דין** לתחנת המשטרה כדי להשלים את עדותו, אך להפתעתו נחקר משך שעתיים באזהרה כחשוד בתקיפת המתנחל א',⁸⁵ בן 25, לאחר שזה התלונן כי עודי תקף אותו. האבסורד הטמון בחקירתו של עודי לא חמק מעיניהם של קציני משטרה בתחנה. מתנדבי **יש דין** שמעו אחד מהם אומר "הזקן הזה, אם ילד בן שמונה יגע בו באצבע הוא יפול. הוא בן 70 וחולה לב, אין מצב שהוא תקף אותו". עודי שוחרר בתום החקירה לביתו, רק לאחר שחתם על כתב ערבות ולאחר שמתנדבת **יש דין** חתמה על ערבות צד ג' עבורו. תיק החקירה (פ"א 1568/05) נסגר בסופו של דבר מחוסר ראיות.⁸⁶ עו"ד מיכאל ספרד הגיש בשם **יש דין** ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה.⁸⁷

במקרים אחדים נחקרים המתלוננים באזהרה כחשודים בהגשת תלונות שווא. כך, למשל, התלונן עאמר נאסר, תושב עקרבה, כי מתנחלים מהמאחז "גבעות עולם" גנבו את תעודות הזהות שלו ושל חברו כמאל בני ג'אבר, ניקבו את גלגלי הטרקטור שלו, שברו את הטלפון הסלולרי שברשותו ואיימו בנשק על בני ג'אבר. בעקבות התלונה נחקר אחד המתנחלים, שאותו זיהה נאסר בשמו, ב'. החשוד הכחיש את מעורבותו באירוע וטען כי

85. החשודים המוזכרים בדו"ח מזהים באותיות על פי סדר הא"ב.

86. מכתב רפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אגף החקירות במרחב שומרון אל עו"ד מיכאל ספרד, 24 בנובמבר 2005. תיק **יש דין** 1039/05.

87. הערר הוגש ב-4 באפריל 2006.

88. תיק **יש דין** 1011/05. עוד על אירוע זה, ראו גם עמ' 86.

89. מכתב מרס"ר שחר מור, אחראי רישום פלילי במרחב שומרון, אל עו"ד מיכאל ספרד, 21 בספטמבר 2005. תיק **יש דין** 1011/05.

90. תיק **יש דין** 1083/05.

91. ברוך קרא, "יש שלטון, אין חוק", **הארץ**, 23 בספטמבר 2003.

והמחסור במשאבי כוח אדם ובציוד - כל אלה מעקרים למעשה את יכולתו של מחוז ש"י לבצע אכיפה יעילה של החוק על אזרחים ישראלים שפוגעים בפלסטינים. התוצאה היא שרק חלק מזערי מחקירות המשטרה במחוז ש"י מוקדש לאלימות, אזרחים ישראלים נגד פלסטינים ורכושם, וכפי שנראה בהמשך הדו"ח הנוכחי, מרבית החקירות הללו מסתיימות בכישלון.

בהעדר נתונים נוספים על אלה המופיעים בפרק זה, בפרט בנוגע למספר החוקרים והתובעים העובדים במחוז,⁹² נמנע **יש דין** ממתן המלצות ביחס לתוספת תקציב וכוח אדם למחוז ש"י. עם זאת ברור כי על המשרד לביטחון הפנים ועל משרד הביטחון לתת את דעתם לנושא ולבחון את הצורך בתוספת משאבים למחוז ש"י, לאור מגוון המשימות הרבות והמורכבות המוטלות עליו.

2(ה). סיכום

המחוז השישי של משטרת ישראל הוא בבחינת בן חורג למשטרה ולצה"ל כאחד. משאביו מוגבלים וכוח האדם שלו מצומצם ביחס לנהוג במשטרת ישראל. פרט לניצב שחר איילון, רוב מפקדיו עברו לתפקידים אחרים, עוד בטרם סיימו תקופת שירות מלאה במחוז.⁹¹

למרות שהסיבה המיידית להקמתו של מחוז ש"י היתה הצורך להבטיח אכיפה טובה יותר של החוק על אזרחים ישראלים בגדה, בעקבות המלצות ועדת שמגר, הרי שעקב המצב הביטחוני משקיע המחוז את רוב מאמציו ומשאביו בטיפול בעבירות ביטחוניות מצד פלסטינים. מצב עניינים זה, מערך הלחצים שמפעילים מנהיגי המתנחלים על משטרת מחוז ש"י, חוסר האמון שרוחשים לה האזרחים הפלסטיניים

92. בקשת **יש דין** לקבל נתונים בנושאים אלה ממחוז ש"י לא נענתה.

חלק ב'

מהעבירה ועד תום החקירה: שלושה שלבים של אי אכיפת החוק

ילדים ישראלים תוקפים אישה פלסטינית בשוק בחברון. 9 באוגוסט 2001. צילום: נאסר שיוח'י, AP

פרק 3 בזמן אמת: הימנעות חיילים מלעצור אלימות מתנחלים בעת התרחשותה

3(א). חובות הצבא בתחום אכיפת החוק בשטחים הכבושים

3(א)(1). "הנהלים המיוחדים"

אחת ההמלצות שהופיעו בדו"ח קרפ, ושעליה שמה את הדגש גם ועדת שמגר, הוא גיבוש נהלים מסודרים לחלוקת העבודה בתחום אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה בין צה"ל והמשטרה.

חודשים ספורים לפני הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה החל היועץ המשפטי לממשלה דאז, מיכאל בן יאיר, בהכנת "נוהל לאכיפת החוק והסדר על ישראלים באיזור יהודה ושומרון ובאיזור חבל עזה". הנוהל הושלם רק לאחר פרסום ההמלצות של ועדת שמגר. המסמך, שנודע בציבור בשם "הנהלים המיוחדים", קבע בין השאר כי השב"כ יהיה אחראי על איסוף מודיעין בקרב המתנחלים; כי תיקים פליליים נגד מתנחלים שעברו עבירות ייפתחו גם בהעדר תלונות; וכי בעת הצורך יוצאו צווי הגבלה מנהליים נגד חשודים יהודים.⁹³ הפרסום על אודות קיומו של הנוהל הוביל ללחצים מצד מנהיגי המתנחלים. אלה טענו כי הנהלים המיוחדים משקפים אפליה כלפי האזרחים הישראלים החיים בהתנחלויות, ומסמנים את המתנחלים כולם כעבריינים.

בעקבות הלחצים המתמשכים שהפעילה מנהיגות המתנחלים על הממשלה מינה ב-1998 ראש הממשלה דאז, בנימין נתניהו, צוות שרים בראשות שר המשפטים כדי לבדוק את הנהלים המיוחדים. בסופו של דבר הפיץ ב-2 בספטמבר 1998 היועץ המשפטי החדש לממשלה, אליקים רובינשטיין, את הנוהל המתוקן, "נוהל אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים מפירי חוק באיו"ש ובאזח"ע" (להלן - "נוהל אכיפת החוק").

3(א)(2). נוהל אכיפת החוק

הנוהל חולק לשני חלקים: חלק ראשון שקבע את המסגרת הכוללת לפעולות אכיפת החוק על ישראלים בשטחים - מוקדים, סוגי עבירות ותיחום האחריות המבצעית של הצבא ושל המשטרה; וחלק שני שקבע קווים מנחים לפעילות מבצעית. הנוהל, הנושא ברובו אופי טכני, מאפיין את מוקדי העבירות - שטחים חקלאיים, יישובים פלסטינים מבודדים וכן הלאה - ומגדיר את סדרי העבודה בתחומי המודיעין, הכוננות, התדריכים, ההכנה לאירועים וההוראות הכלליות לטיפול באירועים שונים, שבהם נדרשת אכיפת חוק.

סעיף 6 לנוהל, שכותרתו "אחריות מבצעית לטיפול באכיפת החוק", מחלק את תחומי

93. ברוך קרא, "ללכת על ביצים", הארץ, 4 בינואר 2002.

טיפול בפצועים או לשם מניעת פגיעה בנפש, בגוף או ברכוש וכן לעיכוב ומעצר חשודים אשר עלולים להימלט מהזירה⁹⁴.

זמן מה לאחר פרסום נהל אכיפת החוק בידי היועץ המשפטי לממשלה גיבש צה"ל נהל משלו, ואף הוא קבע כי האחריות למניעת עבירות בידי ישראלים בגדה המערבית ולטיפול בהן מוטלת על המשטרה. יחד עם זאת הורה הנהל הצבאי כי על "כל חייל, שהינו עד לביצוע עבירה על ידי ישראלי, הן ביחס לאדם והן ביחס לרכוש, לפעול באופן מידי לשם מניעת העבירה ו/או הפסקתה, במידת הצורך לעכב ולעצור את החשודים בביצוע העבירה, לתעד את הזירה ולשמרה"⁹⁵.

3(ב). המצב בשטח: עומדים מנגד

בפועל השתרשה בצה"ל תפיסה ולפיה על חיילים העדים לעבירות פליליות של אזרחים ישראלים להמתין למשטרה ולהימנע מהתערבות. לעתים נדירות בלבד מנסים חיילים לעצור אזרחים ישראלים בעת ביצוע עבירה נגד פלסטינים או רכושם. במקרה הטוב מתערבים חיילים בניסיון להפסיק את העבירה - אך אינם עוצרים את העבריין. במקרה הגרוע נוטלים החיילים עצמם חלק פעיל בעבירה.

כך אירע בחברון בשעות הערב של ה-30 באוגוסט 2005, כאשר חייל עיכב את זאדהה עבד אל-מועטי, יליד 1948, שהלך לביתו עם קבוצת פלסטינים:

האחריות בין צה"ל למשטרה על פי שני מדדים: מיקום האירוע (בתוך התנחלויות או מחוצה להן) ושאלת קיומו של מידע מוקדם על אודות האירוע. כך מבחין הנהל בין מקרים שבהם יש לכוחות הביטחון מידע מוקדם על אודות התרחשותם - למשל, חסימת כבישים מתוכננת בידי אזרחים ישראלים, פינוי מאחזים וכדומה - לבין אירועים שלגביהם אין מידע מוקדם - למשל, תקיפת פלסטינים, תפיסת אדמות וכדומה.

סעיף 6(1) לנוהל קובע כי פעולות אכיפת החוק בתוך היישובים הישראלים תהיה באחריות המשטרה, בעוד צה"ל יהיה אחראי לטיפול במעטפת היישוב - וזאת ללא קשר לשאלה האם היה מידע קודם על האירוע אם לאו. סעיף 6(2) מוסיף כי האחריות לכל אירוע, שלגביו קיים מידע מוקדם המאפשר התארגנות מראש, היא על משטרת ישראל, ואילו צה"ל יסייע בטיפול במעטפת האירוע. לבסוף קובע סעיף 6(3) כי בכל האירועים שיתפתחו ללא מידע מוקדם יטפל צה"ל, וזאת עד הגעת המשטרה למקום והעברת האחריות לידיה. כך מטיל הנהל את עיקר האחריות לאכיפת החוק על ישראלים על המשטרה, אך אינו פוטר את חיילי צה"ל מטיפול מידי באירוע וממעצר חשודים. סעיף 11(א)(5) לנוהל, העוסק באירוע שאין לגביו מידע מוקדם וכאשר אל המקום מגיעים חיילי צה"ל ראשונים, מנחה את צה"ל לאבטח את הזירה עד הגעת המשטרה, אך קובע מפורשות כי "אין באמור בסעיף זה כדי לגרוע מחובתם של כוחות צה"ל לנקוט בכל הפעולות הדרושות לשם

94. היועץ המשפטי לממשלה, נהל אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים מפירי חוק באיו"ש ובאזח"ע, סעיף 11(א)(5)(ג). ההדגשה שלנו.

95. מכתבו של סרן הראל וינברג מלשכת היועץ המשפטי לאיזור יהודה ושומרון לעו"ד לימור יהודה מהאגודה לזכויות האזרח, 31 ביולי 2005.

3(ב)(1). עומדים מנגד: דוגמאות

תיק יש דיין 1003/05: סוהא ואחמד סלאח'

ביתם של בני הזוג אחמד וסוהא סלאח', המתגוררים בכפר עסירה אל-קיבליה, הוא הסמוך ביותר להתנחלות יצהר. הבית עומד על צלע גבעה נטועה בעצים, ועל ראשה ניצבת ההתנחלות. בשבע השנים שחלפו מאז נבנה הבית נהגו צעירים מיצהר להתקרב אליו מעת לעת ולהשמיע קללות, אבל הבית ויושביו לא הותקפו.

בחג פורים התשס"ה, יום שישי 25 במארס 2005, בעת שאחמד סלאח' עבד במחצבה שבכפר, שהתה סוהא סלאח' בבית עם שלושה מארבעת ילדיהם. מבעד לאחד החלונות ראתה כארבעה צעירים היושבים בין העצים שבמעלה הגבעה, במרחק של כ-200 מטרים מאחורי הבית, משוחחים ביניהם ומצביעים על הבית.

"התקשרתי לבעלי, שעבד באותה שעה במחצבה, וביקשתי ממנו להסתכל על המתנחלים - ניתן לראות מהמחצבה את איזור הבית. שניים מהמתנחלים, לבושי לבן ושחור, עלו לכיוון ההתנחלות, וכשחזרו, לאחר כ-10 או 15 דקות, באו עמם עוד כ-13 מתנחלים. אחד מהמתנחלים היה חמוש ברובה ארוך. בערך תוך חצי דקה החלו לרקוד

"על יד בית הדסה, בעמדה, עמדו שני ילדים בני 11-13 עם החייל, דיברו אתו והסתתרו מאחורי העמדה. החייל קרא רק לי - הייתי הכי מבוגר - וביקש תעודה. שאר האנשים נעמדו, אבל החייל גירש את כל היתר ונשארת לי לבד. הוא העמיד אותי על יד הקיר כשהתעודה בידי. ביקשתי מהיתר לעזוב, והם עלו במדרגות. החייל הראה לילדים את התעודה שלי וקרא להם לעלות אליו. הצטרפו עוד ילדים, וכעת היו שם שישה ילדים. כולם פחות או יותר באותו גיל.

הילדים התחילו לזרוק עלי אבנים, והחייל עמד מחייך ונראה מבסוט. התחלתי לצעוק עליו ואמרתי: עשית את זה בכוונה. התלוננתי בפניו: זכותך לבדוק את התעודה, אבל לא לזרוק אבנים. אמרתי לו: אני אראה לך ואקרא למשטרה. טלפנתי לתחנת המשטרה במערת המכפלה וסיפרתי להם על האירוע. ביקשו שאחכה. אחרי שהתקשרתי למשטרה ניסה החייל כמה פעמים להחזיר לי את התעודה, אבל סירבתי לקבלה. אמרתי לו שאני מחכה למשטרה. החייל אמר לילדים להסתלק, וכולם נכנסו לבית הדסה".⁹⁶

96. מתוך עדותו של זאהדה אדריס עבד אל-מועטי, יליד 1948, תושב חברון. העדות נגבתה בידי יהודית אלקנה וחנה בר"ג ב-22 בספטמבר 2005 בחברון. תיק יש דיין 1082/05.

יכולים לעשות זאת, כי המתנחלים עברו ממש על ידם. החיילים נשארו במקום בערך חצי שעה והלכו".⁹⁸

על פי דיווחים בעיתונות, כמה שעות לאחר האירוע נכנס ליציה כוח משטרה מלווה בחיילי צה"ל, אך נסוג לאחר שהשוטרים והחיילים הותקפו באבנים בידי תושבי יציה, וזאת מבלי לעצור חשודים.⁹⁹ מרחב שומרון חקר את האירוע,¹⁰⁰ והתיק נסגר בעילה "חוסר ראיות".

תיק יש דין 1070/05: יידוי אבנים על מונית

ב-27 באוגוסט 2005 חגגו מייסר יוסף אחמד שנאעה ובני משפחתה חתונת קרובים בקלקיליה. בסביבות השעה 21:15 הזמינה מונית ונסעה עם שש נשים אחרות וילדה צעירה בחזרה לכפרה, פרעתה, כשהיא יושבת במושב שלייד הנהג.

"כשהגענו לאקיף, מצאנו עצמנו לפתע מוקפים במספר גדול של מתנחלים, למעלה מ-100. הם רגמו אותנו באבנים רבות. החלון לימיני היה פתוח, ופתאום פגעה אבן בפני. נעשה לי חושך בעיניים והרגשתי כמו צריבת אש בפנים. שמתי את ידי על העיניים ונזל עליהן דם רב. איבדתי את ההכרה.

חמישה מהם, רעולי פנים שחבשו מסיכת בד שחור עם פתחים לעיניים ולאף, והתקדמו עד שהגיעו אל העצים המצויים כ-10 מטרים מהבית. האחרים, שלא היו רעולי פנים, נותרו במרחק מאחוריהם.

ראיתי את החמישה לוקחים אבנים. הם התקרבו לבית בצעקות והחלו ליידות אבנים על הבית. כתוצאה מיידוי האבנים נשברו שני חלונות בשני חדרים בקומה השלישית של הבית. אני הייתי כל הזמן במטבח וראיתי אותם היטב דרך החלון. הילדים ברחו אל חדר השירותים וסגרו את עצמם בתוכו, רועדים מפחד. מיד כשהחלו המתנחלים ליידות את האבנים התקשרתי שוב לבעלי והודעתי לו על מה שקורה".⁹⁷

תשבי הכפר שראו את האירוע, ובהם בעלה של סוהא, אחמד סלאח, יצאו לכיוון הבית. התוקפים ראו זאת והחלו מטפסים במעלה הגבעה בחזרה לכיוון יציה. בינתיים הגיע לאיזור כוח צה"ל, אך חייליו אפשרו לתוקפים להמשיך בדרכם אל ההתנחלות, מבלי לעכב אותם או להתערב בכל דרך שהיא:

"בזמן שהמתנחלים ברחו הגיע הצבא, כ-10 חיילים שעמדו במעלה הגבעה. החיילים ראו גם את הבית וגם את המתנחלים, שעברו ממש על יד החיילים בדרכם חזרה אל יציה. אם החיילים היו רוצים לעצור את המתנחלים, הם היו

97. מתוך עדותה של סוהא עבד אל-כרים עומר סלאח, תושבת עסירה אל-קיבליה. העדות נגבתה בידי דינה גור ועפרה כץ ב-28 במארס 2005 בבית העדה. תיק יש דין 1003/05.

98. ש.ם.

99. אפרת יויס, "מאה מתנחלים ביציה יידו אבנים על חיילים", Ynet, 25 במארס 2005; אורי גליקמן, "מתנחלים יידו אבנים על חיילים", NRG מעריב, 26 במארס 2005; עמוס הראל, "התפרעויות המתנחלים בגדה גוברת וצבה" ל בוחנים: הרחקה מהשטחים לראשי הקיצונים", הארץ, 27 במארס 2005.

100. פ"א 2214/05.

צומת לאקיף רחוק רק כ-50 מטר מצומת גינות שומרון. כדי לנסוע לכיוון הכפר, היה עלי לבצע פניית פרסה ולנסוע בשביל מקביל לכביש שממנו באנו. התוקפים רצו שוב לכיווננו. החיילים רק הסתכלו. במונית היתה בהלה גדולה. חשבנו שאם ניתקע, יהרגו את כולנו”¹⁰¹.

משטרת מרחב שומרון פתחה תיק חקירה באירוע (פ”א 6710/05). ב-24 בנובמבר 2005 הודיע רפ”ק עמי ברן ממרחב שומרון ליש דין כי תיק החקירה נסגר בעילה “עברייני לא נודע”. ב-9 בינואר 2006, לאחר בחינת תיק החקירה, הגיש היועץ המשפטי של יש דין, עו”ד מיכאל ספרד, ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה. עו”ד ספרד ביקש להעביר למצ”ח את חומר החקירה הנוגע לאי התערבותם של החיילים שהיו עדים לאירוע. בתשובה נמסר ממשטרת מרחב שומרון כי העתקים מחומר החקירה הועברו למצ”ח איו”ש וכי “החיילים נהגו באופן סביר בנסיבות האירוע. חשוב היה לחלץ האשה, באותו יום היתה הפגנה המונית של מתנחלים במקום”. ב-10 באפריל 2006, לאחר מאמצים חוזרים ונשנים לברר עם מצ”ח האם הועבר אליהם חומר החקירה והאם נבדקה פעולת החיילים באירוע, נמסר ממצ”ח כי החומר כלל לא הועבר אליהם ממשטרת מרחב שומרון.¹⁰²

הזיכרון הבא שלי הוא בית בכפר לאקיף, שם טיפלו בי”¹⁰¹.

בעדותו ליש דין סיפר נהג המונית עמאר השאם מוחמד זיד על שאירע ועל תגובת חיילי צה”ל שנכחו בסמוך:

”מיד אחרי צומת גינות שומרון מצאנו את עצמנו מוקפים בקבוצה גדולה (150-200) של בני נוער יהודים, בנילאים 15-20, שהפגינו על הכביש. הם רצו לקראתנו, קפצו על המונית, זרקו עלינו אבנים וניסו לחסום את הכביש בנופם. לא יכולתי להסתובב ולברוח חזרה, הייתי חייב לפלס דרך ביניהם ולעבור אותם במהירות האפשרית. עשיתי זאת. הכל נמשך מספר שניות. הנוסעת שישבה לידי נפגעה מאבן בעינה. נוסעת שישבה מאחור נפגעה מאבן בכתף. גם המכונית ניזוקה מאבנים. לו האטתי, היינו משלמים מחיר כבד יותר.

במרחק של כ-200 מטר מהתוקפים בצומת עמדו שני האמרים של הצבא. עצרתי לידם ואמרתי לחיילים שיש לנו פצועים. למרות שראו כי הנוסעת שישבה לידי פצועה, תגובתם היתה ‘הסתלקו מכאן’.

החלטתי לנסוע לכיוון הכפר הקרוב ביותר, לאקיף, לעזרה ראשונה לפצועות.

101. מתוך עדותה של מייסר יוסף אחמד שנאעה, ילידת 1958, תושבת הכפר פרעתה. העדות נגבתה בידי רחלי מרחב, יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-5 בספטמבר 2005 בבית העדה. תיק יש דין 1070/05.

102. מתוך עדותו של עמאר השאם מוחמד זיד, יליד 1969, תושב קלקיליה. העדות נגבתה בידי רחלי מרחב, יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-6 בספטמבר 2005. תיק יש דין 1070/05.

103. מכתב מאת רב סרן אביחי מיבר, ראש מדור פיקוח חקירות במצ”ח, אל נטלי רוזן ממשרדו של עו”ד מיכאל ספרד, 10 באפריל 2006. לעניין אובדן תלונות וחומר חקירה שאמורים לעבור ממשטרת מחוז ש”י למצ”ח - ראו נספח ד’.

תיק יש דין 1040/05: בית עאמר

ביתה של משפחת עאמר שבמסח'ה הוא הבית היחיד בכפר שנותר מצדו המערבי של מכשול ההפרדה, בסמוך לבתי ההתנחלות אלקנה. כביש וגדר מפרידים במערב בין הבתים האחרונים של אלקנה לבין בית עאמר, הנמצא כ-20 מטרים מזרחה להם. חומת בטון גבוהה, המתחברת לגדר אלקטרונית, חוצצת ממזרח בין בית עאמר (המוקף על ידי המכשול גם מדרום ומצפון) לבין הכפר מסח'ה עצמו. צעירים מאלקנה נוהגים ליידות דרך קבע אבנים לעבר בית עאמר. במקרה אחד, שבו יידו אל הבית אבנים, עבר בסמוך ג'יפ צבאי. בעלת הבית, מונירה איברההים יוסף עאמר, סיפרה בעדותה ליש דין:

"ביום שבת, 2 ביולי 2005, בשעה 13:45, התחילו כמה מתנחלים מאלקנה ליידות אבנים על הבית. יצאתי החוצה וראיתי ג'יפ של הצבא נכנס לכיוון מסח'ה, ובו ארבעה חיילים. רצתי לכיוון הג'יפ ואמרתי לחיילים שמיידיים אבנים על הבית שלי, אך החייל אמר לי לשתוק. חשבתי שאולי הוא לא שמע את דברי, אבל יש לי ילדים קטנים ופחדתי עליהם, אז עזבתי את הג'יפ (כתבתי את מספרו) וחזרתי הביתה. יידוי האבנים נמשך כל הזמן".¹⁰⁴

לאחר כחצי שעה הגיע למקום ג'יפ צבאי נוסף. חייליו עלו אמנם אל גג בית עאמר כדי להשקיף על הנעשה, אך לא תיעדו את מיידוי האבנים ולא עצרו אותם:

"בערך בשעה 14:15 הגיע ג'יפ צבאי נוסף מכיוון צפון. ניגשתי לג'יפ, שגם בו ישבו ארבעה חיילים. אמרתי להם: מיידיים עלינו אבנים, בואו תעלו על הגג ותראו מה עושים לנו. שניים מהחיילים עלו איתי לגג וראינו חמישה מתנחלים, בערך בגילאים 12 עד 17, עומדים על הכביש וזורקים עלינו אבנים. החיילים שעל הגג התחילו לקרוא למתנחלים. כולם חוץ מאחד ברחו חזרה לכיוון אלקנה. האחד שנשאר עמד ממול והתחיל לקלל אותי ואת אללה ולהגיד 'מוחמד חזיר'. היו גם חילופי קללות בינו לבין החיילים. אחר כך גם הוא עזב".¹⁰⁵

באותם מקרים שבהם חיילי צה"ל מתערבים באירועי אלימות מצד מתנחלים, הם מסתפקים בניסיון לשכנע את המתנחלים לחדול ממעשיהם, או מנסים להפסיק את הפגיעה בפלסטינים. רק במקרים נדירים ביותר מעכבים החיילים את העבריינים, עד הגעת כוח משטרה, או עוצרים אותם.

תיק יש דין 1051/05: גניבת עזים בידי מתנחלים בשעה שחיילים מעכבים את בעליהם

ב-8 במארס 2005 רעה מעאד בני-ג'אבר את עדרו בשדות הכפר עקרבא, במרחק כ-300 מטרים ממחסום גיתית. בסביבות השעה 08:00 ניגשו אליו שני חיילי צה"ל שאיישו את המחסום והורו לו לעזוב את העדר וללכת איתם אל המחסום. לדברי החיילים, בני-ג'אבר רעה את עדרו קרוב

104. מתוך עדותה של מונירה איברההים יוסף עאמר, ילידת 1966, תושבת מסח'ה. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועומי בדיר ב-13 ביולי 2005 בבית העדה. תיק יש דין 1040/05.

105. שם.

את המתנחלים מפרידים את העזים של מעמד, כ-10 עזים, משאר הכבשים בעדר. הם השאירו את הכבשים במקום ואת העזים הם הובילו ברגל לכיוון התנחלות גיתית. החיילים ראו את כל מה שנעשה, אבל לא אמרו למתנחלים מלה".¹⁰⁷

לאחר ששוחרר מעמד הוא גילה כי כל העזים שהיו בעדר נעלמו:

"כששחררו אותי, בערך בשעה 16:00, ראיתי את נאסרי בני-ג'אבר עומד יחד עם ג' ליד המחסום. הצאן היה יחד עם נאסרי. הלכתי לכיוון הצאן, ואז נודע לי כי חסרות לי 10 עזים. יש לנו עדר גדול של כבשים, ובסך הכל היו לנו 10 עזים. כל העזים שלי נעלמו. כשגיליתי שחסרות לי כל העזים שלנו, חזרתי למחסום ואמרתי לחיילים שגנבו לי את העזים. החייל המזוקן, שבהתחלה היה במגדל התצפית, גירש אותי. הוא אמר לי ללכת משם או שהוא יורה בי. הוא אמר לי שלא אכפת לו מהעזים שלי ואמר שהוא לא ראה כלום".¹⁰⁸

משטרת מחוז ש"י מסרה לעיתונאי "הארץ" מירון רפפורט כי התלונה שהוגשה הועברה לטיפול מצ"ח, "כיוון שמדובר בחיילים".¹⁰⁹ לאחר תכתובת ארוכה בין יש דין לבין מצ"ח ומשטרת מחוז ש"י התברר כי התלונה אבדה, וככל הנראה לא נחקרה מעולם.¹¹⁰

מדי אל המחסום. בני-ג'אבר אמר לחיילים שהוא רועה במקום זה באופן קבוע, אך ללא הועיל.

"החיילים לקחו אותי והעמידו אותי איתם ליד המחסום. כל הזמן שעמדתי איתם ליד המחסום היה לי קשר עין עם העדר. עמדתי שם ארבע שעות. במשך הזמן הזה הם לא דיברו איתי ולא ביקשו תעודת זהות. בשעה 13:30 הגיעו למחסום חמישה-שישה מתנחלים ועמדו ודיברו עם החיילים. אני לא מכיר אותם, אבל אני יכול לזהות אותם. בשעה 14:00 בערך החיילים קשרו לי את העיניים ואת הידיים, שמו לי מעל הראש בד ברזנט ושמו אותי בין הבטונדות. בשעה 16:00 הגיע למקום איש הביטחון של התנחלות גיתית, שקוראים לו ג'. הוא דיבר עם החיילים ואז הם שחררו אותי".¹⁰⁶

רועה צאן אחר מהכפר, נאסרי בני-ג'אבר, הבחין כי חברו מעוכב במחסום וראה את המתנחלים לוקחים עזים מעדרו של מעמד, הכל לעיני החיילים:

"השקפתי על הנעשה מגבעה הררית וראיתי שני מתנחלים ליד מגדל התצפית. המתנחלים עמדו כל הזמן ליד החיילים ודיברו איתם. ואז המתנחלים הלכו לכיוון העזים של מעמד שהיו בקרבת מקום, מתחת למגדל התצפית. ראיתי

106. מתוך עדותו של מעמד עבדאללה עבד אל-ג'ני בני-ג'אבר, יליד 1987, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי עזמי בדיר ב-6 ביולי 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1051/05.

107. מתוך עדותו של נאסרי ואסף בני-ג'אבר, יליד 1987, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי עזמי בדיר ב-6 ביולי 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1051/05.

108. מתוך עדותו של מעמד עבדאללה עבד אל-ג'ני בני-ג'אבר, יליד 1987, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי עזמי בדיר ב-6 ביולי 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1051/05.

109. מירון רפפורט, "גדוד מתנגדי ההתנתקות", הארץ, 15 ביולי 2005.

110. עוד בנושא זה, ראו נספח ד'.

תיק יש דין 1079/05: הצתת עץ בחצר בית בתל רומידה

ב-1 בספטמבר 2005 שהה הישאם עזה עם בני משפחתו בביתו שבתל רומידה בחברון. בסמוך לשעה 13:00 שמעו בני המשפחה רעש של יידוי אבנים לעבר ביתם. עזה יצא אל החצר וראה קבוצה של נערים בגילאי 12-17 - ובהם כמה המוכרים לו היטב כתושבי היישוב היהודי בתל רומידה - מיידים אבנים אל הבית. לאחר מספר דקות שבמהלכן יידו אבנים ניגשו הנערים אל פתח חצר ביתו של עזה, שם עומד עץ זית עתיק, וניסו להצית את העץ בעזרת סמרטוט בוער. הישאם עזה סיפר בעדותו ליש דין:

"באותה שעה שני חיילים, שומרים, עמדו למעלה ליד הקרוונים והיו עדי ראיה למתרחש. אחד החיילים ירד לדבר עם המתנחלים. שמעתי אותו מבקש

מהם לעזוב את המקום, אך הם סירבו. צעקתי למתנחלים שהזמנתי משטרה והם בדרך לכאן, ואז הם ברחו. ברגע שהסתלקו ניגשתי לכבות את הבעירה.

אחרי כ-45 דקות הגיע ג'יפ ובו שני שוטרים. הם לקחו אותי ואת בן דודי לתחנת המשטרה בקריית ארבע, שם הגשתי תלונה".¹¹¹

תיק יש דין 1125/05: תקיפת מוסקי זיתים בסינג'ל בידי נערות

בבוקר ה-13 בנובמבר 2005 יצאו תושבי הכפר סינג'ל למסוק את עצי הזית שבאדמותיהם, וזאת בתיאום עם הצבא ותחת אבטחתו. לאחר שעבדו בבוקר ובצהריים הניחו המוסקים כמה שקים מלאים בזיתים בסמוך לכביש העובר במקום. בסביבות השעה 15:00 הגיעו למקום שתי נערות תושבות התנחלות סמוכה. כמאל שבאנה, אחד המוסקים, זיהה אחת מהן כמי שהיתה מעורבת שנה קודם לכן בגניבת זיתים השייכים לו. הנערות השאירו תיקים על הכביש הסמוך והלכו לכיוון ההתנחלות מעלה לבונה. כרבע שעה לאחר מכן הגיעה למקום מכונית פורד טרנזיט, יצאו ממנה כ-10 נערות וניסו להעלות את שקי הזיתים אל הרכב. כמה מהמוסקים צעקו על הנערות, ולשמע הצעקות הגיעו למקום חיילים שהיו בשטח.

"כשהבנות ראו את החיילים, הן אזרו אומץ וחזרו לנסות לקחת את השקים. אחר כך, אולי מכיוון שלא הצליחו להעמיס אותם, הן קרעו את השקים בסכין יפנית והתחילו לדרוך ולמעוך את הזיתים שנשפכו, תוך צעקות וקללות. הן קרעו בסכינים גם שלושה שקים שכבר הועמסו על החמור. בסך הכל השחיתו שמונה או תשעה שקים מבין 12 שקי זיתים שמסקנו. הן השחיתו כל מה שהיה לנו בשטח: הניילונים שפרשנו מתחת לעצים, הקרטונים, קופסאות האוכל,

111. מתוך עדותו של הישאם יונס האשם עזה, יליד 1963, תושב חברון. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-22 בספטמבר 2005 בבית העד. תיק יש דין 1079/05.

לתחנת המשטרה כדי למסור עדות ולזהות את הנערות המעורבות. מאוחר יותר, לאחר שעזבו המתלוננים את תחנת המשטרה, התקשר אל כמאל שבאנה קצין המת"ק, התנצל בשם החיילים על שאירע, ביקש מהמוסקים להמשיך למחרת בעבודתם, והבטיח כי האירועים לא יחזרו על עצמם.

תיק יש דין 1127/05: תקיפת מוסקים בידי מתנחלים בעוררתא

ב-16 בנובמבר 2005 יצאו כ-200 מתושבי הכפר עוורתא למסוק באדמותיהם, וזאת לאחר שהמועצה המקומית קיבלה מצה"ל אישור לכך. בסמוך לאיזור המסיק חנו כמה כלי רכב של צה"ל ושל המינהל האזרחי, שנועדו לאבטח את המוסקים מפני תקיפת מתנחלים. שלושה מתושבי הכפר, שמעה עוואד, חמה ת'לג'י עוואד, יליד 1917, וגיסתה מרים פנו אל חלקתם, שרבים מהעצים שבה הושחתו. בעת ששהו בחלקה הגיעה למקום קבוצה של 10 או 12 צעירים יהודים, כבני 15 עד 20.

"הם רצו לעברנו תוך שהם צועקים, מקללים ומיידים אבנים. התחלנו לסגת, ואז חמי ת'לג'י אמר לנו - לי ולמרים גיסתה - שנלך מהמקום ושהוא יסתדר לבד. הלכנו לכיוון הקבוצה שעמה הגענו, ואשר התכוונה למסוק בסמוך. קראנו וצעקנו אל האנשים שיבואו. בינתיים הגיעו עד אלינו האבנים שנזרקו, והנערים בעצמם הגיעו עד ת'לג'י והתחילו להרביץ לו. היינו במרחק של כ-10 מטרים ממנו. הנערים הפילו את ת'לג'י והמשיכו להכותו גם כשהיה שכוב

התרמוסים, בקריאות שעלינו להסתלק וכי זו אינה אדמתנו.

הפסקנו את העבודה והתקבצנו במקום אחד כדי להתגונן מפני הבנות, שהיו להן סכינים. ניסינו להגן על עצמנו, על החפצים שלנו ועל היבול. תוך כדי הקטטה הנערות זרקו אבן על רגלה של דודתי ומשכו את כיסויי הראש של הנשים שלנו. הן המשיכו לצעוק ולקלל. לעזרתן בא גם מתנחל [...]. הוא הכה את בן דודי, עזיז שבאנה, ברגלו. ניסיתי לדבר עם המתנחלות ולומר להן שיפסיקו, זה לא עזר. אחת המתנחלות הכתה במקל על זרועה של אמי. כשאימא תפסה אף היא מקל, להתגונן, אחד החיילים הוציא אותו מידה ואמר לה שתעזוב אותן כי הן בנות קטנות.

בשטח היו כ-15 חיילים, בפיקודו של א. משך כל הזמן, מהשעה 15:15 ועד 16:30, החיילים לא עשו דבר למנוע את השתוללותן של הבנות, למרות שהזכרתי להם שהם נמצאים במקום כדי להגן עלינו מהמתנחלים וביקשתי מהם לעצור אותן".¹¹²

רק כאשר הגיע למקום קצין מהמת"ק הישראלי, מלווה בשוטרת ממחוז ש"י, ניסו החיילים להפסיק בפועל את תקיפת המוסקים בידי הנערות. בשעה 17:00 אספו המוסקים את כליהם וחזרו אל בתיהם, בעוד מקצת הנערות נלקחו לתחנת משטרת בנימין. קצין צה"ל שהיה אחראי על אבטחת השטח התקשר אל כמאל שבאנה וביקש ממנו ומבן דודו להגיע מיד

112. מתוך עדותו של כמאל עבד אל-רחמן איבראיהם שבאנה, יליד 1964, תושב סינג'ל. העדות נגבתה ב-29 בנובמבר 2005 בידי עזמי בדיר ורחלי מרחב בסינג'ל. תיק יש דין 1125/05.

הוא אמר: לירדן. עניתי לו שאני תמיד הייתי כאן, ואז הוא אמר שאם היינו לבד, אז הוא היה מכניס לי כדור בראש".¹¹⁴

למרות שחיילים נכחו במקום והיה בכוחם לעצור את המתנחלים שפגעו במוסקים, בחרו הללו שלא להתערב ושלא להפעיל את סמכותם לעצור את המתפרעים או לעכב אותם עד הגעת המשטרה. תיק החקירה של מרחב שומרון באירוע זה נסגר בעילה "עברייין לא נודע".¹¹⁵

תיק יש דין 1078/05: תקיפת בן 10 בידי מתנחלת בחברון

גם במקרים שבהם מתקיפים מתנחלים את כוחות צה"ל, בעת הפעלת אלימות נגד פלסטינים, נמנעים לעתים החיילים מהפעלת סמכותם לעצור את העבריינים. להלן דוגמה אחת לאירוע שכזה.

סמוך לביתה של משפחת ע' בתל רומידה הציבו מתנחלים הגרים בשכונה מתקני משחקים לשימושם, באופן שחסם את דרכם של התושבים הפלסטינים אל דרך סמוכה. בעקבות התערבות האגודה לזכויות האזרח הוציא בית המשפט צו לפינוי המתקנים. במאסר 2005 סולקו המתקנים, ובמקום נותרה פסולת. ביום רביעי, 23 במאסר 2005, הורו חיילים ל"ע בן ה-10 ולילדים אחרים שהיו איתו לפנות את הפסולת.

על הארץ. שני חיילים עמדו בקרבת מקום וראו את הכל, את ידיו האבנים ואת המכות - ולא עשו דבר. אבל כאשר התקרב למקום ג'יפ צבאי, הנערים לקחו את האוכף מהחמור וברחו. הג'יפ רדף אחרי הנערים ולא עצר".¹¹³

מוסקים אחרים תושבי הכפר, ובהם אחמד דראושה, הגיעו למקום בניסיון לחלץ את ת'לג' עוואד.

"כשהכלות של ת'לג' צעקו שזורקים אבנים, ושנקרא לחיילים ולשוטרים, צעקתי לעבר החיילים שלמטה שיש ילדים שזורקים אבנים. לאחר שצעקתי עלו החיילים, והילדים לקחו את האוכף של החמור וברחו.

כשהגעתי לת'לג' הוא כבר נשען על שתי כולתיו שהרימו אותו מהארץ. לקחתי אותו בזהירות לכיוון הדרך הסלולה, אך החיילים לא הסכימו שנעלה על הדרך הסלולה, שעליה נוח ללכת. לכן ירדנו והלכנו בשטח זרוע אבנים, כשאני מחזיק אותו ביד, עד שהגענו לשער, ושם העלנו אותו על החמור שהובא על ידי כולתיו.

כשלקחתי את ת'לג' פניתי אל שני החיילים, שעמדו שם כל הזמן ולא עשו כלום, ושאלתי אותם למה הם עומדים ולא עושים דבר. אחד מהם ענה לי שאני צריך ללכת מכאן. וכששאלתי אותו לאן,

113. מתוך עדותה של שמעה אעדל חסן עוואד, ולידת 1960, תושבת עוורתא. העדות נגבתה ב-27 בדצמבר 2005 בידי מנוחה מורביץ' ועזמי בדיר בכפר עוורתא. תיק יש דין 1127/05.

114. מתוך עדותו של אחמד חוסיין חסן דראושה, יליד 1968, תושב עוורתא. העדות נגבתה ב-27 בדצמבר 2005 בידי מנוחה מורביץ' ועזמי בדיר בכפר עוורתא. תיק יש דין 1127/05.

115. פ"א 8926/05. ההודעה נמסרה בטלפון בידי רפ"ק עמי ברן. עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון לנטלי רוזן ממשרד עו"ד מיכאל ספרד, 13 בפברואר 2006. תיק יש דין 1127/05.

התכופה ובמהירות ביד השנייה היא הרימה אבן מהקרקע, שמה את האבן בפה שלי, סגרה לי בכוח את הפה ולחצה את הפנים שלי, כך שהפה יישאר סגור.

הרגשתי שנשברות לי השיניים, ירד לי מעט דם מהפה. לא יכולתי להתנגד. בינתיים חזר החייל ונעמד על הרגליים, הוא לא התערב יותר והתחיל לדבר במכשיר הקשר, כנראה הזעיק עזרה.

ברגע שהוא התחיל לדבר בקשר, היא עזבה אותי וחזרה לרכב. היא החנתה את הרכב ונכנסה עם הילדים לביתה. נשברו לי שתי שיניים.¹¹⁶

בעקבות תלונת הילד ועדות החייל ע' הוחלט ביחידת התביעות של מחוז ש"י להגיש נגד התוקפת כתב אישום.

3(ב)(2). "לא מכיר איך החוק"

לימור יהודה, עורכת דין ב"אגודה לזכויות האזרח" ששוחחה עם חייל בחברון, למדה ממנו כי הוא נוכח באופן תדיר במהלך תקיפות אלימות של מתנחלים נגד פלסטינים (וגם נגדו), אך לדבריו "אין באפשרותו לעשות דבר".¹¹⁷ חוקר משטרה בכיר במחוז ש"י אמר ליש דין כי לדעתו חיילי צה"ל פשוט לא יודעים שיש להם סמכות לעצור מתנחלים המבצעים מעשי אלימות.¹¹⁸ מעדויות שגבו אנשי ארגון "שוברים שתיקה" מחיילי צה"ל ששירתו בגדה עולה בבירור, כי החיילים אינם

"בשעה 17:00 אני, בת דודי ר"ע, בת שבע, וה"ש, שכן שלי בן 12, עלינו לכביש העפר שמעל לבית. היו במקום שלושה חיילים, וכשראו אותנו פקדו עלינו לנקות את המקום משאריות מתקני המשחקים וגילולי התיל שהיוו מכשול. שלושת החיילים עזבו את המקום והמשיכו לדרכם. התחלנו להזיז את המכשולים, במאמץ הזזנו את מה שנשאר מהמגלשה, גזע של עץ זית ואת גלילי התיל. לאחר כ-40 דקות חייל בשם ע', שעמד במרחק של כ-10 מטרים מאיתנו, קרא לנו ושאל אותנו למה אנחנו מזיזים את החפצים. אמרנו לו ששלושה חיילים שהיו פה קודם אמרו לנו לעשות זאת.

באותו הרגע הגיעה במכוניתה ד', מתנחלת שגרה בקרוון [ליד בית משפחתו של י"ע]. היא יצאה מהרכב כשהיא מגדפת ומקללת את אללה ואת הנביא מוחמד. איתה ירד אחד משלושת ילדיה הקטנים, ושניים אחרים נשאר במכונית. היא לקחה אבנים שהיו בשטח והתחילה לזרוק אותם עלינו. שני הילדים שהיו איתי ברחו. אני ניסיתי לברוח ונשרטתי מהתיל שהיה שם, שגם חסם את דרך הבריחה שלי. ניסיתי לברוח מסביב לרכב, אבל ד' היתה יותר זריזה ממני, תפסה אותי בחולצה ומחצה אותי לקיר. החייל ע' התערב וניסה להפריד בינינו. היא הדפה אותה לאחור, הרגל של החייל נתפסה ונתקעה בתיל, והוא נפל. בעוד שביד אחת היא החזיקה בי, היא

116. מתוך עדותו של י"ע, יליד 1995, תושב חברון. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועזמי בדיר 222- בספטמבר 2005 בבית

העד. תיק יש דין 1078/05.

117. הדברים מצוטטים במכתבה של ע"ד לימור יהודה מהאגודה לזכויות האזרח בישראל אל תא"ל אביחי מנדלבלית, הפרקליט

הצבאי הראשי, 27 ביוני 2005.

"בהתחלה הם צעדו כ-40 מתיישבים לכיוון הקסבה ועברו דרך [שכונת] אבו סנינה. הם טענו שזה טיול שבת שהם נוהגים לעשות בכל שבת. בדרך הם יידו אבנים לעבר פלסטינים, לעבר בתים וחנויות של פלסטינים. בהתחלה הם היו 40, אבל אחר כך כ-300, רובם בני נוער. בהתחלה שמרנו על איפוק, ניסינו לדבר איתם, אבל הם רצו בכל סמטה לעבר ערבים והחלו להרביץ להם. ניסינו לדבר עם הבנות שהיו בראש הטור [...] פתאום החלה מהומה כאשר שלושה בני נוער החלו להרביץ לתושב ערבי. רצתי להפריד בין הצדדים, הזזתי את המתיישבים הצדה וטיפלתי בערבי והרגעתי גם אותו. לאחר מכן הסתובבתי ללכת לעבר הכוח, ואז חטפתי סלע גדול שפגע בעין השמאלית שלי".¹²⁰

חוסר המודעות של חיילי צה"ל ביחס לחובתם להגן על אזרחים פלסטינים מפני תקיפות מתנחלים צוין גם בדו"ח ששון:

"מהיכרותי רבת השנים את בעיית אכיפת החוק בשטחים, הרי שרוב חיילי צה"ל ואפילו מפקדיו אינם מכירים כלל את נוהל אכיפת החוק בשטחים. כדי להביאו לתודעת המח"טים באיו"ש ארגנה משטרת מחוז ש"י לפני כשנתיים, יחד עם אלוף פיקוד מרכז קפלינסקי, יום עיון למח"טים, קציני משטרת מחוז ש"י והיועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה. אך גם לאחר יום העיון, לא השתנה דבר בשטח [...]".¹²¹

מכירים את נוהל אכיפת החוק ואינם מודעים לסמכויותיהם כלפי מתנחלים התוקפים פלסטינים. כך אמר אחד החיילים ל"שוברים שתיקה":

"אבל אחד מהדברים שצדק מאוד לכולנו היה באמת הצד הזה של הסמכויות שלא נתנו לנו בעצם להתמודד עם המתנחלים. אני חייל. אני לא מכיר איך עוצרים בן אדם, יהודי, לא מכיר איך החוק, לא אמרו לי שאני אי פעם אצטרך לעשות כזה דבר, וגם בחברון בעצם אמרו לי 'זה לא התפקיד שלך, בשביל זה המשטרה נמצאת'. אבל המשטרה גם לא היתה, וזה אני זוכר שהמפקד של המשטרה הסביר לנו, שאין להם באמת תקציב להחזיק מספיק שוטרים כדי שהם יוכלו להגיע לכל קריאה. אז בעצם אנחנו עמדנו מאוד חסרי אונים, וזאת ממש החלטה שהיא מלמעלה. באותה מידה יכלו להחליט שאנחנו לא נהיה חסרי אונים, שיהיה יותר אנשי משטרה או שלנו יהיו יותר סמכויות לעצור מתנחלים".¹¹⁹

בינואר 2006 נפגע קצין צה"ל בעינו מאבן שיידו אליו מתנחלים, לאחר שניסה להפריד בין קבוצת מתנחלים לפלסטיני שהותקף בידיהם. מדבריו של סג"מ אריאל נוסבכר לכתבת אתר האינטרנט Ynet עולה שאף הוא לא היה מודע לפקודות, המחייבות אותו לעכב אזרחים ישראלים המבצעים מעשי אלימות נגד פלסטינים:

118. השיחה בין החוקר לבין תחקירניות יש דין רחלי מרחב ויודית אבי דור התקיימה בספטמבר 2005 באחת מתחנות משטרת מחוז ש"י. השיחה מתועדת בתיק יש דין 1072/05.

119. שוברים שתיקה, עדויות החיילים מחברון - אסופה ראשונה, עמ' 14.

120. אפרת וייס, "הקצין שנפצע בחברון: מתנחלים הצדיעו במועל יד", Ynet, 15 בינואר 2006.

121. דו"ח ששון, עמ' 261.

חריגות או אין חריגות, הוא נושא שעל פי החלטת ממשלה אמור להיות בטיפול משטרת ישראל, מחוז ש"י [...] צריך להבין שיש החלטת ממשלה, והיא לא החלטה שניתנה סתם, ואני מאוד תומך בה, גם לגופו של עניין, אני לא רוצה לראות חיילים מתעמתים עם מתנחלים [...] לפעמים אני בתחושה שמאוד נוח לבוא בטענות לצבא על כל מה שקורה שם, אבל היתה החלטת ממשלה מושכלת, ובצדק".¹²⁴

דבריו של מנדלבליט ממחישים כי גם הדרג הצבאי המקצועי - שתפקידו לוודא, בין השאר, כי פעולות צה"ל עומדות בסטנדרטים המשפטיים הבינלאומיים של דיני המלחמה - מתעלם מחובתו של הצבא להגן באופן פעיל על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית מפני אלימות צד שלישי,¹²⁵ במקרה זה אלימות מצד מתנחלים. הטלת האחריות למניעת אלימות שכזו על משטרת מחוז ש"י - הסובלת ממיעוט אמצעים, מגיבה בדרך כלל לאירועים רק לאחר התרחשותם, ושככלל יש כשלים חמורים בפעולותיה בחקירת אירועים אלו (ראו להלן) - משאירה את האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בשטחים ללא הגנה ממשית מפני אלימות מתנחלים.

3(ב)(3). "אני לא רוצה לראות חיילים מתעמתים עם מתנחלים"

לדברי עו"ד ששון, הבעיה אינה נעוצה רק באי מודעות לנוהל אכיפת החוק, אלא גם בחוסר נכונות לקיים אותו. עו"ד ששון ציינה כי "תפקיד אכיפת החוק על מתנחלים איננו נתפס כחלק אינטגרלי מתפקידו של צה"ל" בקרב קציני הצבא.¹²² אווירה זו, שעליה הצביעה עו"ד ששון, מחלחלת אל החיילים בשטח ממפקדיהם. כדבריו של אחד מחיילי צה"ל ששירת בחברון:

"[...] יש תמיד את ההרגשה כאילו המח"ט אומר לעצמו: יש לי מיליון דברים להתעסק איתם, זה לא חשוב. איתם לא נתעסק. מקסימום ישרפו עוד חנות, ישברו עוד בית, יכבשו עוד בית, לא טרגדיה".¹²³

בדיון שנערך בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת בפברואר 2005, אמר הפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל אביחי מנדלבליט, כי המשטרה "מוכשרת יותר" מהצבא לעסוק באכיפת החוק על ישראלים:

"יש פה נושאים שהנגיעה שלהם לצבא היא מאוד מזערית [...] הנושא של טיפול באוכלוסייה היהודית בשטחים, אם יש

122. שם, עמ' 259.

123. שוברים שתיקה, עדויות החיילים מחברון - אסופה ראשונה, עמ' 12.

124. פרוטוקול ישיבת ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת, 22 בפברואר 2005.

125. ראו לעיל, עמ' 17-18.

3(ב)(4). פעולות צה"ל בתחום אכיפת החוק

ההנחיות שנותן צה"ל לחייליו על פי נוהל אכיפת החוק

מדי פעם נוקט צה"ל צעדים בניסיון להדק את אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, בעיקר לאחר אירועים שבהם הותקפו חיילי צה"ל עצמם בידי מתנחלים. כך פורסם במאי 2005 כי בעקבות סדרת פגיעות בחיילי צה"ל בידי מתנחלים באזור יצהר, הורה אלוף פיקוד המרכז, יאיר נווה, לחייליו להפעיל את סמכותם ולעצור אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים. כמו כן פורסם כי 50 מצלמות יחולקו בין חיילי צה"ל המשרתים באזור לצורך תיעוד עבירות מסוג זה.¹²⁷ אך נראה כי יוזמות אלו מתמוססות כעבור זמן מה וההצהרות אינן מיתרגמות למעשים החלטיים. דובר צה"ל לא היה מסוגל למסור ליש דין בכמה מקרים עיכבו חיילי צה"ל או עצרו מתנחלים שפגעו בפלסטינים או ברכושם. הדובר הסביר שצה"ל לא מנהל מעקב בנושא, מאחר שהטיפול באירועים שכאלה עובר למשטרת ישראל.¹²⁸

גרסת צה"ל הרשמית היא כי חייליו מתודרכים ומכירים את סמכויותיהם על פי נהל אכיפת החוק. יש דין ביקש מדובר צה"ל לקבל רשימה מפורטת של הפעולות שביצע צה"ל מאז 2002 כדי להטמיע בקרב חייליו את הוראות נהל אכיפת החוק,¹²⁹ אך

פלוגת סחלב

בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה בפברואר 1994 הוקמה בפיקוד המרכז פלוגת משטרה צבאית בשם "סחלב". הפלוגה הוקמה בהוראת הרמטכ"ל דאז, אהוד ברק, ועליה הוטל לטפל בהפרות סדר מצד אזרחים ישראלים בחברון. במשך השנים נטלו חיילי הפלוגה חלק גם בפעילות צה"ל נגד גורמים פלסטינים בחברון, בצד פעילותם בתחום אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בעיר. הפלוגה הוצאה מחברון ביולי 2005, וחייליה צורפו ליחידת המשטרה הצבאית "תעוז", המפעילה מחסומים בגדה המערבית.¹²⁶ בכך הסתיימה הפעילות הקבועה הבודדת של צה"ל בתחום אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בשטחים הכבושים.

126. עמוס הראל, "צה"ל מוציא השטרות הצבאיות מחברון", הארץ, 25 ביולי 2005; כתבת במחנה, "פלוגת סחלב הצטרפה ליחידת תעוז", במחנה, 23 בדצמבר 2005.

127. אלכס פישמן, "שתי פלוגות מג"ב יטפלו במתפרעים יהודים", ידיעות אחרונות, 2 במאי 2005.

128. מכתב מדובר צה"ל אל יש דין, 11 במאי 2006.

129. מכתב מיש דין אל דובר צה"ל, 30 במארס 2006.

לעצור את מפירי החוק, כי אם לעכבם בלבד, עד בוא כוח משטרה למקום. לא נראה כי לחיילים ניתנות הנחיות ברורות באשר לחובתם לעצור את העבריינים, במקרה שהמשטרה אינה יכולה להגיע לשטח, כפי שסביר שיקרה לאור כוח האדם המצומצם ומספר הניידות הנמוך שברשות מחוז ש"י. ממילא נראה כי הרוב המכריע של חיילי צה"ל המשרתים בשטחים הכבושים אינם מודעים כלל לחובתם לנקוט צעדים של ממש נגד אזרחים ישראלים התוקפים פלסטינים, לעכבם או לעוצרם. המסר המגיע ממפקדי צה"ל לחייליו הוא שאין זה מתפקידו של צה"ל לעסוק באכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית.

אכיפתו של נוהל אכיפת החוק

באותו דיון בוועדת החוקה של הכנסת, שהוזכר לעיל, הוסיף הפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל מנדלבליט, כי חיילים נענשים אם אינם פועלים בהתאם לפקודות המורות להן להתערב בעת שאזרחים ישראלים תוקפים פלסטינים בנוכחותם:

"אם יש חריגות במקרים האלה, ולאחרונה נתקלתי בחריגות, הן מטופלות. אני פונה לטיפול משמעתי, כולל שיפוט של חיילים, כולל הכנסה של חיילים לכלא על זה שלא התערבו. היו גם דברים כאלה".¹³²

עו"ד מיכאל ספרד, היועץ המשפטי של **יש דין**, שוחח בטלפון עם סגן י', מפקד

בקשה זאת לא נענתה - פרט להערה כללית על תדרוך קבוע של החיילים בעניין, כפי שיתואר להלן.

עיכוב ולא מעצר

בתשובה לפניית **יש דין** כתב דובר צה"ל:

"בכל תדריך הכנה למשימה, אשר במהלכה עלולות להתפתח הפרות סדר בין מתיישבים לפלסטינים, החיילים מונחים לעכב כל מתיישב אשר פוגע פיזית בפלסטיני או ברכושו ולזמן את המשטרה על מנת לעצור את הפורע [...] מפקדים בכל הרמות מדגישים בפני חיילים בביקורים אשר מתקיימים בגזרות השונות כי יש לעכב ישראלים המפעילים אלימות נגד פלסטינים. החיילים אף מונחים להגיש תלונה במשטרה בכל מקרה שבו נכחו באירוע מסוג זה ולא הצליחו לעכב את המתפרעים".¹³⁰

גם הפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל מנדלבליט, אמר בישיבה של ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת בפברואר 2005 כי ההנחיה לחיילי צה"ל היא "לא לעמוד מנגד, אלא לטפל בנושא ולהעביר את האירוע כמה שיותר מהר לטיפול של שוטרים. להתערב, לקחת פרטים [...] חיילים מעכבים ומוסרים לשוטר. זאת ההנחיה לחיילים".¹³¹

נראה אפוא כי גם כאשר קציני צה"ל משננים לחייליהם את חובתם להתערב בעת תקיפת פלסטינים ורכושם בידי אזרחים ישראלים, הם אינם מורים להם

130. מכתב מדובר צה"ל אל **יש דין**, 11 במאי 2006.

131. פרוטוקול ישיבת ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת, 22 בפברואר 2005.

132. פרוטוקול ישיבת ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת, 22 בפברואר 2005.

סמכויות עיכוב: השופט לא מכיר

עמדתי פשוט לפני ואמרתי לה כאילו לא לזרוק את האבנים, בלי לגעת בה, והתחלתי לבקש ממנה שתישאר איתי ורציתי ללכת למשטרה. עיכבתי אותה. היא נשארה איתי כמה דקות. אחרי ששוב ביקשתי ממנה להישאר איתי, היא החליטה לרוץ במדרגות לכיוון היישוב שלה, אז בדיוק בו זמנית הגיע שוטר או שניים, לא זוכר בדיוק, הצבעתי עליה והם דיווחו לשוטר נוסף שהיה ביישוב למעלה".¹³³

על סמך עדותו של החייל, שהתקבלה על דעת השופט כמהימנה, הורשעה הנאשמת בהתנהגות פסולה במקום ציבורי. הנאשמת זוכתה מאישום נוסף שיוחס לה, "הפרעה לשוטר במילוי תפקידו", וזאת בגין בריחתה מהחייל ומהשוטרים - כיוון שהשופט לא ידע שלחייל בחברון יש סמכויות לעכב חשודים ישראלים:

"ובמאמר מוסגר בלבד, ער אני לעדות החייל מיכה גליס, שסיפר שנמלטה הנאשמת ממנו, ובאשר שמצא בית המשפט לנכון להאמין לחייל הנ"ל, ניתן לראות בכך עובדה מוכחת. עם זאת, **אין לחייל הנ"ל סמכויות עיכוב**, ונוכח זאת ובשים לב להעדר כל טענות מצד התביעה לעניין זה, לא מצאתי לנכון להסיק מכך דבר לחובת הנאשמת, גם אם, ללא ספק, המדובר בהתנהגות מחשידה, שלא לומר בלתי ראויה על פניה".¹³⁴

באחד מהמקרים הבודדים שבהם הפעילו חיילי צה"ל את סמכותם לעכב אזרחים ישראלים, החשודים בפגיעה בפלסטינים, הביא הדבר להרשעת מתנחלת מחברון שיידתה בקבוק פלסטיק על פלסטיני תושב העיר. בפסק הדין ציטט שופט בית משפט השלום בירושלים מעדותו בבית המשפט של החייל מיכה גליס:

"הייתי מפקד סיור בחברון במסגרת הצבא והגעתי ל[מאחז]חזון דוד והי[ת]ה שם התקהלות של בנות יהודיות, לא זוכר בדיוק את הגילאים, הם חסמו, זרקו אבנים, חסמו ציר להולכי רגל ערבים, הגיע איזה ערבי. כשאני הגעתי הייתי עם הפנים אליהם, הערבי היה ממני אליהם בסביבות גיל 40-50 והוא הלך לכיוונם ורצה לעבור שם. הם התחילו לצעוק לעברו, חסמו את הציר והוא המשיך באדישות לכיוונם. אני צמצמתי טווח לקראתם. אז הגיעה אשה יהודייה יותר מבוגרת, היא התחילה לצעוק גם, היא התחילה להתקרב מהר להולך הרגל הערבי עם תנועות ידיים מאיימות. אני התקרבת וראיתי את הערבי מרים את הידיים להגנתו. אני צעקתי לעבר הערבי שייך משם. הוא המשיך ללכת. היהודייה הרימה בקבוק פלסטיק מהרצפה וזרקה את הבקבוק עליו. אז כבר הייתי לידה כשהיא הרימה אבנים ורצתה להשליך אבנים לעבר הערבי, אז

133. הכרעת דין בת"פ 3079/04 מדינת ישראל נ' שוכט ורד (בימ"ש השלום בירושלים) מ-16 במאי 2006.

134. סעיף 4 להכרעת הדין, שם. ההדגשה שלנו.

אזרחים פלסטינים ורכושם מפני אלימות מצד אזרחים ישראלים הוא אדיש ומזלזל. מכל מקום, הוראות נוהל אכיפת החוק הן בעלות אופי תגובתי ביסודן, ואינן מהוות תחליף לפקודות ברורות, שימסדו מאמץ פעיל ומתמשך להגן על אזרחים פלסטינים ועל רכושם - כמתחייב מדיני המלחמה הבינלאומיים. ללא הגדרה ברורה של ההגנה על האזרחים הפלסטינים מפני אלימות מתנחלים כאחת ממשימותיו של צה"ל בגדה המערבית לא צפוי שינוי במצב עניינים זה.

גרסת צה"ל הרשמית היא כי חייליו מתודרכים באופן קבוע בדבר סמכותם על פי נוהל אכיפת החוק לעכב אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים או ברכושם. למרות זאת, נראה כי בקרב החיילים בשטח שורר בלבול בנושא, וכי אינם מודעים לחובתם להגן על פלסטינים מפני אלימות מתנחלים. זוהי תוצאה ישירה של ה"תורה שבעל פה" שמעביר צה"ל לחייליו: אכיפת החוק היא בסמכות המשטרה, ואינה אחד מתפקידי הצבא. לאור כוח האדם המצומצם של משטרת מחוז ש"י ואמצעייה הדלים, מובן כי אין למשטרה היכולת להגן על האזרחים הפלסטינים מפני מתנחלים אלימים. על צה"ל לשאת בעיקר המאמץ בתחום זה.

ההנחיות הנהוגות בצה"ל והמורות לחיילים לעכב אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים וברכושם אין עולות בקנה אחד עם נוהל אכיפת החוק, הקובע בצורה ברורה כי חובתם של החיילים לעכב או

בסיס מצ"ח איו"ש (האחראי על חקירות מצ"ח בגדה המערבית), ושאל אותו מה היא מדיניות החקירות במקרים שבהם חיילים עדים לאלימות מצד מתנחלים כלפי פלסטינים ואינם מתערבים. סגן י' השיב כי כאשר מעורבות החיילים פאסיבית, עיקר החקירה מבוצע בידי משטרת ישראל (נגד האזרחים הישראלים החשודים), וכי רק לאחר מכן מתערב מצ"ח בחקירה.¹³⁵

בתשובה לפניית **יש דין** נמסר מדובר צה"ל כי מאז 2002 לא נפתחו חקירות מצ"ח ולא הועמדו לדין פלילי חיילים באשמה שלא עיכבו או עצרו אזרחים ישראלים שפגעו בפלסטינים. הדובר הוסיף כי הכלי המתאים בהקשר זה אינו נקיטה בהליכים פליליים, אלא שימוש ב"כלים משמעתיים ופיקודיים". לא ניתן לדעת האם נעשה שימוש כלשהו באותם כלים "משמעתיים ופיקודיים", ודובר צה"ל לא השיב לשאלת **יש דין** בעניין זה. לפי הדובר אלה הליכים תוך-יחידתיים שאינם מבוקרים או מדווחים מעל לרמת היחידה, ונתונים על אודותיהם אינם נאספים בידי "גוף כלל פיקודי".¹³⁶

3.(ג). סיכום

למרות חובתו על פי הוראות המשפט ההומניטרי הבינלאומי להגן על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית, צה"ל אינו מבצע פעילות קבועה ורצופה באיזורי חיכוך מוכרים במטרה להגן על הפלסטינים ולמנוע התנכלות של מתנחלים לחקלאים ולעוברי אורח. נראה כי יחסם של חיילי צה"ל ומפקדיו באשר לחובתם להגן על

135. שיחת הטלפון התקיימה ב-6 בנובמבר 2005. השיחה מתועדת בתיק **יש דין** 1051/05.

136. מכתב מדובר צה"ל אל **יש דין**, 11 במאי 2006.

3. על צה"ל להקצות כוחות באופן קבוע ותדיר לסוירים באיזורי חיכוך מוכרים בין מתנחלים לפלסטינים, במטרה להגן על ביטחונם של אזרחים פלסטינים.

4. על צה"ל לתדרך את חייליו המשרתים בגדה המערבית באופן קבוע בהוראותיו של "נוהל אכיפת החוק" בנוגע לחובתם להתערב במקרה של תקיפה מצד מתנחלים כלפי פלסטינים ו/או רכושם.

5. על צה"ל להבהיר לחייליו כי נתונה להם הסמכות לעצור אזרחים ישראלים, החשודים בפגיעה בפלסטינים, ולהעבירם במקרה הצורך להמשך טיפול בתחנת המשטרה הקרובה.

6. על צה"ל לערוך תחקירים על אודות אירועים שבהם נכחו חיילי צה"ל בשטח בעת פגיעה מצד אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים ו/או רכושם, לוודא שחיילים שהיו עדים לאירועים שכאלה ימסרו עדות במשטרה, ולנקוט צעדים נגד חיילים שלא מילאו אחר הוראות נוהל אכיפת החוק.

7. על צה"ל לקבוע מדדים לבחינת רמת הביצוע של נוהל אכיפת החוק, וזאת על בסיס יחידתי.

8. על פיקוד המרכז לנהל רישום ומעקב סדירים של המקרים שבהם עיכבו חיילי צה"ל חשודים ישראלים בתקיפת פלסטינים ורכושם ושהם העבירו אותם למשטרה.

לעצור חשודים ישראלים העלולים להימלט מזירת האירוע.¹³⁷ ממילא נראה כי ברובם המכריע של המקרים, שבהם עדים חיילי צה"ל לתקיפת פלסטינים ורכושם בידי אזרחים ישראלים, נע טווח התגובה בין התעלמות לבין ניסיון להפריד בין הצדדים. עיכוב חשודים ישראלים בידי חיילי צה"ל הוא מעשה נדיר, לא כל שכן מעצרם.

ההימנעות ממעקב אחר המקרים, שבהם הפעילו חיילי צה"ל את סמכותם על פי נוהל אכיפת החוק, משקפת את יחסו של הצבא בכל הנוגע לחובתו להגן על פלסטינים מפני אלימות מתנחלים. גם העובדה שאין לצה"ל נתונים באשר להעמדתם לדין של חיילים, שעמדו מנגד ולא התערבו בעת תקיפת פלסטינים בידי מתנחלים, מצביעה על הזנחה מערכתית בכל הנוגע לנוהל אכיפת החוק. בהעדר נתונים מדידים ביחס לטיפול של צה"ל באירועי אלימות מתנחלים, לא יצליח הצבא לחולל שינוי ממשי בהתייחסות מפקדיו וחייליו, ואף לא למלא את חובתו להגן על אזרחים פלסטינים מפני אלימות של אזרחים ישראלים.

המלצות

1. על צה"ל להגדיר לחייליו המשרתים בגדה המערבית את ההגנה על האזרחים הפלסטינים ועל רכושם מפני אלימות של אזרחים ישראלים כמשימה קבועה ומרכזית.

2. על החטיבות המרחביות של צה"ל בגדה המערבית להגדיר בפקודות הקבע את הסיוע לחקירות מחוז ש"י כמשימה קבועה ומרכזית.

137. סעיף 11(א)(5)(ג) לנוהל אכיפת החוק. ההדגשה שלנו.

דיווחים אלה על מצ"ח ליזום, סמוך לאחר האירועים, חקירות ביחס להתנהגותם של החיילים והמפקדים. את המסקנות של חקירות מצ"ח יש להביא להחלטת פרקליט פיקודי, לצורך העמדה לדין פלילי או משמעתי, לפי נסיבות העניין.

9. על המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח) לעמוד בקשר רצוף עם מחוז ש"י ולקבל דיווחים קבועים על אודות אירועים, שבהם עמדו חיילי צה"ל מנגד בעת אירועים אלימים מצד מתנחלים ומעלו בחובתם להגן על אזרחים פלסטינים. בעקבות

פרק 4 אחרי העבירה: קשיים בהגשת תלונה במשטרת מחוז ש"י

4(א). הזכות להגיש תלונה

חוק סדר הדין הפלילי קובע את זכותו של כל אדם להגיש תלונה על עבירה פלילית שלטענתו בוצעה - בין אם הוא קורבן העבירה ובין אם לאו (סעיף 58 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982). החוק קובע גם כי חובתה של המשטרה לפתוח בחקירה בעקבות הגשת התלונה (סעיף 59). הזכות להגיש תלונה הוא הבסיס לעבודת המשטרה, ובלעדיה לא ייתכן שלטון חוק הראוי לשמו.

פקודת המטה הארצי של משטרת ישראל - קבלת תלונות

סעיף 2 לפקודת המטה הארצי של משטרת ישראל 14.01.01 ("הטיפול בתלונה ובתיק חקירה")¹³⁸ מיישם את העיקרון ולפיו לכל אדם הזכות להגיש תלונה. הסעיף קובע כי על כל שוטר מוטלת החובה לקבל תלונה, ומפרט את הנסיבות שבהן תתקבל התלונה:

"2. קבלת תלונה

א. כל איש משטרה חייב לקבל תלונה על ביצוע עבירה, המופנית אליו, בין אם היא מעלה חשד לביצוע עבירה פלילית ובין אם אינה מעלה חשד כזה.

- ב. לאחר קבלת התלונה יחליט איש המשטרה, על פי הנסיבות, אם:
1. לטפל בתלונה במקום.
 2. להזעיק את יחידת המשטרה, שמתפקידה לטפל בעניין.
 3. להפנות את מגיש התלונה ליחידת המשטרה, שבשטחה אירע המקרה.
- ג. תלונה על ביצוע עבירה תתקבל באחת הדרכים האלה:
1. מפי מתלונן הפונה אל איש משטרה, שלא במתקן משטרתו.
 2. מפי מתלונן המופיע ביחידת משטרה.
 3. באמצעות פנייה בכתב ליחידת משטרה.
 4. באמצעות שיחת טלפון ליחידת משטרה [...]."

בפני פלסטינים המתגוררים בגדה המערבית פתוחות, באופן עקרוני, שלוש דרכים להגשת תלונות במשטרה: במתקן התיאום והקישור (המת"ק) הפלסטיני, שאמור להעביר את התלונה למקבילו הישראלי; אצל שוטר המוצב באחד משמונה המת"קים הישראליים ושתפקידו לקבל תלונות ישירות מאזרחים פלסטינים; ובתחנות המשטרה עצמן, הממוקמות לעתים קרובות בתוך התנחלויות - עובדה

138. פקודת המטה הארצי הן תקנות פנימיות מפורטות מטעם המפקח הכללי של משטרת ישראל, והן מחייבות את שוטריה.

**נמצא ברמאללה וגם שס' אכן לא יהיה
במשך היום".¹³⁹**

במקרה אחר נאמר למתלוננים כי באותו יום לא מתקבלות תלונות. ב-16 בנובמבר 2005 הותקפו מוסקים תושבי עוורתא באבנים ובמקלות בידי מתנחלים (ראו עמ' ???). קצין מהמינהל האזרחי בשם ח' הורה להם להגיש תלונה במת"ק שכמ ביום ראשון, 20 בנובמבר 2005.

"ביום א' הלכתי עם הזקן [ת'לג' עוואד] אל השוטר. חיכינו שעה וחצי, מ-9:00 עד 10:30, ביקשנו מהחייל במקום לראות את [השוטר] או את [קצין המינהל האזרחי]. בשעה 10:30 ניגש אלינו [קצין המינהל האזרחי], התנצל ואמר שהיום לא מקבלים תלונות במשטרה. מאז לא חזרנו להתלונן".¹⁴⁰

בסופו של דבר הוגשה התלונה בליווי מתנדבים מישי דין רק ב-27 בדצמבר 2005 - כשישה שבועות לאחר האירוע. תיק החקירה (פ"א 8926/05) נסגר בסופו של דבר בעילה "עברייני לא נודע".

בעקבות מספר מקרים שבהם ליוו מתנדבי ישי דין מתלוננים פלסטינים אל המת"קים, אך נמצא כי לא היו בהם שוטרים שיגבו תלונות, נקבע הסדר מיוחד בין מרחב שומרון לבין ישי דין, ולפיו מתאמים המתנדבים עם חוקרי המרחב מראש את מועד הגעתם למת"ק. ואולם, מובן כי לא כל פלסטיני שמעוניין להגיש תלונה פונה לישי דין. לאלה שאינם מסתייעים בארגון נותר

שמקשה מאוד את הגישה אליהן עבור אזרחים פלסטינים, שאינם מורשים להיכנס להתנחלויות בלי היתר מתאים.

הטיפול בעבירות שביצעו מתנחלים מלווה בקשיים ובתקלות חוזרות ונשנות כבר מראשיתו, שלב הגשת התלונה. להלן כמה דוגמאות לבעיות בתחום זה.

4(ב). אין מי שיקבל את התלונה

ההגבלות החריפות שמטיל צה"ל על חופש התנועה של הפלסטינים תושבי השטחים מקשים עליהם להגיע אל המת"ק האיזורי לצורך הגשת תלונה. גם במקרים שבהם מצליח אזרח פלסטיני להגיע אל המת"ק, אין כל ביטחון שבמקום יימצא שוטר שיגבה את תלונתו.

כך אירע להאני עאמר, שביקש להגיש תלונה במת"ק קלקיליה על מתנחלים מאלקנה שיידו אבנים לעבר ביתו. עאמר נאלץ להמתין בשער המת"ק שעות אחדות, עד שנודע לו כי השוטר כלל לא נמצא במקום באותו היום:

"ביום רביעי, 15 ביוני, הלכתי למת"ק הישראלי בכניסה לקלקיליה כדי להגיש תלונה. הגעתי לשער המת"ק בשעה 07:00, והחייל בשער אמר שיקראו לי. חיכיתי שם שלוש שעות. בשעה 10:00 יצא ג'יפ מהמחנה. שאלתי על ס' [השוטר במת"ק], וגאמר לי שהוא לא נמצא באותו יום. התקשרתי לח' [קצין צה"ל במת"ק], שאמר לי שהוא עצמו

139. מתוך עדותו של האני מוח'מד עבדאללה עאמר, יליד 1957, תושב מסח'ה. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-13 ביוני 2005 בעזון עתמה. תיק ישי דין 1043/05.

140. מתוך עדותו של סעד פתח' עבד אל-פתח עוואד, יליד 1965, תושב עוורתא. העדות נגבתה בידי תמר פליישמן ועזמי בדיר ב-14 בדצמבר 2005 בעוורתא. תיק ישי דין 1127/05.

*כשהוא שופך עלינו את ערימות הפסולת,
 הזדף וגורר אותנו עם הכף.*

*השומרים איימו עלינו 'שאף אחד לא
 יפריע לעבודה פה'. אחד השומרים נתן
 לשניים האחרים הוראה לפנות אותנו
 בכוח, ולנהג הטרקטור אמר: 'אם מישהו
 מפריע לך בעבודה, תעלה עליו, שפוך
 עליו את הפסולת'."¹⁴¹*

מוחמד ח'טיב התקשר למשרת גבעת
 זאב וביקש לשלוח למקום כוח. השוטר
 שהגיע לאתר לקח את תעודת הזהות
 של אלעד אוריין והודיע לו כי הוא מעוכב
 עקב הפרעה לעבודות ההקמה של מכשול
 ההפרדה. לאחר ששמע את דבריהם של
 אוריין ושל תושבי בילעין אמר להם השוטר,
 "אתם לא תפריעו, הם ימשיכו את העבודה
 ואחר כך ינקו."¹⁴² למרות בקשות חוזרות
 ונשנות סירב השוטר לנבות תלונה מתושבי
 בילעין ומהפעיל הישראלי.

בתשובה לפניית עו"ד מיכאל ספרד בשם
יש דין ענתה קצינת תלונות הציבור של
 מחוז ש"י, כי לא נמצא פגם בפעולת השוטר.
 היא ציינה כי "השוטר הפנה את מרשך
 להגיש תלונה רשמית בכל תחנת משטרה
 שיבחר, ואף הוסבר לו כי במידה והדבר
 נבצר ממנו, עומדת לו האפשרות להגיע
 ל[מת"ק] להגיש תלונה ולקבל אישור על
 כך."¹⁴³ זאת בניגוד לפקודת המטה הארצי,
 המחייבת שוטרים לקבל תלונות מתלונן גם
 מחוץ למתקן משטרתו.

רק לקוות כי כאשר יגיעו אל שערי המת"ק,
 אכן יהיה במקום שוטר.

4(ג). סירוב לקבל תלונה

מתנדבי **יש דין** נתקלו במספר מקרים
 שבהם סירבו שוטרים ממחוז ש"י למלא את
 חובתם לקבל תלונות - בתחנה, במת"ק או
 בשטח. להלן כמה דוגמאות.

"בכל תחנת משטרה שיבחר"

ב-8 בפברואר 2006 הבחינו תושבי הכפר
 בילעין כי דחפור העובד על תוואי מכשול
 ההפרדה סמוך לבתי הכפר עורם ערימות
 של עפר מצדו המזרחי של התוואי, באדמות
 פרטיות השייכות לתושבי בילעין. לאחר דין
 ודברים אם מפעיל הדחפור ומאבטחים
 של העבודות על מכשול ההפרדה, שהיו
 במקום, התייצבו ת"ח ומוחמד ח'טיב,
 תושבי הכפר, ואלעד אוריין, פעיל שלום
 ישראלי, בנתיב הדחפור, כדי למנוע את
 המשך שפיכת העפר באדמות התושבים.

*"התחלנו לאסוף את הפסולת מהאדמה
 שלנו ונעמדנו בפתח שדרכו הוא זורק
 את הפסולת. אך נהג הדחפור המשיך
 במלאכתו. המאבטחים אמרו לו שימשיך
 לעבוד בלי להתייחס אלינו. הוא חזר
 והעמיס את הכף ורוקן עלינו את העפר
 והאבנים. הוא דחף את שלושתנו בכף
 הטרקטור למרחק של כחמישה מטרים.
 שלוש פעמים הוא חזר על הפעולה,*

141. מתוך עדותו של מוחמד עבד אל-כרים מוסטפא ח'טיב, יליד 1974, תושב בילעין. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ודינה גור
 ב-14 בפברואר 2006 בבילעין. תיק **יש דין** 1151/06.

142. מתוך עדותו של אלעד אוריין, יליד 1974, תושב תל אביב. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ב-1 במארכ 2006 בתל אביב.
 תיק **יש דין** 1151/06.

143. מכתב מרפ"ק רתם נגז, קצינת ביקורת ותלונות הציבור במחוז ש"י, אל עו"ד מיכאל ספרד, 21 במארכ 2006. תיק **יש דין**
 1151/06.

הצנת מסמכים כתנאי להגשת תלונה

מסיבות שונות רוב הקרקעות בגדה המערבית אינן רשומות בטאבו.¹⁴⁴ בשל כך מתקשים פלסטינים להוכיח את בעלותם על אדמות שאותן תפסו אזרחים ישראלים. ממעקב שביצע **יש דין** עולה כי במקרים מסוימים נדרשו מתלוננים להציג מסמכי בעלות על הקרקע, וזאת כתנאי מקדים לקבלת תלונותיהם בדבר פלישת מתנחלים לאדמותיהם. למרות שבאחד המקרים הוצג תנאי זה בדיעבד כהמלצה בלבד, ולצורך זירוז הטיפול בתלונה, נראה כי מדובר בדרישה קבועה, שגורמת במקרים רבים לאי הגשת התלונה או לסגירת תיק החקירה במהירות.

ביום חמישי, 12 במאי 2005, שעות ספורות לאחר שסמיח א-שתייה, תושב סאלם, הוכה קשות בזמן שעיבד את אדמתו, הבחינו תושבי המקום בעשן סמיך העולה משדותיהם, כקילומטר צפונית לבתי הכפר. האש פרצה בכמה מוקדים בשדות הכפרים סאלם ועזמוט. כשהגיעו למקום כדי לכבות את הדליקה, הבחינו תושבי סאלם בקבוצה בת כחמישה מתנחלים הצופים על הדליקה ממרחק.¹⁴⁵

ביום שלישי, 7 ביוני 2005, התלוו מתנדבים מ**יש דין** לאחד מבעלי האדמות, ח'אדר א-שתייה, ולבקשתו באו עמו למת"ק שכמ כדי להגיש תלונה אצל השוטר שבמתקן. השוטר סירב לקבל את התלונה, בטענה

ש"לא ניתן" להגיש תלונה שלושה שבועות אחרי האירוע. הוא הוסיף כי לא יוכל לקבל את התלונה, מאחר שא-שתייה לא הביא עמו למת"ק תעודה המעידה על רישום הקרקעות שבבעלותו ("קושאן"). למרות התערבות המתנדבים המלווים, לא הסכים השוטר לרשום את התלונה.

עו"ד מיכאל ספרד, היועץ המשפטי של **יש דין**, שלח תלונה בנדון אל מפקד מחוז ש"י ואל מפקד מרחב שומרון.¹⁴⁶ בתשובתו אישר נצ"מ עוזי זומר, סגן מפקד מרחב שומרון, את העובדות כפי שתוארו. הוא ציין כי "השוטר הסביר למתלונן כי בכדי למנוע סחבת וטרטור מיותר, עליו להצטייד במסמכי בעלות על הקרקע" והוסיף, כי השוטר במת"ק שכמ יקבל כל תלונה שתוגש בידי א-שתייה.¹⁴⁷

ב-16 ביוני 2005 התלוו שוב מתנדבי **יש דין** לא-שתייה אל המת"ק כדי להגיש תלונה, אך בהגיעם התברר כי אין במקום שוטר שיוכל לקבל את התלונה. מבירור שנערך עם מפקד המת"ק עלה כי השוטר יצא לחופשה עד יום ראשון 19 ביוני, וכי אין במקום מחליף. מפקד המת"ק התחייב לזמן את א-שתייה להגיש תלונה כשיחזור השוטר מחופשתו.

ב-30 ביוני 2005 חזר ח'אדר א-שתייה בפעם השלישית אל המת"ק והגיש תלונה על הצתת אש באדמותיו. ב-4 בספטמבר 2005 מסר קצין החקירות של מרחב שומרון

144. להרחבה בנושא זה, ראו פרק ג' בדו"ח בלם גול הקרקעות: מדיניות ההתנחלות בגדה המערבית, מאי 2002.

145. תיק **יש דין** 1023/05.

146. מכתב מעו"ד מיכאל ספרד אל ניצב ישראל יצחק, מפקד מחוז ש"י, ואל נצ"מ רמי זוננפלד, מפקד מרחב שומרון, 8 ביולי 2005. תיק **יש דין** 1023/05.

147. מכתב מנצ"מ עוזי זומר, סגן מפקד מרחב שומרון אל עו"ד מיכאל ספרד, 9 ביולי 2005. תיק **יש דין** 1023/05.

החוקר התנה את קבלת התלונה בהמצאת מסמכי בעלות על הקרקע ובצירוף מפה שערך מודד מוסמך. לשאלת המתנדבת מדוע חייב מנסור להוציא כסף רב כדי לממן מדידות באדמתו השיב החוקר, "אלה התנאים וזכרי שאמרת ליך זאת. לא תוכלו לבוא בטענות שאינכם מכירים את החוק ולשאול למה התיקים לא מטופלים. בלי מדידות התיק יוקפא על המדפים"¹⁵⁰. בסופו של דבר הגיש מנסור את התלונה בנקודת המשטרה בקדומים ב-7 בספטמבר 2005. תיק החקירה (פ"א 6657/05) נסגר ב-11 בספטמבר - ארבעה ימים לאחר הגשת התלונה - בעילה "עברייני לא נודע"¹⁵¹.

איסמאעיל אחמד, תושב הכפר סניריא, נפטר ב-2003 והוריש לחמשת ילדיו חלקת אדמה בת 11 דונם, במרחק כמה מאות מטרים מגבול ההתנחלות שערי תקוה. כדי לחצות את הגדרות ולהגיע אל אדמותיהם, מחויבים ילדיו של אחמד ברישיונות תנועה מצה"ל, ולכן הם ממעטים לבוא אליהן ופוקדים אותן בעיקר בעונת החריש. באוקטובר 2005 גילו בעלי החלקה כי על שטח של דונם באדמתם נבנו אורווה, ובה ארבעה או חמישה סוסים, וכן שובר יונים. כמו כן הבחינו כי נגרם נזק לכמה מעצי הזית בחלקה. אחד מבעלי הקרקע, מוחמד אחמד, פנה לשני אזרחים ישראלים ששהו במקום, ואלה הבטיחו לו כי יפרקו את האורווה ואת השובר. כחודש לאחר מכן בא אחד מבעלי החלקה שוב אל השטח וגילה כי לא זו בלבד שהמבנים לא סולקו, אלא ששטח

לעו"ד ספרד כי תיק החקירה בנושא נסגר בעילה "עברייני לא נודע"¹⁴⁸.

"בלי מדידות התיק יוקפא"

מלבד הדרישה להציג מסמכים להוכחת הבעלות על הקרקע, פלסטינים המתלוננים על הסגת גבול אדמותיהם (עם או בלי נזקים נוספים) נדרשים לעתים להמציא מפה שערך מודד מוסמך. הליך זה כרוך בהוצאה כספית ניכרת, והוא שקול למצב שבו תדרוש משטרת ישראל ממי שטוען כי פרצו לביתו להמציא מפה מצבית של בית מגוריו ושל סביבתו הקרובה. לעתים מוצגת דרישה זו כתנאי לקבלת התלונה.

קאסם מנסור, תושב הכפר דיר אסטיא, הוא בעליה של חלקת אדמה ששטחה כ-10 דונם, הגובלת בכביש מס' 66 ובוואדי קנה, סמוך להתנחלויות גינות שומרון, קרני שומרון ומעלה שומרון. בחלקה מגדל מנסור גפנים ועצי הדר, שאותם הוא משקה במים הנשאבים מבורות החפורים בחלקה. בעדותו ליש דין ציין מנסור כי פעמים רבות יורדים מתנחלים מההתנחלויות הסמוכות אל אדמותיו, וכי בשנים האחרונות חיבלו כמה פעמים במשאבות ובציוד חקלאי אחר.¹⁴⁹

ב-1 בספטמבר 2005 גילה מנסור כי דלת הצריף שבו נמצאות המשאבות נפרצה, וכי נגרם נזק לאחת המשאבות. מתנדבת יש דין התקשרה אל חוקר משטרת מרחב שומרון, כדי לתאם מועד להגשת תלונה מצד מנסור.

148. מכתב מסנ"צ חיים פדלון, קצין אגף החקירות במרחב שומרון, אל עו"ד מיכאל ספרד, 4 בספטמבר 2005. תיק יש דין 1023/05.

149. תיק יש דין 1068/05.

150. שיחת טלפון בין מתנדבת יש דין עפרה כץ לבין חוקר מרחב שומרון, 5 בספטמבר 2005. השיחה מתועדת בתיק יש דין 1068/05.

151. מכתב מרס"ר שחר מור ממשטרת מרחב שומרון אל עו"ד מיכאל ספרד, 27 בספטמבר 2005. תיק יש דין 1068/05.

“זו הפעם האחרונה שאני לוקח ממך תלונה”

אותם פלסטינים שנפולים דרך קבע קורבן לאלימות מתנחלים, ושעדיין טורחים להגיש תלונות על כך, נתפסים לעתים בידי השוטרים כטרדנים, וזוכים ליחס שלילי בהתאם.

ביתה של משפחת עאמר, הסמוך מאוד לבתים הקיצוניים של ההתנחלות אלקנה, מותקף לעתים קרובות בידי מיידים אבנים מתוך ההתנחלות. לאחר אירועים שכאלה נוהג האני עאמר להגיש תלונות במת”ק קלקיליה, אך תלונות אלה לא הניבו עד כה תוצאות. ביולי 2005, לאחר שנערים מאלקנה יידו שוב אבנים אל הבית, ניסה עאמר להגיש תלונה נוספת והתקשר אל קצין המת”ק כדי לתאם את המועד להגשת תלונה. הקצין השיב לו כי באותו יום אין לאנשי המת”ק פנאי לקבל תלונה. לאחר ימים אחדים הגיע עאמר אל המת”ק, אך נאמר לו כי אין במקום חוקר שירשום את התלונה. רק לאחר שהתקשר פעם נוספת נאמר לעאמר לבוא אל מת”ק קלקיליה ביום ראשון, 10 ביולי 2005, כדי להגיש תלונה אצל השוטר שבמקום. בשער המת”ק פגש עאמר את השוטר, שאצלו הגיש תלונות בעבר.

“מיד כשראה אותי [השוטר] אמר לי: תלך מפה, אין לי זמן בשבילך, אתה התלוננת כבר הרבה פעמים. אמרתי

החווה שהוקמה על אדמותיהם של בני המשפחה אף הורחב.¹⁵²

ב-13 בפברואר 2006 הגיש מוחמד אחמד, שאליו התלוו מתנדבי **יש דין**, תלונה בנקודת המשטרה בקדומים. אחמד הגיש גם מסמכים המוכיחים את בעלותו על הקרקע, וכן מפות. אחרי שבועות אחדים נמסר ל**יש דין** כי המפות שנמסרו אינן מספקות, וכי על פי דרישת המינהל האזרחי, חייב המתלונן להעביר למשטרה “מפות מדידה הקשורות לרשת הקואורדינטות וחתומות בידי מודד מוסמך”.¹⁵³

במקרים של סכסוכי קרקעות בגדה המערבית נוהגת המשטרה לפנות אל המינהל האזרחי - הגוף האחראי על רישום המקרקעין באיזור - בבקשה להכריע בשאלת הבעלות על האדמות, וזאת על פי מסמכי הבעלות שהגישו המתלוננים ועל פי רישומי המינהל עצמו. כאשר אין המינהל האזרחי מסוגל להכריע בשאלה, דורשת המשטרה כאמור מהמתלוננים להמציא מפות מדידה, שהפקתן כרוכה בהוצאה כספית כבדה - במקום שהמינהל האזרחי יבצע בעצמו ועל חשבונו את המדידות הדרושות. רוב החקלאים הפלסטינים אינם מסוגלים לעמוד בהוצאה הכספית הכרוכה בשכירת מודד מוסמך ובהכנת מפה על פי דרישות המינהל האזרחי. וכך, דרישת המשטרה מבטיחה למעשה את סגירת תיקי החקירה במקרים שבהם השתלטו אזרחים ישראלים על אדמות השייכות לפלסטינים.

152. תיק **יש דין** 1152/06.

153. שיחה בין חוקר מרחב שומרון לבין נטלי רוזן ממשרדו של עו”ד מיכאל ספרד. השיחה מתועדת בתיק **יש דין** 1152/06. בעקבות דרישה זו ומקרים קודמים שבהם נדרשו פלסטינים, שהתלוננו על אזרחים ישראלים שפלשו לאדמותיהם, להמציא למשטרה מפות מדידה, פנה **יש דין** אל ראש ענף החקירות במחוז ש”י, נצ”מ אורי וייסקופ, ואל עו”ד יוני להב, היועץ המשפטי של מחוז ש”י, בדרישה לקבל את התייחסותם לנושא, אך זו עדיין לא התקבלה.

לחצים שלא להגיש תלונות

במקרים מסוימים חשופים פלסטינים המבקשים להגיש תלונה ללחצים מגורמים ישראלים רשמיים שלא לעשות כן. יש דין עקב אחר שני מקרים, שבהם לחצו קציני המינהל האזרחי על פלסטינים להימנע מהגשת תלונה, וזאת בתמורה לתיקון העוול שנגרם לאותם פלסטינים.

במקרה אחד¹⁵⁶ פנה קצין במת"ק לקליליה אל איברההים עאלם, תושב הכפר ת'ולת', שביקש להגיש תלונה נגד תושב המאחז הבלתי מורשה אלמתן, שאיים עליו בעקבות תלונה קודמת שהגיש נגד המתנחל שחרש זרע באדמותיו של עאלם ובאדמות תושבים נוספים מהכפר. קצין המת"ק לחץ על עאלם להימנע מהגשת התלונה, והבטיח כי בתמורה יביא לכך שייפסקו ההתנכלויות מצד תושבי המאחז. עאלם חזר בו ולא הגיש את התלונה בדבר האיומים. התנכלויות תושבי המאחז אלמתן לחקלאים מכפר ת'ולת' נמשכות עד היום.

קצין המינהל האזרחי "סוגר עסקה"

ביום שני, 21 במארס 2005, נודע לבאדר ח'טיב, תושב הכפר בילעין, כי דחפורים, העובדים בהקמת שכונת מתתיהו מזרח שבהתנחלות הסמוכה

לו: מה אני אעשה, זה הדבר היחיד שמותר לי, אני לא יכול לעשות דבר אחר. הוא הורה לי לעזוב את המקום ואמר לי: תלך לאיפה שאתה רוצה, אבל אצלי לא. סיפרתי ל[קצין המת"ק] ש[השוטר] לא מוכן לקבל ממני תלונה, ואז הוא דיבר עם השוטר בקשר ושאל אותו למה אינו מוכן לקבל התלונה. לאחר השיחה אמר לי [קצין המת"ק] שאלך ושאחזור בעוד שעתיים, ואז יהיה להם זמן בשביל התלונה שלי. חזרתי בשעה 13:10 ו[השוטר], שהיה שם ודיבר עם מישהו, אמר לי לחכות בחוץ עד שיקרא לי.

בערך בשעה 14:00 הכניס אותי [השוטר] למשרד וכשנכנסתי אמר לי: זו הפעם האחרונה שאני לוקח ממך תלונה. שאלתי: לאן אלך? אמר: תלך למשטרת אריאל. אמרתי: אם אלך לאריאל יחזירו אותי אליך, הרי לא יקבלו אותי ישירות, בלי הפניה ממך. אמר: לא מעניין אותי.

הוא קיבל את התלונה, נתן לי אישור על הגשתה, ושוב אמר לי שזו הפעם האחרונה¹⁵⁴.

תיק החקירה (פ"א 5753/05) שנפתח במשטרת מרחב שומרון בעקבות הגשת התלונה נסגר בעילה "עברייני לא נודע"¹⁵⁵.

154. מתוך עדותו של האני מחמד עבדאללה עאמר, יליד 1957, תושב הכפר מסחה. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-12 ביולי 2005 בכפר עזון עתמה. תיק יש דין 1040/05.

155. תיק יש דין 1040/05. להרחבה בנושא חקירת תלונה זו, ראו עמ' 86-85.

156. תיק יש דין 1131/05.

"הם [קצין המינהל האזרחי ז' ומנהל העבודה ו'] הציעו לי להחזיר את העצים, לשתול אותם מחדש ולהשקות אותם כל יום בשבוע. אמרתי להם שאלה עצים בני 200 שנה והם ימותו אם לא ישתלו אותם מיד. הסכמתי בלית ברירה, כדי להבטיח שיחזירו לי את העצים".¹⁵⁹
בסופו של דבר הושבו לבעלי הקרקע שישה עצים מתוך ה-40 שנעקרו ונלקחו מהמקום. 60 עצי זית נוספים נעקרו אך לא נלקחו.

למחרת התלוו מתנדבות יש דין לבאדר ח'טיב ולמוחמד ח'טיב אל תחנת המשטרה בגבעת זאב, כדי להגיש תלונה על גניבת העצים. להפתעתם סירב חוקר המשטרה לקבל את התלונה, בטענה כי בעלי הקרקעות "סגרו דיל" עם אנשי החברה שעקרה את העצים וגנבה אותם.

"הבנתי שהוא לא רוצה שנגיש תלונה, והסברתי זאת בעברית לדינה גור מיש דין שהסיעה אותי למשטרה. החוקר התרגז והתחיל לצעוק עלי: 'לא אתה תחליט מה אני אעשה ומה אני לא', וגירש את דינה ואותי מהחדר. אמרתי לו שזאת הזכות שלנו להגיש תלונה, ושאלתי אותו האם אלו אינן האדמות של בילעין. החוקר אישר שאכן מדובר באדמות בילעין, ואמרתי לו שאני רוצה להגיש את התלונה בשם המועצה

מודיעין עילית, עוקרים עצי זית מאדמותיו שבסמוך למתתיהו מזרח, ומעבירים את העצים למקום לא ידוע.¹⁵⁷ ו', מנהל העבודה האזרחי, אותר, אך הכחיש כל קשר לעקירת העצים ולגניבתם. מזכיר מועצת בילעין, מוחמד ח'טיב, התקשר לתחנת המשטרה כדי להזעיק ניידת, אך נענה כי ניידת לא תישלח למקום וכי על בעלי הקרקע לבוא לתחנה כדי להגיש תלונה. זמן מה לאחר מכן הגיע למקום ז', קצין במינהל האזרחי. ז' שוחח עם באדר ח'טיב, צילם את זירת האירוע ויצא לפגוש את ו' בשכונת קריית ספר שבהתנחלות מודיעין עילית, וזאת בלוויית מוחמד ח'טיב.

"בזמן הנסיעה, בסביבות ההתנחלות, פגשנו את המשאית שהעמיסה את הזיתים. ז' עצר את המשאית וחקר את הנהג. הנהג סיפר לו שהוא עובד אצל ו' מחברת [...]. אחר כך באנו למשרדו של ו', וז' אמר לו שעליו להחזיר את הזיתים למקום שממנו נלקחו. בהתחלה ו' הכחיש שלקח את העצים, וכשהבין שתפסנו את המשאית אישר שהוא לקח העצים, אבל [אמר] הם לא אצלו. ז' אמר לו: אני רוצה לדעת אל מי לקחת את העצים. ו' השיב: אני אניד לך אחר כך".¹⁵⁸

בשלב זה ניסה קצין המינהל האזרחי לסגור "עסקה" בין גנבי העצים לבעליהם:

157. תיק יש דין 1010/05.

158. מתוך עדותו של מוחמד עבד אל-כרים מוסטפא ח'טיב, יליד 1974, תושב בילעין. העדות נגבתה בידי עפרה כץ ב-22 במארכ 2005 בבילעין. תיק יש דין 1010/05.

159. מתוך עדותו של באדר עלי מוחמד ח'טיב, יליד 1971, תושב בילעין. העדות נגבתה בידי עפרה כץ ב-22 במארכ 2005 בבילעין. תיק יש דין 1010/05.

4(ד). סיכום

למרות שפקודות המשטרה מבטיחות כי כל מי שמבקש להגיש תלונה יוכל לעשות כן, פלסטינים רבים נתקלים בקשיים כאשר הם מבקשים לממש זכות זו. לא תמיד שוטרי המת"ק נמצאים במקום כאשר מגיעים המתלוננים. לעתים הם נדרשים להמתנה ממושכת בשער המת"ק, עד אשר יתפנה אליהם השוטר. במקרים אחרים נדחים המתלוננים ב"לך ושוב". הגישה לחלק מתחנות המשטרה - בעיקר אלו שבהן עובדים חוקרים, ולא רק שוטרים הכותבים תלונות - מחייבת תיאום מוקדם וכרוכה בכניסה להתנחלויות.

הגשת התלונה במת"ק נתפסת - הן מצד המתלוננים והן במשטרת מחוז ש"י - כבעלת סיכויים פחותים להביא למיצוי החקירה. קצין בכיר במחוז ש"י אף המליץ לאנשי **יש דין** כי בכל תלונה "רצינית" - כלומר תלונה שניתן להגיע בעקבותיה לחשודים ושיש סיכוי שלא תיסגר בעילה "עבריינית" לא נודע" - תוגש התלונה בתחנות המשטרה הגדולות, ולא במת"קים.¹⁶³

כבר בשבועות הראשונים לפעולתו של **יש דין** התגלו הליקויים בכל הקשור להגשת תלונות בידי פלסטינים במחוז ש"י. בעקבות זאת פנה **יש דין** אל היועץ המשפטי לממשלה ואל מפכ"ל משטרת ישראל בבקשה שינחו את מפקדי תחנות המשטרה במחוז ש"י בדבר חובתם לקבל תלונות מאזרחים, לחקור אותן במקרה

המקומית של בילעין. אז הוא אמר שעשינו הסכם עם ז' שלא נגיש תלונה למשטרה וכי נפתור את זה בינינו מחוץ למשטרה. בשלב זה עפרה ודינה מיש דין התערבו בשיחה והתנהל ויכוח. החוקר אמר לעפרה ודינה: אתן מסיתות את הערבים להגיש תלונות עלינו. השוטר אמר שהוא צריך לדבר עם ז'. באדר, שהיה לידי, הציע לתת לו את מספר הטלפון. השוטר ענה לו שהוא יודע את המספר. הוא התקשר לז' וסיפר לו שאנחנו עומדים על רצונו להגיש תלונה".¹⁶⁰

בשיחה הטלפונית בין ז' לבין באדר ח'טיב ומתנדבות **יש דין** אמר להם ז' כי הוא "לא יהיה אחראי" למה שיקרה אם תוגש תלונה. רק לאחר שמתנדבות **יש דין** עירבו בעניין את מפקד נקודת המשטרה נגבתה לבסוף תלונתו של באדר ח'טיב.¹⁶¹ תיק החקירה (פ"א 1130/05) נסגר בסופו של דבר בעילה "חוסר ראיות".¹⁶²

160. מתוך עדותו של מוחמד עבד אל-כרים מוסטפא ח'טיב, יליד 1974, תושב בילעין. העדות נגבתה בידי עפרה כץ ב-22 במארס 2005 בבילעין. תיק **יש דין** 1010/05.

161. השיחה מתועדת בתיק **יש דין** 1010/05.

162. ההודעה על סגירת תיק החקירה התקבלה בשיחה טלפונית בין חוקר תחנת בנימין לבין נטלי רוזן ממשד עו"ד מיכאל ספרד, 12 בפברואר 2006. השיחה מתועדת בתיק **יש דין** 1010/05.

163. השיחה עם הקצין הבכיר במחוז ש"י התקיימה בספטמבר 2005.

2. יש להגביר את הפיקוח והמעקב אחר תלונות המוגשות במת"קים, ולוודא כי כל תלונה המוגשת במת"ק אכן מגיעה אל יחידת החקירות הרלוונטית.

3. יש להנחות את שוטרי הסיור במחוז ש"י לגבות תלונה בשטח מכל מי שמעוניין בכך, על פי סעיף 2 לפקודת המטה הארצי 14.01.01, ולא להפנות אותו אל המת"ק או אל נקודת משטרה אלא לשם השלמת עדותו, לפי הצורך.

4. יש לאפשר למתלוננים פלסטינים החפצים בכך גישה ישירה ליחידות החקירה במרחב מחוז ש"י.

5. יש להנחות את חוקרי מחוז ש"י שלא לדרוש ממתלוננים להמציא מפות מדידה של מקרקעין, שהפקתן כרוכה בהוצאה כספית כבדה, כתנאי לקבלת תלונתם ולחקירתה. מקום שבו אין בידי המינהל האזרחי מפות עדכניות של קרקע הנתונה במחלוקת, תהא זו חובת המינהל האזרחי לבצע מיפוי עדכני ועל חשבונם.

שהן מעלות חשד לפלילים, ולהעבירן לגורם אחר אם מתברר שהמשטרה לא מוסמכת לחקור בתלונות. עוד דרש **יש דין** כי מפקדי תחנות המשטרה יבהירו לפקודיהם שסטייה מהנחיות אלו מהווה הפרה של החוק.¹⁶⁴ בתשובתו ציין עו"ד שי ניצן מפרקליטות המדינה כי למיטב ידיעתו, מפקדי תחנות המשטרה בשטחים מודעים היטב לחובותיהם אלו, אך בעקבות פניית **יש דין** התבקשו "הגורמים האחראים" להבהיר שוב נקודה זו לפקודיהם ולוודא את הטמעת ההנחיות בקרב השוטרים בשטח.¹⁶⁵

גם עצם הגשת התלונה אינה מבטיחה חקירה. המקרים הרבים שבהם אבדו תלונות שהוגשו חושפים רשלנות וזלזול בטיפול המשטרה בתלונות פלסטינים. למרבית הצער, גישה מזלזלת זאת מוצאת את ביטויה גם בחקירות שמבצע מחוז ש"י, כפי שנראה בהמשך.

המלצות

1. יש לתגבר את כוח השיטור במתקני התיאום והקישור (מת"קים), באופן שייתן מענה בכל עת למתלוננים פלסטיניים.

164. מכתב מעו"ד מיכאל ספרד אל היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, ואל המפקח הכללי של משטרת ישראל, רנ"צ משה קראדי, 20 באפריל 2005.

165. מכתב מאת עו"ד שי ניצן, משנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), אל עו"ד מיכאל ספרד, 5 ביולי 2005.

פרק 5 שגרת החקירות במחוז ש"י: התלונה הוגשה, התיק נסגר, העברייין חופשי

5(א). החובה לחקור

חובת המשטרה לחקור עבירות מובנת מאליה. בשיטת משפט המבוססת על העיקרון של שלטון החוק, חקירת עבירות היא כלי מרכזי בהשלטת הסדר. גורמי אכיפת החוק, ובהם המשטרה, קיימים כדי לבצע את התפקיד הציבורי שהוטל עליהם: למנוע עבירות, לחקור עבירות שבוצעו ולהביא את האשמים לדין. בלי חקירה ראויה אין העמדה לדין ואין ענישה, בלעדיה אין הרתעה, ובלי הרתעה הופכת הפרת החוק לתופעה חמורה ושכיחה יותר.

החובה לחקור מעוגנת בחוק סדר הדין הפלילי ובפקודת המשטרה. סעיף 3 לפקודת המשטרה (נוסח חדש) התשל"א-1971 קובע כי "משטרת ישראל תעסוק במניעת עבירות ובגילויין, בתפיסת עבריינים ובתביעתם לדין [...] ובקיום הסדר הציבורי וביטחון הנפש והרכוש". כפי שצוין לעיל, סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) התשמ"ב-1982 קובע כי משנודע למשטרה על ביצוע עבירה, בין אם באמצעות תלונה שהוגשה ובין אם בדרך אחרת - עליה לפתוח בחקירה. חובתה של המשטרה לנהל חקירה יעילה הוכרה גם בפסיקה: "הרשות החוקרת חייבת לבצע

את כל פעולות החקירה הנדרשות [...] כחלק מחובתה לאתר עבריינים, להשיג כלפיהם ראיות מספיקות לשם העמדתם לדין ולהביא להרשעתם"¹⁶⁶.

5(ב). תוצאות מעקב יש דין אחר הטיפול בתלונות פלסטינים נגד מתנחלים

מאז החל יש דין בפעולתו במרס 2005 ועד תחילת מאי 2006 נפתחו בארגון 147 תיקים, רובם המוחלט בגין תלונות בדבר אלימות מצד אזרחים ישראלים כלפי אזרחים פלסטינים ורכושם.¹⁶⁷ ברוב התיקים שנפתחו מתבצע מעקב אחר טיפול הרשויות באירועים שהתרחשו ב-2005 וב-2006, ובמיעוטם באירועים שהתרחשו בשלוש השנים הקודמות.

יש דין הקפיא את הטיפול ב-19 תיקים, בעיקר עקב החלטת הקורבנות שלא להגיש תלונה במשטרה. שלושה תיקים נוספים נמצאים בעת כתיבת הדו"ח בתהליכי הצלבה ובדיקה, כדי לוודא כי העדויות שנמסרו ליש דין מדויקות ואמינות.

מבין 121 התיקים שנותרו במעקב יש דין, בחמישה תיקים האחראים העיקריים לפגיעה בפלסטינים היו חיילי צה"ל, למרות

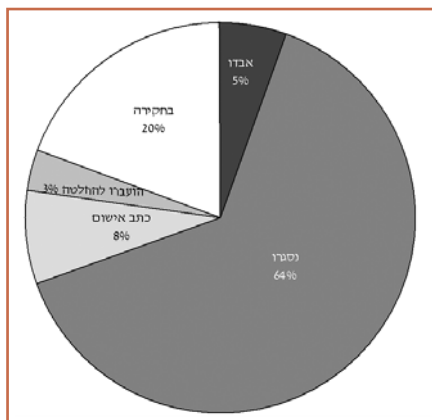
166. ת"פ (ירושלים) 102/99 מדינת ישראל נ' אוסאמה סאלם, תק-מח 99(3), 104.

167. מבין התיקים שנפתחו ביש דין ושיאנם כלולים בהגדרה זו, בתיק אחד המתלונן הוא אזרח ישראלי, בתיק נוסף עסקה התלונה בסלילת דרך ובעקירת עצים שהתברר כי בוצעו בידי צה"ל במסגרת העבודות להקמת מכשול הפרדה, ובשני תיקים הועברו התלונות לטיפול היועץ המשפטי של המינהל האזרחי ולטיפול קצין תלונות הציבור של משטרת ההגירה.

אף לא אחד מתיקי החקירה שבמעקב יש דין נסגר מהעילה "העדר עניין לציבור" על אף שמנתונים חלקיים שהגיעו לידי **יש דין** עולה כי חקירות בתלונות של פלסטינים נגד אזרחים ישראלים אכן נסגרות לעתים בעילה זו.¹⁷¹ גם עובדה זו משקפת הטיה לטובה של תוצאות החקירה בתיקים אחריהם עוקב **יש דין**. אבל אפילו הטיה זאת אין בה כדי להפחית מהממצאים החמורים בנוגע למערכת אכיפת החוק בגדה המערבית.

מבין 92 התלונות ותיקי החקירה שאחריהם עוקב **יש דין**, 21 תיקים (כ-24%) עדיין לא הגיעו להכרעה סופית. 18 (כ-20%) נמצאים בחקירה, ושלושה הועברו לפרקליטות או ליחידת התביעות של מחוז ש"י, כדי להחליט האם לסגור את התיק או להגיש בו כתב אישום.

תרשים 3: נתוני המעקב שביצע יש דין אחר הטיפול בתיקי חקירה במחוז ש"י

שגם מתנחלים נטלו בה חלק,¹⁶⁸ וב-116 תיקים אחרים הוגשו התלונות נגד חשודים שהם אזרחים ישראלים. ב-19 מקרים טרם התקבל מענה ממשטרת מחוז ש"י לפנייה ראשונה של **יש דין**, ותיקים אלה לא נכללו בסיכום שיוצג בהמשך. מקרים אחדים הנמצאים במעקב **יש דין** נוגעים לשתי תלונות נפרדות, שהוגשו בידי פלסטינים, בגין אירועים שנראה כי בוצעו בידי אותם עבריינים במועדים שונים. **יש דין** נוהג לפתוח תיק נפרד לכל אירוע, אבל משטרת מחוז ש"י מתייקת תלונות כאלה בתיק אחד, בצד תלונות קודמות של המתלונן. כתוצאה מכך, 10 תיקים של **יש דין** מאוגדים במסגרת חמישה תיקי חקירה של מחוז ש"י.¹⁶⁹ נכון לראשית מאי 2006 עוקב **יש דין** אחר 97 תלונות פלסטינים בדבר אלימות אזרחים ישראלים בשטחים, וזאת במסגרת 92 תיקי חקירה של משטרת מחוז ש"י.¹⁷⁰ 13 מתיקי החקירה שאחריהם עוקב **יש דין** נפתחו ב-2002-2004, והשאר ב-2005 וב-2006.

במסגרת פעילותו מסייע **יש דין** לחוקרי המשטרה, על פי בקשתם, בהשגת מסמכים ובאיתור עדי ראייה ובליוויים אל תחנות המשטרה, ובמקרה הצורך גם אל בתי המשפט. לפיכך, הנתונים שלהלן משקפים הטיה לטובה של תוצאות החקירות שהתבצעו במשטרת מחוז ש"י בתלונות פלסטינים. יש להניח כי בחקירות שאינן מלוות על ידי **יש דין**, שיעורי ההצלחה נמוכים עוד יותר. כמו כן יצוין כי

168. על טיפולו של מחוז ש"י בהעברת חומר חקירה הנוגע לחיילי צה"ל אל המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח), ראו נספח ד'.

169. תיקי **יש דין** 1041/05 ו-1074/05 נחקרו במסגרת תיק פ"א 5138/05; תיקי **יש דין** 1003/05 ו-1014/05 (פ"א 2214/05); תיקי **יש דין** 1015/05 ו-1037/05 (פ"א 1838/05); תיקי **יש דין** 1063/05 ו-1064/05 (פ"א 6361/05); תיקי **יש דין** 1056/05 ו-1058/05 (פ"א 7202/05).

170. הנתון בדבר 92 תיקי חקירה במעקב **יש דין** כולל גם את אותן תלונות שהוגשו אך ידוע כי אבדו.

171. הנתונים החלקיים נמסרו ליש **דין** על-ידי רפ"ק עו"ד אירית ליבמן, הממונה על חופש המידע במשטרת ישראל, ב-28 בדצמבר 2005.

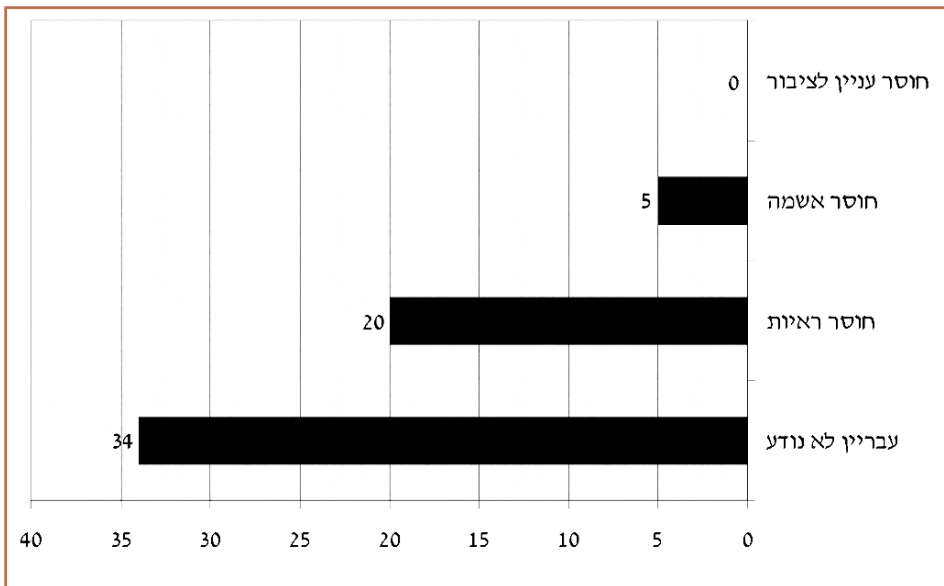
בעילה "אין אשמה" (כלומר, לא נעברה עבירה פלילית, או לחלופין החשוד הוכיח כי אינו קשור לעבירה שבוצעה). בדיקה שביצע יש דין בארבעה מתוך חמשת התיקים הללו העלתה, כי לכאורה לא היה מקום לסגור את התיקים בעילה זו.¹⁷²

משמעות הנתונים היא שלפחות ב-90% מהתלונות שבהן הסתיים טיפול משטרת מחוז ש"י או שאבדו במשטרה לא הועמדו העבריינים לדין ולא באו על עונשם, בין בשל כישלונה של המשטרה באיסוף ראיות מספיקות, בין אם בשל אי הצלחתה לאתר את העבריון, בין אם בשל סגירת תיק החקירה בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה", ובין אם בשל אובדן התלונות.

ב-71 תיקים, המהווים 76% מהמדגם, הסתיימה חקירת התלונות. בשבעה מקרים (כ-10% מהתיקים שבהם הסתיים הטיפול) הוגשו כתבי אישום. 59 תיקי חקירה (כ-83% מתיקי החקירה שבהם הסתיים הטיפול) נסגרו בעילות שונות, וחמש תלונות (כשבעה אחוזים מהתיקים שהטיפול בהם הסתיים) אבדו, וככל הידוע לא בוצעה בהן כל פעולת חקירה. בסך הכל, כ-90% מהתיקים שהחקירה בהם הסתיימה (או לא בוצעה, עקב אובדן התלונות) נסגרו בלי הגשת כתב אישום.

מבין 59 תיקי החקירה שנסגרו, 20 נסגרו מחוסר ראיות מספיקות ו-34 נסגרו בעילה "עבריון לא נודע". חמישה תיקי חקירה נסגרו

תרשים 4: עילות הסגירה של תיקי החקירה שבמעקב יש דין

הטיפול בעבירות שכיחות: מעקב יש דין

המעקב שביצע יש דין מאפשר לבחון את תוצאות הטיפול המשטרתי בתלונות בדבר עבירות שכיחות.¹⁷³

עבירות תקיפה: 34 מתיקי המדגם נפתחו בגין תלונות בדבר תקיפה ופגיעה בבני אדם. מבין תיקים אלה, בשבעה מקרים בוצע שימוש בנשק וירי לעבר פלסטינים, ב-12 תיקים יודו אבנים וב-15 מקרים הותקפו פלסטינים במכות, לעתים תוך שימוש במקלות או בסכינים.

מבין תיקי החקירה במדגם הנוגעים לעבירות תקיפה, טרם הסתיים הטיפול בחמישה תיקים: שלושה תיקים מצויים עדיין בחקירה¹⁷⁴ ושני תיקים הועברו להחלטת התביעה.¹⁷⁵

בשישה תיקים הוגשו כתבי אישום.¹⁷⁶ 23 תיקי חקירה נסגרו, 11 מהם בעילה

"חוסר ראיות"¹⁷⁷ ו-12 בעילה "עברייני לא נודע". 79%¹⁷⁸ מבין תיקי החקירה בעבירות תקיפה, שבהם התקבלה החלטה סופית, נסגרו.

הסגת גבול פלילית (על רקע סכסוך קרקעות): במדגם נכללו 31 תיקי חקירה שהעבירה המרכזית שבגינם נפתחו היא הסגת גבול פלילית, עם או בלי גרימת נזק לעצים וליבול (גידור אדמות פלסטינים ותפיסתן, עיבוד אדמות פלסטינים, פגיעה בחלקות ובגידוליהן, מניעת פלסטינים מעיבוד אדמותיהם וכדומה).¹⁷⁹ באחד מתיקים אלה הוגש כתב אישום,¹⁸⁰ שמונה תיקים נמצאים עדיין בחקירה¹⁸¹ ו-18 תיקים נסגרו - מהם שניים בעילה "אין אשמה",¹⁸² חמישה בעילה "חוסר ראיות"¹⁸³ ו-11 בעילה "עברייני לא נודע".¹⁸⁴ ארבע מהתלונות בדבר הסגת גבול פלילית אבדו, וככל הידוע לא נערכה בהן חקירה.¹⁸⁵ מבין כל תיקי החקירה שנכללו במדגם ושעניינם הסגת גבול פלילית, 71% נסגרו

173. הנתונים נספרו על פי תיקי החקירה, שבכמה מקרים כוללים תלונות על אירועים נפרדים בעיתים ובאופיים, ולא על פי תיקי יש דין, הנפתחים כאמור בגין כל תלונה שהוגשה על אודות אירוע נפרד. בתיקים שבהם נחקרו כמה עבירות חשבו הנתונים על פי העבירה החמורה ביניהן.

174. תיקי יש דין 1056/05 ו-1058/05 (הנכללים במסגרת תיק חקירה אחד), וכן תיקי יש דין 1159/06 ו-1168/06.

175. תיקי יש דין 1054/05 - בדבר הריגתו של הנער מהיוב עאסי מבית ליקיה מירי של מאבטח העבודות על מכשול ההפרדה - הועבר להחלטת פרקליטות מחוז ירושלים. תיקי יש דין 1124/05 בדבר נערים שידו אבנים אל בית ואל רכב בכפר דורא אל-קרע הועבר להחלטת יחידת התביעות במחוז ש"י.

176. תיקי יש דין 1015 ו-1037 (שנכללו במסגרת תיק חקירה אחד) וכן תיקי יש דין 1024/05, 1078/05, 1100/05, 1125/05 ו-1132/05.

177. תיקי יש דין 1003/05 ו-1014/05 (שנכללו במסגרת תיק חקירה אחד) וכן תיקי יש דין 1002/05, 1012/05, 1019/05, 1030/05, 1039/05, 1103/05, 1107/05, 1112/05, 1119/05 ו-1134/06.

178. תיקי יש דין 1063/05 ו-1064/05 (שנכללו במסגרת תיק חקירה אחד) וכן תיקי יש דין 1027/05, 1028/05, 1035/05, 1040/05, 1043/05, 1070/05, 1082/05, 1102/05, 1105/05, 1106/05 ו-1127/05.

179. אירועי פגיעה בעצים נכללים בקטגוריה המתייחסת לאירועים הקשורים לסכסוכי קרקעות והסגת גבול ולא בקטגוריה הנוגעת לפגיעה ברכוש כיוון שלהבדיל ממקרים של פגיעה בכלי רכב ורכוש אחר, פגיעה בעצים מתרחשת בדרך כלל בניסיון לתפוס חזקה על קרקע פלסטינית.

180. תיקי יש דין 1174/06.

181. תיקי יש דין 1079/05, 1091/05, 1095/05, 1101/05, 1115/05, 1129/05, 1146/06 ו-1163/06.

182. תיקי יש דין 1041/05 ו-1074/05 (שנכללו במסגרת תיק חקירה אחד) ותיקי יש דין 1117/05.

183. תיקי יש דין 1010/05, 1077/05, 1090/05, 1093/05 ו-1139/06.

184. תיקי יש דין 1008/05, 1018/05, 1022/05, 1023/05, 1057/05, 1111/05, 1118/05, 1120/05, 1121/05, 1128/05 ו-1162/05.

185. תיקי יש דין 1033/05, 1094/05, 1130/05, 1142/06. בידי יש דין מצויים העתקי אישורים על הגשת כל התלונות שאבדו.

ישראלים (שני תיקים), איומים (שלושה תיקים), הזרמת שפכים מהתנחלויות אל אדמות חקלאיות של פלסטינים (ארבעה תיקים) ועבירות אחרות (שלושה תיקים). מתוך אלה, חמישה תיקים עודם מצויים בחקירה,¹⁹² תלונה אחת שהוגשה אבדה וככל הידוע לא נפתחה בה חקירה כלל,¹⁹³ וחמישה תיקים נסגרו: שלושה בעילה "אין אשמה"¹⁹⁴ ושניים בעילה "חוסר ראיות".¹⁹⁵

בהמשך נבחן את הסיבות לאחוז הכישלון הגבוה המאפיין חקירות שביצע מחוז ש"י בנוגע לתלונות שהגישו פלסטינים נגד מתנחלים.

5 (ג). כשלים עיקריים בחקירות במחוז ש"י

היועץ המשפטי של יש דין, שמייצג את המתלוננים באותם מקרים שאחריהם עוקב הארגון, מקבל לידי העתקים של תיקי החקירה שהמשטרה מחליטה לסגור, וזאת לשם עיון ולבחינת הצורך בהגשת ערר על סגירת התיק. על פי הנחיות פרקליטות המדינה יש לכלול בהעתקי התיקים, שנמסרים לעורך הדין המייצג את המתלוננים, את כל חומר

או שהתלונות שבגינן נפתחו אבדו. מבין התיקים שבהם הסתיימה החקירה, כ-96% נסגרו (נתון זה כולל תלונות שאבדו).

בתיק חקירה נוסף - שכלל תלונות בדבר ירי, השתלטות על קרקע פרטית, גידורה ונטיעת שתילים בידי מתנחלים - הוגש כתב אישום רק בגין עבירת הירי.¹⁸⁶ תיק אחר - שבו נחקרה עבירה בדבר איומים בנושק, בנוסף לעבירה של מניעת בעלי אדמה פלסטינים מלעבדה - נסגר בעילה "חוסר ראיות".¹⁸⁷

עבירות פגיעה ברכוש: ב-15 תיקים שבמעקב יש דין חקרה המשטרה עבירות של פגיעה ברכוש: גניבה, הצתה, השחתת ציוד חקלאי ופגיעה ברכוש אחר. תיק אחד מתוכם נמצא עדיין בחקירה,¹⁸⁸ ואילו תיק אחד הועבר להחלטת פרקליטות מחוז ירושלים.¹⁸⁹ **הטיפול ב-13 תיקי עבירות רכוש הסתיים, וכולם נסגרו:** שני תיקים בעילה "חוסר ראיות"¹⁹⁰ והשאר בעילה "עברייני לא נודע".¹⁹¹

עבירות אחרות: 12 תיקי חקירה במעקב יש דין נפתחו בגין עבירות אחרות: הרג בעלי חיים של פלסטינים בידי אזרחים

186. תיקי יש דין 1015/05 ו-1037/05 (נכללו במסגרת תיק חקירה אחד).

187. תיק יש דין 1089/05.

188. תיק יש דין 1085/05 (פ"א 6917/05).

189. תיק יש דין 1114/05 (פ"א 1117/05).

190. תיק יש דין 1081/05 (פ"א 6980/05).

191. תיקי יש דין 1011/05, 1050/05, 1055/05, 1061/05, 1068/05, 1069/05, 1071/05, 1073/05, 1097/05, 1113/05.

192. תיקי יש דין 1038/05, 1044/05, 1133/05, 1151/06, 1156/06.

193. תיק יש דין 1080/04.

194. תיקי יש דין 1025/05, 1029/05 ו-1049/05.

195. תיקי יש דין 1072/05 ו-1089/05.

196. הנחיות פרקליטת המדינה, הנחיה מס' 14.8, בקשות מצד גורמים שונים לעיין בחומר חקירה שבתקי משטרה, 1 באוגוסט 2002, סעיף ב(6).

כתיבת תלונות ועדויות בעברית

על פי פקודת קבע של משטרת ישראל, עדויות הנמסרות למשטרה תיכתבנה, במידת האפשר, בלשונו של הנחקר.²⁰⁰ במקרה שהחוקר אינו דובר את שפת הנחקר מאפשרת הפקודה להיעזר במתורגמן. דו"ח מבקר המדינה 56'א', שבדק היבטים מסוימים בהתנהלות משטרת מחוז ש"י, מתח ביקורת על כך שבכל תיקי החקירה שנפתחו במחוז - פרט לתיקי פח"ע - נכתבו העדויות בעברית, ולא בשפה שבה נמסרו.²⁰¹

ממעקב **יש דין** עולה כי רובן המכריע של התלונות שמגישים פלסטינים ברחבי מחוז ש"י מתקבלות במת"קים, שהשוטרים המוצבים בהם דוברים, קוראים וכותבים ערבית. למרות זאת, ועל אף שתלונות הפלסטינים ועדויותיהם נגבות בערבית, כמעט בכל תיקי החקירה שנבדקו כתבו השוטרים את העדויות בעברית - הן בשלב קבלת התלונה והן כאשר גבו עדויות נוספות. רק בתיק חקירה אחד (!) נכתבה עדותו של המתלונן הפלסטיני בערבית, ותורגמה אחר כך לעברית.²⁰²

כתיבת עדויות של מתלוננים ושל עדים בשפה שאינה ידועה להם מונעת מהם

החקירה, מלבד מידע מודיעיני ומזכרים פנימיים.¹⁹⁶

מאז החל **יש דין** לפעול ועד כתיבת דו"ח זה בדק הארגון 42 תיקי חקירה של משטרת מחוז ש"י - רובם המכריע של מרחב שומרון¹⁹⁷ - שנסגרו בעילות שונות ובלי נקיטת צעדים כלשהם נגד החשודים. 24 מתיקי החקירה שנבדקו נסגרו בעילה "עבריין לא נודע", 13 בעילה "חוסר ראיות" וארבעה בעילה "חוסר אשמה". בתיק חקירה אחד, **שיש דין** הגיש ערר על סגירתו, דווח לאחר הגשת הערר כי לאמיתו של דבר התיק לא נסגר, וכי עדיין נמצא בחקירה.¹⁹⁸

בחמישה תיקים שנבדקו עדיין לא החליט **יש דין** אם להגיש ערר על סגירתם. ב-13 תיקי חקירה הוחלט, לאחר בדיקה, שלא להגיש ערר על סגירתם.¹⁹⁹ ב-22 תיקים מתוך 42 שנבדקו (כ-50%) נמצאו ליקויים וכשלים בחקירה, שבעקבותיהם הוחלט להגיש עררים על ההחלטה לסגור את התיקים ושלא להגיש בהם כתבי אישום.

בדיקת התיקים חשפה כשלים חוזרים ונשנים במערך החקירות של משטרת מחוז ש"י, והבולטים שבהם יוצגו להלן.

197. ש דין החל את פעילותו ביישובי צפון הגדה המערבית, שבשטח שיפוטו של מרחב שומרון, ופעילותו נפרסה בהמשך ליתר אזורי הגדה המערבית. לכן מרבית התיקים שהחקירה בהם הסתיימה עד כה והתאפשר עיון **יש דין** בהם הם תיקי מרחב שומרון.

198. תיק **יש דין** 1101/05 (פ"א 7474/05).

199. באחד מתיקים אלה לא הוגש ערר, אך קצין אגף החקירות של מרחב שומרון התבקש להסביר ליקויים בחקירה, ובתיק נוסף סורבה בקשת **יש דין** לקבל אורכה לצורך הגשת הערר, עד שיתברר תוצאותיו של ערר שהוגש בתיק אחר, הקשור אליו.

200. "הודאות נאשמים, הודעות עדים - רישומן ותרגומם".

201. דו"ח מבקר המדינה 56'א, עמ' 182.

202. תיק **יש דין** 1029/05 (פ"א 5114/05).

קאסם מנסור, תושב דיר אסטיא, הוא בעליה של חלקת אדמה בוואדי קנה, בסמוך לכביש 66. מתנחלים תושבי האיזור נוהגים לפלוש לאדמתו, ובמקרים אחדים השחיתו ציוד חקלאי הנמצא בשטח. בלילה שבין יום רביעי 31 באוגוסט 2005 לבין יום חמישי 1 בספטמבר 2005 חיבלו אלמונים בגדר המקיפה את הצריף, שבו נמצאת משאבת המים של מנסור, עקרו את דלת הצריף וחיבלו במשאבה בעזרת אבנים שנמצאו במקום.²⁰⁴ ביום רביעי 7 בספטמבר 2005 הגיע מנסור בליווי מתנדבי **יש דין** אל נקודת קדומים של משטרת מחוז ש"י, והגיש תלונה בגין הנזק שנגרם לרכושו. החוקר אמר כי בכוונתו לצאת לזירת האירוע, אך לאחר ששמע שבידי **יש דין** תמונות המתעדות את הנזק, חזר בו בטענה שרכב המשטרה לא מסוגל לעבור בשטח הסלעי שם התרחש האירוע. השוטר סיכם עם המתנדבים כי אלה יעבירו לידיהם את התמונות שצולמו במקום.²⁰⁵

גם באותם מקרים, שבהם יוצאים חוקרים לשטח, מתגלעת בעבודתם לעתים רשלנות, המחבלת באפשרות להשיג ראיות. לדוגמה, חוקר שבא לצלם מבנה שהוקם על ידי מתנחלים על אדמתו של אזרח פלסטיני לא הצליח לעשות כן, מפני שכרטיס הזיכרון במצלמה הדיגיטלית

לקרוא אותן ולאשר, כי הדברים שנכתבו מפיהם מהווים גרסה מלאה ומדויקת של אמרותיהם. באחד מתיקי החקירה שנבדקו נחקר מתלונן כחשוד בהגשת תלונת שווא, כיוון שבעדות הראשונה שמסר מיד לאחר האירוע לא נכתב שמו של אחד המעורבים בתקיפה, כפי שנעשה בעדות נוספת שמסר למחרת. העדות הראשונה נמסרה לחוקר בשטח ובערבית, אך נכתבה בעברית. המתלונן טען בתוקף כי אכן מסר את שמו של החשוד, וייתכן כי השם לא נכתב בידי החוקר.²⁰³ כתיבת עדותו של המתלונן בשפה שבה נגבתה היתה מאפשרת לו לקרוא את העדות ולהצביע על השמטת פרטים שמסר. כך היתה מצטברת תשתית ראייתית חזקה יותר נגד החשוד והיתה נמנעת חקירת המתלונן כחשוד.

חמש שנים לאחר הביקורת שמתח מבקר המדינה על מחוז ש"י בנושא זה, עדיין כותבים חוקרי המחוז עדויות של מתלוננים ושל עדים בעברית, על אף שהן נמסרות בערבית - וזאת בניגוד כאמור לפקודות המשטרה.

יציאה לשטח ותיעוד בזירה

מעקב **יש דין** מעלה כי בדרך כלל נמנעים חוקרי מחוז ש"י לצאת לזירת האירוע כדי לאסוף ראיות.

203. תיק **יש דין** 1011/05 (פ"א 2713/05). ראו עמ' 36 ולהלן.

204. תיק **יש דין** 1068/05. עדותו של קאסם נאסר מוחמד מנסור, יליד 1953, תושב דיר אסטיא, נגבתה בידי דינה גור ועפרה כץ ב-31 בספטמבר 2005 בדיר אסטיא.

205. שיחה בין דינה גור לחוקר מרחב שומרון, 28 בספטמבר 2005. השיחה תועדה בתיק **יש דין** 1068/05. ב-11 בספטמבר 2005, חמישה ימים לאחר הגשת התלונה, נסגר התיק (פ"א 6657/05) בעילה "עברייני לא נודע". חוקר המשטרה שקיבל מידי **יש דין** את התקליטור ובו התצלומים התקשר ב-28 בספטמבר אל מתנדבת הארגון ושאל לאיזה תיק חקירה שייכות התמונות. החוקר הופתע לשמוע מהמתנדבת שתיק החקירה נסגר כשבועיים קודם לכן.

לא הועבר חומר החקירה למצ"ח כדי שתיפתח חקירה נגד החיילים הללו.²⁰⁹

בחקירת אחת התלונות שהגיש האני עאמר, תושב מסח'ה, בגין יידוי אבנים חוזר ונשנה מגג אחד הבתים באלקנה אל ביתו, קיבלה המשטרה מידע בדבר זהות המתגוררים בבתי ההתנחלות הסמוכים לבית עאמר. למרות זאת, לא זומן לחקירה בעליו של הבית, שלדברי עאמר ממנו יודו האבנים.²¹⁰

מסדרי זיהוי

ממעקב **יש דין** עולה שכאשר ניתן להניח כי המתלונן יוכל לזהות את העבריו, משטרת מחוז ש"י נוהגת לערוך מסדרי זיהוי בתמונות. ואולם, באף אחד מתיקי החקירה שאחריהם עוקב **יש דין** לא בוצע מסדר זיהוי חי, שסיכויי ההצלחה שלו, רמת הדיוק המאפיינת אותו והערך הראייתי שלו גבוהים בהרבה. במספר מצומצם של תיקי חקירה שנבדקו החשודים נשאלו האם יאותו להתייצב למסדר זיהוי, וענו בשלילה או שמרו על זכות השתיקה.

חוקר בכיר במחוז ש"י שנשאל בידי מתנדבת **יש דין** מדוע לא נערכים מסדרי זיהוי "חיים" השיב כי "אין לנו מספיק אנשים דומים למסדר זיהוי חי. אילו היינו בתל אביב היינו עושים מסדר חי. אז הייתי מגייס מספיק אנשים דומים". המתנדבת שאלה גם את החוקר מה יקרה באם

שברשותו היה מלא.²⁰⁶ במקרה אחר לא הצליח חוקר לצלם בשעת לילה טרקטור שניזוק בידי מתנחלים, כיוון שבמצלמה שברשותו לא היה מבזק.²⁰⁷

נביית עדויות

בכמה מתיקי החקירה שבדק **יש דין** נסגר התיק לאחר שנגבתה עדות מהאדם שהגיש את התלונה, אך לא היה עד ראייה לאירוע או נכח רק בחלק קטן ממנו.²⁰⁸ גם בתיקי חקירה נוספים - ואפילו בכאלה שבהם בוצעה חקירה מעמיקה יותר - נמנעו החוקרים מזימון עדים: פלסטינים, מתנחלים או חיילים. כך נמנעה האפשרות להגיע למידע רלוונטי על אודות נסיבות האירוע והאחראים לו.

כך אירע בחקירה שנפתחה בעקבות הכאתו של ת'לג'י עוואד בן ה-88 בידי קבוצת ישראלים בעת מסיק באדמתו הסמוכה להתנחלות איתמר. התיק נסגר בעילה "עבריו לא נודע", לאחר שהקורבן הצהיר בעדותו כי לא יוכל לזהות את תוקפיו. כלותיו של המותקף, שהיו עדות לאירוע, לא זומנו לתת עדויות, למרות שייטכן כי היו מסוגלות לספק מידע שיוביל לזיהוי התוקפים. המשטרה לא עשתה כל מאמץ לאתר את החיילים שהיו במקום בעת האירוע, לצורך אבטחת המסיק, ולזמנם לצורך מתן עדות. זאת ועוד: למרות שעוואד התלונן כי החיילים - שהוצבו במקום כאמור לצורך אבטחת המוסקים - עמדו מהצד ולא עשו דבר בעת שהותקף,

206. תיקי **יש דין** 1041/05, 1074/05 (פ"א 5138/05).

207. תיקי **יש דין** 1011/05 (פ"א 2713/05).

208. ראו למשל תיקי **יש דין** 1069/05, עמ' 85-84.

209. תיקי **יש דין** 1127/05 (פ"א 8926/05). לתיאור האירוע ראו עמ' 49-50.

210. תיקי **יש דין** 1043/05 (פ"א 4893/05).

אבל בתיק החקירה אין כל תיעוד המראה כי רישום המשמרות נבדק. תיק החקירה נסגר בעילה "עבריון לא נודע".²¹³

חשוד, שזוהה בידי המתלונן כמי שאיים עליו בנוכחות שוטרים, טען כי באותו זמן נסע לקופת חולים בהתנחלות סמוכה. השוטרים שהיו עדים לאירוע לא תושאלו, ונראה שלא נעשה כל ניסיון לאתרם ולברר האם החשוד אכן היה במקום האירוע בעת התרחשותו. תיק החקירה נסגר בעילה "אין אשמה פלילית".²¹⁴

חשוד בתקיפה חמורה של קשיש תושב בית דגן טען שהיה כל אותו יום בביתו עם אשתו. אשת החשוד לא זומנה לחקירה, ולא נעשה כל ניסיון לאמת את טענת האליבי או להפריכה. תיק החקירה נסגר בעילה "חוסר ראיות".²¹⁵

חשוד באירוע של הצתת עצי זית, כריתת עצים וגניבת זיתים ממטע של פלסטיני טען כי ביום האירוע שהה בהתנחלות מסוימת, בשל "עניין אישי". החשוד לא היה מסוגל לנקוב בשמו של אדם שראה אותו באותה התנחלות. הוא הוסיף כי בלילה חזר לישון במיטתו, וזאת אחרי שחבריו לחדר נרדמו, וכי קם בבוקר ויצא לפני שהתעוררו. הוא סירב למסור את שמותיהם של אלה שלטענתו ישנו עמו בחדר. חשוד שני באותו אירוע טען שנסע באותו יום לירושלים עם משפחתו, וכי ישן בביתו בלילה. אף אחת מטענות האליבי שטענו החשודים באירוע

המתלוננים לא יצליחו לזהות את החשודים על פי תמונותיהם, ועל כך השיב החוקר "אלך עלינו".²¹¹

עימותים

בתיק אחד בלבד מבין תיקי החקירה שנבדקו נערך עימות בין המתלונן לבין החשוד.²¹² בכל שאר תיקי החקירה שנבדקו, ובכל התיקים האחרים במעקב יש דין שהטיפול בעניינם טרם הסתיימו, לא בוצעו עימותים בין המתלוננים לחשודים.

טענות אליבי

בחמישה מתיקי החקירה שנבדקו טענו שבעה חשודים טענות אליבי והצהירו כי יוכלו להוכיח שלא היו בזירת האירועים בזמן התרחשותם. בדיקת טענות האליבי יש בה כדי להפריך את החשדות נגד הנחקרים או לחזקם, במקרה שבו מתגלה כי הטענה שקרית. על פי התיעוד המופיע בתיקי החקירה שנמסרו ליש דין, אף אחת מטענות האליבי לא נבדקה.

אחד החשודים בגרימת נזק לרכוש ואיומים בנשק טען כי בזמן האירוע היה בירושלים וערך קניות בכרטיס אשראי; בתיק החקירה אין תיעוד בדבר ניסיון מצד החוקרים לקבל את התיעוד הרלוונטי מחברת האשראי או לגבות עדות ממוכרת, שהחשוד הצהיר כי תזכור את פניו. חשוד נוסף באותו אירוע טען כי שהה באותה עת בעמדת שמירה,

211. השיחה בין מתנדבת יש דין צביה שפירא לבין החוקר הבכיר מתועדת בתיק יש דין 1134/05.

212. תיק יש דין 1107/05 (פ"א 7842/05).

213. תיק יש דין 1011/05 (פ"א 2713/05).

214. תיק יש דין 1029/05 (פ"א 5114/05).

215. תיק יש דין 1019/05 (פ"א 3045/05).

לאירוע, כלל לא נגבתה, ותיק החקירה נסגר בעילה "עבריון לא נודע".²¹⁸ באותה עילה נסגר תיק החקירה בתלונתה של מייסר שנאעה, שנפצעה בעינה מאבנים שיידו מתנחלים על המונית שבה נסעה. בהעתק של תיק החקירה שנמסר ליש דין לא מופיע תיעוד לניסיון כלשהו לאתר את הנוסעים האחרים במונית (למרות שהמתלוננת מסרה את פרטיהם לחוקר) ואת הנהג.²¹⁹

סגירת תיקים למרות קיום ראיות לכאורה שיאפשרו העמדה לדין

בשלושה תיקי חקירה שנבדקו בידי יש דין התברר, כי התיקים נסגרו למרות שיש בהם לכאורה ראיות מספיקות להעמדה לדין של חשודים.

כחצי שעה לאחר אירוע של יידוי אבנים וגניבה בכפר עסירה א-קיבליה, עצר באישון לילה כוח צה"ל, שהוזעק למקום, אזרחי ישראלי שעשה את דרכו מהכפר אל ההתנחלות יצהר. בכליו נתפסה ראייה מחשידה. בחקירה שמר החשוד על זכות השתיקה, באופן שחזק את החשדות נגדו. למרות זאת נסגר תיק החקירה בעילה "חוסר ראיות".²²⁰ בעקבות ערר שהגיש יש דין²²¹ הודיע חוקר מרחב שומרון כי החקירה נפתחה מחדש²²² וכי כתב אישום נגד החשוד נמצא בשלבי הכנה.²²³ בתיק

לא נבדקה, ותיק החקירה נסגר בעילה "חוסר ראיות".²¹⁶

חשוד בעקירת גפנים ובגניבתן וכן בניסיון סחיטה טען שלא היה במקום בעת האירוע. ואולם, כשהתבקש למסור את גרסת האליבי שלו התחמק החשוד שוב ושוב. בסופו של דבר נסגר תיק החקירה נגדו בעילה "עבריון לא נודע".²¹⁷

סגירת תיקי חקירה בטרם מיצויה

כמה מתיקי החקירה שנבדקו היו דלים ביותר בתוכנם, והדבר שיקף חקירות שטחיות ורשלניות. 13 מהתיקים (כשליש מתיקי המדגם שנסגרו) הכילו עמודים בודדים. תיקים אלה כללו רק את עדות המתלונן (ובשניים מהתיקים עדות של אדם נוסף), עם או בלי מסמכים נלווים שסיפק המתלונן כדי לתמוך בגרסתו. ב-13 התיקים הללו לא היה כל מסמך נוסף שיש בו כדי להצביע על פעולת חקירה כלשהי שננקטה, טרם שהוחלט על סגירת התיק.

כך, למשל, נסגר תיק החקירה בעניין תקיפתו של סמיח' א-שתייה והכאתו האכזרית לאחר גביית עדויותיהם של הקורבן ושל אדם שהוזעק לחלצו מהמקום שבו הותקף. עדותו של מי שהזעיק את המחלף, שעשוי היה להיות עד ראייה

216. תיק יש דין 1077/05 (פ"א 7900/04).

217. תיק יש דין 1090/05 (פ"א 2143/05).

218. תיק יש דין 1027/05 (ח"כ 254/05).

219. תיק יש דין 1070/05 (פ"א 6710/05).

220. תיק יש דין 1003/05 ו-1014/05 (פ"א 2214/05). להרחבה על אודות האירוע והכשלים בחקירתו, ראו עמ' 88-89.

221. הערר הוגש ב-1 בנובמבר 2005.

222. שיחת טלפון בין חוקר מרחב שומרון לבין נטלי רוזן ממשרדו של עו"ד מיכאל ספרד, 13 במארס 2006. תיק יש דין 1003/05-1014/05-1.

ציבורי", נותר במחשבי המשטרה רישום פלילי של החשוד. בניגוד לכך, כאשר תיק חקירה נסגר בעילה "אין אשמה פלילית", נמחק הרישום הפלילי של החשוד ממחשבי המשטרה.²³⁰ נוהל זה נועד למנוע ולו מראית עין שלפיה נותר ספק בדבר חפותו של החשוד, ובכך למנוע מהחשוד עוול מיותר.²³¹

חמישה מבין תיקי החקירה שאחריהם עוקב **יש דין** נסגרו בעילה "אין אשמה פלילית". עד השלמת דו"ח זה הספיק הארגון לבדוק ארבעה מהם, והבדיקה מעלה תמיהות בדבר ההחלטה לסגור את התיקים בעילה זו.

אחד מתיקי החקירה נפתח בגין תלונה בדבר דריסה מכוונת של עזים בידי נהג ישראלי, סמוך להתנחלות אריאל. בתיק החקירה לא נמצאה כל התייחסות לכך שהאירוע נחקר גם בלשכת התנועה של משטרת מרחב שומרון.²³² בהנחה ששוטרי לשכת התנועה אכן חקרו את הנהג הדורס, הרי שגרתו וממצאים אחרים מחקירה זאת לא נכללו בתיק שנפתח בגין תלונתו של בעל העזים, וממילא לא עמדו לנגד עיני החוקרים כשהחליטו על סגירת התיק.

אחר שנסגר בעילה "חוסר ראיות" זיהה המתלונן במסדר זיהוי תמונות חשוד שנקשר לאירוע, וממצאים מחשידים התגלו בסמוך לבית החשוד.²²⁴ מחלקת העררים בפרקליטות המדינה דחתה ערר שהגיש **יש דין** על סגירת התיק.²²⁵ תיק חקירה נוסף, הפעם במרחב חברון, נסגר בעילה "עבריין לא נודע", למרות שחשוד בעקירת גפנים ובגניבתן וכן בניסיון סחיטה זוהה בידי שני המתלוננים במסדר זיהוי תמונות, ונמנע מלמסור טענת אליבי.²²⁶ **יש דין** הגיש ערר על סגירת התיק.²²⁷

סגירת תיקים בעילה "אין אשמה פלילית"

פקודת המטה הארצי של משטרת ישראל בדבר טיפול בתלונה ובתיק חקירה מפרטת את התנאים, שבהם ייסגר תיק בעילה "אין אשמה פלילית": כאשר מתברר, בכל שלב שהוא לאחר קבלת התלונה, כי המעשה כלל אינו מהווה עבירה;²²⁸ או במקרה שמתברר כי המעשה אמנם מהווה עבירה, אך אין שמץ של ראיה כי העבירה בוצעה בידי החשוד.²²⁹ כאשר תיק חקירה נגד חשוד נסגר בעילה "חוסר ראיות" או "העדר עניין

223. מכתב מרפ"ק ירון שטרית, עוזר קצין אגף חקירות במחוז ש"י אל עו"ד מיכאל ספרד, 15 במאי 2006. תיקי **יש דין** 1003/05 ו-1014/05.

224. תיקי **יש דין** 1103/05 ("פ"א 1094/04). להרחבה על אודות האירוע והכשלים בחקירתו ראו עמ' 96-93.

225. מכתב מאת ג'ני גינזבורג, סגנית לפרקליט המדינה (תחום עררים), 14 במארס 2006. תיקי **יש דין** 1103/05.

226. תיקי **יש דין** 1090/05 ("פ"א 2143/05). להרחבה על אודות האירוע והכשלים בחקירתו ראו עמ' 90-89.

227. הערר הוגש ב-9 בינואר 2006.

228. סעיף 5(א)(1) לפקודת המטה הארצי של משטרת ישראל 14.01.01 ("הטיפול בתלונה ובתיק חקירה").

229. סעיף 5(א)(2), שם.

230. דן להב, מסמך רקע בעניין מדיניות סגירת תיקים בפרקליטות ובתביעה המשטרית, הכנסת - מרכז מחקר ומידע, 6 בפברואר 2006, עמ' 11.

231. הנחיות פרקליטת המדינה, הנחיה מס' 1.3 - סגירת תיקים בעילת "חוסר ראיות" ובעילת "העדר אשמה", עדכון אחרון:

1 בינואר 2003, סעיף 10.

232. פרט זה נודע משיחה שניהלה מתנדבי **יש דין**, שליוו את המתלונן להגשת התלונה, עם החוקר שגבה אותה. השיחה מתועדת בתיק **יש דין** 1049/05.

**5(ד). עיון בתיקי חקירה במחוז
ש"י: דוגמאות נבחרות**

**פ"א 5138/05 (תיקי יש דין 1041/05
ו-1074/05)**

בסמוך לאדמותיו של חאמד עודי, חקלאי יליד 1935 ותושב הכפר ת'ולת', הוקם ביולי 2000 המאחז אלמתן. תושבי המאחז סללו על אדמותיהם הפרטיות של עודי ושל פלסטינים אחרים דרך, אך זו נהרסה בעקבות התחייבות המדינה לבג"ץ במאס 2005.²³⁵ בנוסף לכך הקימו מתנחלי אלמתן על אדמתו של עודי אורווה ופינת חי. אחד מהם נוהג לרעות את סוסיו בחלקתו של עודי ולהאכילם שם, ואחר נוהג לרעות במקום את עזיו באופן קבוע. בתחילת מארס 2005 הוכה עודי בידי אחד מתושבי אלמתן:²³⁶

"אני עובד מוקדם בבוקר, לבד או עם אשתי ועם בני המתנחל מגיע כל יום. כאשר אני רואה אותו מגיע, אני מתרחק מהמקום, כי אני מפחד שהוא יכה אותי."

המתנחל מאלמתן שיש לו עזים מעלה את העדר שלו, 30 או 40 עזים, על האדמה שלי. הוא עושה זאת בכוונה. אני יכול לזהות אותו, ובעבר כבר התלוננתי נגדו.

החוקרים גם לא גבו עדות משוטר שהיה עד לאירוע. התיק נסגר כאמור בעילה "אין אשמה פלילית".²³³

בתיק אחר התלוננו פלסטינים על גרימת נזק כבד למטעיהם, עקב הזרמת מתמשכת של שפכים ממפעל באיזור התעשייה של ההתנחלות עמנואל, וזאת לאורך שלוש שנים. תיק החקירה נסגר בעילה "אין אשמה פלילית", לאחר שבעל המפעל טען בעדותו כי המועצה המקומית אחראית לתקלה במשאבות אשר הביאה להזרמת השפכים. לפי מכתב מ"איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון", שנכלל בתיק החקירה, בדצמבר 2004 ובינואר 2005 אכן התגלתה תקלה במשאבה, אך זו תוקנה. גרסאותיהם של בעל המפעל ושל איגוד הערים עומדות בסתירה לגרסת המתלונן בנוגע למשך הזמן שבו הוזרמו השפכים לאדמותיו, אך מסיבה לא ברורה בחרה משטרת מרחב שומרון להסתפק בכך וסגרה את תיק החקירה מבלי לקבוע מי אחראי לנזקים שנגרמו למתלונן. במקרה זה, ההחלטה לסגור את התיק בעילת "אין אשמה פלילית" לא זו בלבד שהיא נראית לא מבוססת, אלא שיש בה אף כדי למנוע מהמתלונן לדעת מי אחראי לפגיעה באדמתו ולהגיש נגדו תביעת נזיקין אזרחית.²³⁴

234. תיק יש דין 1025/05 (ח"כ 310/05). לתיאור של נסיבות הסגירה של שני התיקים הנוספים בעילת "אין אשמה פלילית", ראו עמ' 79 לעיל (תיק יש דין 1029/05) ולהלן (תיקי יש דין 1041/05 ו-1074/05).

235. בג"ץ 10588/04 אלעלאם ואחרים נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון (לא פורסם).

236. ראו עמ' 35-36.

ביום שבו הוגשה התלונה הרביעית יצא שוטר עם עודי אל השטח, כדי לתעד את הנזק שנגרם. במזכר המופיע בתיק החקירה ציין השוטר כי צילם במקום תמונה אחת בלבד, מאחר שכרטיס הזיכרון במצלמה הדיגיטלית שברשותו היה מלא, ולא היה באפשרותו לצלם תמונות נוספות. השוטר הוסיף כי האורווה שעליה הצביע עודי מוכרת לו מ"אירועים קודמים", אך לא יכול היה לתשאל את עודי בעניינה עקב מגבלות שפה - השוטר אינו דובר ערבית.

בתיק החקירה אין כל תיעוד לפעולות נוספות שבוצעו אחרי הגשת התלונה הרביעית. ב-14 בספטמבר 2005 הגיש עודי תלונה נוספת, הפעם בגין הכנסת ראשי צאן לאדמתו וגרימת נזק ליבול.²³⁷ רק ב-2 באוקטובר 2005 - כשלושה חודשים לאחר פתיחת תיק החקירה וכשבעה חודשים לאחר הגשת התלונה הראשונה - נחקר חשוד מאלמתן. באוקטובר נגבו הודעותיהם של שני חשודים נוספים מהמאחז.

שני החשודים ה' וא' נחקרו באשר למעורבותם בכל האירועים שעליהם התלונן עודי. ה' אישר בחקירתו כי הוא מפעיל פינת חי, אך טען כי זו נמצאת בתחומי ההתנחלות מעלה שומרון. הוא הכחיש באופן לאקוני את מעורבותו באירועים האחרים. א' הכחיש אף הוא את כל הטענות שהועלו נגדו, אך אישר כי הוא מחזיק במקום סוסים. גם הוא טען כי השטח שבו נמצאים הסוסים נמצא בתחומי

בשבוע שעבר הלכתי לאדמתי, ראיתי את המתנחל עם העצים על יד עצי הזית הגדולים, ליד בור המים שלי. העצים אוכלות את הזיתים מהענפים הנמוכים, ונשארים רק הזיתים שלמעלה. בזיתים יש שנה טובה ושנה דלה לסירוגין. השנה אין הרבה פרי, אז אם העצים אוכלות את הזיתים למטה, מה נשאר לי? גם אם כל עץ אוכלת קצת, זה יוצא המון זיתים.

אני מוכן לזהות את המתנחל. אני לא יודע את שמו, אבל המשטרה צריכה לקרוא לו, ואז אני אוכל לזהות אותו".²³⁷

בין מארס לספטמבר 2005 הגיש עודי בנקודת קדומים של משטרת ישראל חמש תלונות נפרדות בגין הסגת גבול וגרימת נזק לרכושו בידי תושבים מאלמתן, כריתת עצי זית בחלקתו ומריחת גדמי העצים ברעל שמונע התאוששותם, וכן גרימת נזק לבאר מים.²³⁸

בדיקת תיק החקירה שנפתח במשטרת מרחב שומרון (פ"א 5138/05) מעלה כי שלוש תלונותיו הראשונות של עודי - שהוגשו בנקודת קדומים במארס, במאי וביוני 2005 - לא הביאו לפתיחת חקירה כלשהי. זאת למרות שלעודי נמסרו אישורים בדבר הגשת התלונות. רק לאחר ששב אל נקודת המשטרה ב-7 ביולי 2005 והגיש תלונה נוספת נפתח תיק חקירה במרחב שומרון - קרוב לארבעה חודשים לאחר הגשת התלונה הראשונה.

237. מתוך עדותו של חאמד דוב חאמד עודי, יליד 1935, תושב כפר ת'ולת'. העדות נגבתה בידי רות קדר ב-6 ביולי 2005 בכפר ת'ולת'. תיק יש דין 1041/05.

238. התלונות הוגשו בתאריכים 14 במארס, 7 במאי, 1 ביוני, 7 ביולי ו-10 בספטמבר 2005. בידי יש דין מצויים העתקי אישורים בדבר הגשת התלונות.

239. תיק יש דין 1074/05.

לאחר בחינת התיק ועל רקע הליקויים הרבים שהתגלו בחקירה, הגיש **יש דין** ערר על סגירתו.²⁴⁰ בזמן כתיבת דו"ח זה עדיין לא התקבלה תשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה.

פ"א 6519/05 (תיק יש דין 1069/05)

סמוך לכפר עקרבא יש ואדי סלעי ובו מעיין. רועים מהסביבה נוהגים לרעות במקום את עדריהם ולהשקותם במי המעיין. במאי 2005 מתחו רועים מעקרבא צינור פלסטיק באורך של כשני קילומטרים, מהמעין אל חבית בנפח של 200 ליטר, האוגרת את מי המעיין. זאת כדי להקל על השקיית העדרים. כאשר מגיעים למקום עדרי צאן, פותחים הרועים ברז בחבית ומזרימים את המים אל בריכה, שממנה שותים העדרים את המים.

ביום ששי, 26 באוגוסט 2005, יצא ראבי בני-ג'אבר, תושב עקרבא, לרעות את עדר העזים של משפחתו. בסביבות השעה 16:00, כאשר השקה את העדר בבריכת המים, הבחין בני-ג'אבר בכמה מתנחלים שמתקרבים לעברו. המתנחלים קראו לבני-ג'אבר בעברית והוא הבחין כי הם מכוונים אליו נשק. בני-ג'אבר המבוהל נמלט, כשהוא משאיר את עדר העזים מאחור. הוא הסתתר בין הסלעים בקרבת מקום, והתקשר אל אביו כדי להזעיק עזרה.²⁴¹

רועה אחר תושב עקרבא, סמיח בני-ג'מע, היה עד לאירוע:

מעלה שומרון. על פי התיעוד המופיע בתיק החקירה, השוטרים לא טרחו כלל לברר מהו מעמדו הקנייני והסטטוטורי של השטח, שם נמצאים פינת החי והאורווה, והאם הוא נמצא בתחומי ההתנחלות מעלה שומרון, כפי שטענו החשודים. לו היו עורכים בדיקה שכזאת היו מגלים, כי פינת החי ניצבת לצד אותה הדרך שסללו המתנחלים על אדמותיו הפרטיות של עודי, ושאותה הרס המינהל האזרחי לאחר הגשת עתירה בעניין לבג"ץ.

ט', החשוד השלישי, נחקר ב-31 באוקטובר 2005 בקשר להסגת גבול ולגרימת נזק. הוא נחשד בכך שרעה את עזיו באדמתו של עודי, ושעזיו אכלו מעצי הזית של המתלונן וגרמו להם נזק. ט' נשאל מה היו מעשיו ביום האירוע, ה-4 ביוני 2005 - כחמישה חודשים לפני מועד החקירה - ועל כך השיב כי אינו זוכר. החשוד הסתפק בהכחשות קצרות וסתמיות של כל ההאשמות שיוחסו לו.

מלבד תשאול שלושת החשודים לא ביצעה משטרת מרחב שומרון כל פעולת חקירה נוספת בתיק. עודי לא התבקש לזהות את תמונות החשודים באלבום העבריינים, לא נערכו מסדרי זיהוי שלהם, לא נערכו עימותים בין המתלונן לחשודים, וכאמור לא נבדקה כלל טענת שניים מהחשודים באשר למעמד הקנייני והסטטוטורי של השטח נשוא המחלוקת. על אף כל האמור נסגר תיק החקירה בסופו של דבר בעילה "חוסר אשמה פלילית".

240. הערר הוגש ב-4 באפריל 2006.

241. על פי עדותו של ראבי פאדל עייאד בני-ג'אבר, יליד 1986, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי דינה גור ועפרה כץ ב-6 בספטמבר 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1069/05.

באוויר, רודפים אחרי ראבי וגורמים נזק לצינור ולברז. יום אחד בלבד לאחר הגשת התלונה נסגר תיק החקירה בעילה "עברייני לא נודע"²⁴³.

יש דין הגיש ערר על סגירת התיק בטרם מיצוי החקירה.²⁴⁴ בעת כתיבת דו"ח זה עדיין לא התקבלה תשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה.

פ"א 5753/05 (תיק יש דין 1040/05)

מכשול ההפרדה חוצץ בין ביתה של משפחת עאמר - בני הזוג האני ומונירה וששת ילדיהם - לבין שאר בתי הכפר מסח'ה. ממערב לבית, המוקף על ידי המכשול מארבעת צדדיו, יש גדר וכביש. במרחק של כ-10 מטרים בלבד מערבה לבית עומדים הבתים הקיצוניים של ההתנחלות אלקנה. ילדים וצעירים מאלקנה מיידים באופן קבוע אבנים אל בית עאמר, ובעליו הגיש כמה פעמים תלונות אצל השוטר המוצב במת"ק קלקיליה - אך ללא תוצאות.

בשעות אחר הצהריים המוקדמות של שבת, 2 ביולי 2005, החלו מתנחלים אחדים מיידים שוב אבנים אל בית עאמר. מונירה עאמר, שהיתה באותו זמן בבית עם ילדיה, יצאה החוצה וביקשה מחיילי הסיוור הצבאי שעבר במקום להתערב ולעצור את יידי האבנים. החיילים סירבו והמשיכו בדרכם. חיילי הסיוור הבא הגיעו למקום כחצי שעה

"[המתנחלים] קראו לראבי, 'בוא, בוא, יא בן זונה'. הם דיברו עברית, וראבי לא מבין עברית, אבל אני שמעתי, ואני מבין עברית. שאלתי אותם 'מה אתם רוצים מהנער?' הייתי במרחק של כ-300 מטרים מהם. הבחורים אמרו לי: 'תבוא תבוא, נכסח אותך'. שניים היו עם נשק מכוון. ראבי ברח והשניים רדפו אחריו. שלושת האחרים נשארו במקום. הם היו ללא נשק. ברחתי, עליתי למעלה והם לא מצאו אותי. הם ירו באוויר כחמישה או שישה כדורים. הכבשים שלי נשארו במקום. מרחוק ראיתי שהמתנחלים שוברים את הברז שעל החבית, מפרקים את הצינור, חותכים אותו ולוקחים אותו למעלה, לכיוון המעיין. אני ברחתי ולא חזרתי למקום עד לבוקר המחרת, ואז מצאתי חתיכות של הצינור מפוזרות בשטח".²⁴²

למחרת, 27 באוגוסט 2005, תיקנו תושבי עקרבה את הצינור, אך יום לאחר מכן נמצא שוב הצינור שבור. ב-30 באוגוסט 2005 הגיש אביו של ראבי בני-ג'אבר תלונה במת"ק שכם.

עו"ד מיכאל ספרד, שבחן את התיק המשטרתי, גילה כי החקירה כללה פעולה אחת בלבד: גביית הודעתו של המתלונן, אביו של ראבי בני-ג'אבר, שכאמור כלל לא היה נוכח במקום בזמן האירוע. השוטרים לא גבו עדויות מראבי בנו, וגם לא מסמיח בני-ג'מע, שראה את המתנחלים יורים

242. מתוך עדותו של סמיח עבד אחמד בני-ג'מע, יליד 1958, תושב עקרבה. העדות נגבתה בידי בידי רות קדר ויודית אבי דור ב-6 בספטמבר 2005 בעקרבה. תיק יש דין 1069/05.

243. ההודעה על סגירת תיק החקירה נמסרה ליש דין במכתב מרפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון, ב-24 בנובמבר 2005. תיק יש דין 1069/05.

244. הערר הוגש ב-9 בינואר 2006.

לדין. ממילא לא נעשה כל מאמץ לאתר את חיילי הסיור שסירבו לסייע למונירה עאמר ולהעביר את עניינם לחקירת מצ"ח - וזאת למרות שמספר הג'יפ שבו נסעו נמסר למשטרה.

יש דין הגיש ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה בטרם מיצויה.²⁴⁷ בעקבות הערר נפתח התיק מחדש לצורך השלמת החקירה.²⁴⁸

פ"א 2713/05 (תיק יש דין 1011/05)

בשעות אחר הצהריים של יום ראשון, 10 באפריל 2005, נסעו שניים מתושבי עקרבא, כמאל בני-ג'אבר ועאמר נאסר, בטרקטור עם עגלה לשדה סמוך לשטח הבנוי של הכפר, כדי להשאיר במקום תערובת לעדרי הצאן של משפחותיהם. בדרכם חזרה עצרו אותם שני מתנחלים חמושים, שלפחות אחד מהם הגיע ברכב ביטחון, והורו להם להמתין במקום. נאסר זיהה את אחד המתנחלים כב', תושב המאחז "גבעות עולם" הסמוך להתנחלות איתמר, ומי שהיה מעורב בתקריות אלימות רבות עם תושבי האיזור.

"ב' ביקש מאיתנו תעודות זהות ונתתי לו. ב' שאל אותי אם יש לנו טלפון נייד ואמרתי שלא, למרות שהיה לי. הוא לקח התעודות והתרחק עם המתנחל

לאחר שהחל יידוי האבנים, וכמה מהם עלו יחד עם מונירה אל גג הבית. החיילים קראו לעבר מידי האבנים, שנמלטו מהמקום, פרט לאחד מהם, שהמשיך לקלל את בעלי הבית ואת החיילים. האני, בעלה של מונירה, שלא היה נוכח במקום במשך רוב זמן האירוע, חזר לביתו וקיבל מהחיילים, שסירבו להזדהות בשמותיהם, את שם פלוגתם ואת כינוי הסיור שלהם.

עאמר ניסה לתאם טלפונית עם השוטר במת"ק קלקיליה את מועד בואו למת"ק לצורך הגשת תלונה, אך נדחה שוב ושוב. בסופו של דבר נאמר לו לבוא למת"ק ב-10 ביולי 2005. גם שם סירב תחילה השוטר לגבות את תלונתו, והסכים בסופו של דבר לעשות כן רק לאחר דין ודברים.²⁴⁵ תיק החקירה שנפתח בעקבות התלונה (פ"א 5753/05) נסגר בעילה "עבריון לא נודע".²⁴⁶

בדיקת **יש דין** העלתה כי תיק החקירה כולל את עדותו של האני עאמר (שכאמור לא היה נוכח כלל בבית בזמן יידוי האבנים) ודו"ח פעולה מאת שוטר המת"ק, המפנה לתלונה קודמת שהגיש עאמר. על פי הבדיקה, בתיק לא בוצעה כל פעולה נוספת: לא נגבתה עדות ממונירה עאמר, שהיתה עדת ראייה לאירוע; לא נעשה ניסיון לאתר את החיילים, שאת כינוי הסיור שלהם ושאת שם פלוגתם מסר עאמר בתלונתו; לא נערך מסדר זיהוי ולא בוצעה כל פעולה אחרת שעשויה היתה להביא לאיתורם של מידי האבנים ולהעמדתם

245. ראו פירוט בעמ' 62.

246. מכתב מצ"מ עוזי זומר, סגן מפקד מרחב שומרון אל עו"ד מיכאל ספרד, 13 בספטמבר 2005. תיק יש דין 1040/05.

247. הערר הוגש ב-13 בנובמבר 2005.

248. הודעה התקבלה מיחידת התביעות במטה הארצי של משטרת ישראל ב-28 בפברואר 2006. תיק יש דין 1040/05.

אמרתי לכמאל לברוח וגם אני רצתי. אני רצתי לכיוון אחד, וכמאל לכיוון השני, בשביל לכיוון דאווה [...] רצתי אולי 200 מטר לכיוון הוואדי, כשארבעה מתנחלים רצים אחרי. הסתכלתי אחורה וראיתי המון מתנחלים מסביב, לא יודע בדיוק כמה. התחלתי לרוץ עוד פעם למטה לכיוון הוואדי. המתנחלים רדפו אחרי בערך 500 מטרים, ואחרי זה חזרו. מרחוק שמענו פיצוץ חזק של גלגלי הטרקטור".²⁴⁹

סמוך לשעה 20:00 פגשו נאסר ובני-ג'אבר בכפר הסמוך יאנון כוחות צבא ומשטרה, שאותם הזעיקו פעילי הארגון הערבי-יהודי "תעאיוש". בניו של נאסר נסעו בליווי צבאי חזרה אל מקום האירוע, וגררו משם את הטרקטור ואת העגלה, שכל גלגליהם נוקבו פעמים אחדות. בסביבות חצות פגש את השניים חוקר משטרת מרחב שומרון וגבה את עדותו של נאסר. החוקר רצה לצלם את הטרקטור, אך לא יכול היה לעשות זאת, כיוון שבמצלמה שברשותו לא היה מבזק. את תמונות הטרקטור שניזק העבירו למשטרה המתלוננים בשלב מאוחר יותר.

במשטרת מרחב שומרון נפתח בעקבות האירוע תיק חקירה שסומן פ"א 2713/05. התיק נסגר בעילה "עברייני לא נודע".²⁵⁰

בדיקת יש דין העלתה כי למרות העובדה ששני המתלוננים טענו כי יוכלו לזהות את תוקפיהם אם יראו אותם, ואף זיהו אחד מהם בשמו, לא ביצעו חוקרי המשטרה

[השני] למרחק כמה מטרים מאיתנו. הם התחילו לדבר ביניהם ולא כל כך שמעתי מה הם מדברים. שמעתי רק שהם מדברים על האבא של כמאל שגר בדאווה [מתחם חקלאי ובו כמה בתים] והשדה שייך לו. לפי שפת הגוף שלו הבנתי שב' מדבר מלים לא טובות. אחר כך ו' התיישב עם החבר שלו על האדמה, סימן עם האצבע עיגול על האדמה ועשה חור באמצע העיגול. חשבתי שהם רוצים שאנחנו נהיה באמצע והם יקיפו אותנו. ממה ששמעתי חשבתי שהם מתכננים להרוג אותנו. שמעתי אותו מדבר בקשר, וידעתי שצריכים לבוא עוד אנשים ויכולים להרוג אותנו. כל הזמן ישבנו על הטרקטור. לא נתנו לנו לרדת ממנו. אפילו לעשן המתנחלים לא הרשו לי.

בערך בשעה 18:15, כשהתרחקו מעט, התקשרתי לבני ושלחתי לו להודיע לוואליד, שהוא תושב עקרבא ועובד ברשות הפלסטינית, על מצבנו. בינתיים ירד אלינו מכיוון איתמר טנדר נוסף, אבל לא יכולתי לראות כמה אנשים היו בו. בערך רבע שעה אחרי שדיברתי עם הבן שלי, ואליד התקשר אלי. ב' והשני שנשארו בשטח שמעו את צלצול הטלפון. ב' רץ אלי, לקח את הטלפון, הטיח אותו על הרצפה ושבר אותו. ירדתי מהטרקטור וצעקתי על ב', 'למה שברת את הטלפון?' ואז ב' ניגש לגלגל של העגלה של הטרקטור. לא יודע מה שם בגלגל, אבל הגלגל התפוצץ.

249. מתוך עדותו של עאמר סלים אחמד נאסר, יליד 1960, תושב עקרבא. העדות נגבתה בידי דפנה בנאי, רחל אפק ויודית אבי דור ב-20 באפריל 2005 בעקרבא. תיק יש דין 1011/05.

250. מכתב רס"ר שחר מור ממשטרת מרחב שומרון אל עו"ד מויכאל ספרד, 27 בספטמבר 2005. תיק יש דין 1011/05.

פ"א 2214/05 (תיקי יש דין 1003/05
1014/05-1)

סמוך לשעה 02:00 לפנות בוקר ב-27 במארס 2005 - פחות מיומיים לאחר שמתנחלים מיצהר ירדו אל הכפר עסירה א-קיבליה, ירו יריות ויידו אבנים על ביתם של בני הזוג סלאח²⁵⁴ - התעוררו בני הזוג א' בביתם שבקצה הכפר מרעשים חשודים.²⁵⁵ מחלון חדר השירותים ראה ג"א, בעל הבית, אדם לבוש שחורים, אשר ראשו מכוסה אף הוא בכיסוי שחור, מיידה אבנים אל פנס הרחוב הסמוך. ג"א התקשר לשכניו וביקש מהם לבוא לביתו. שכנו אחמד סלאח', שביתו הותקף כאמור על ידי מידי אבנים מיצהר רק כיומיים קודם לכן, התקשר לשוטר המוצב במת"ק שכם ודיווח לו על המתרחש. כעבור דקות אחדות, כאשר התקרבה אל הבית מכוניתו של תושב הכפר, נמלט מיידה האבנים, שהספיק לנפץ את פנס הרחוב. לאחר שיצא ג"א מהבית התברר לו כי משאבת המים הצמודה לקיר ביתו נגנבה. למחרת הגיש ג"א תלונה אצל השוטר במת"ק שכם.

תיק החקירה שנפתח בגין אירוע זה ויידוי האבנים בכפר (2214/05) נסגר בעילה "חוסר ראיות".²⁵⁶

בדיקת התיק העלתה כי בניגוד לאירוע הראשון, שבו אפשר צה"ל למיידה האבנים לשוב לבתיהם, הרי שבמקרה השני עצרו

מסדר זיהוי - על אף שמהתיעוד שבתיק החקירה נראה שהיתה כוונה לבצע מסדר זיהוי בתמונות. מעדותו של עאמר נאסר עולה כי התבקש לעיין באלבום תמונות במשטרה, אך לא ראה באלבום את תמונותיהם של ב' ושל התוקף השני. בתיק החקירה לא מאוזכר העיין באלבום התמונות.

שני המתנחלים שנחקרו, ב' וו', הכחישו את מעורבותם באירוע והעלו טענות אליבי. החוקר קיבל טענות אלה כפשוטן ולא בדק אותן כלל. לא זו בלבד, אלא שאחד המתלוננים, עאמר נאסר, זומן אל המשטרה בשנית ונחקר תחת אזהרה, בטענה ששיקר לחוקר כשאמר שזיהה את ב'.²⁵¹

תעודות הזרות של נאסר ושל בני-ג'אבר, שבלעדיהן אינם יכולים לנוע בגדה המערבית, נשארו בידי המתנחלים. חוקרי המשטרה לא ערכו במאחז "גבעות עולם" חיפוש אחר תעודות הזרות שנלקחו מהשניים. בשיחה טלפונית שאל עו"ד ספרד את החוקר בתיק מדוע לא ביצע חיפוש שכזה. החוקר השיב כי חיפוש התעודות ב"גבעות עולם" משול לחיפוש מחט בערימת שחת, ואין סיכוי שיעלה תוצאות.²⁵²

יש דין הגיש ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה.²⁵³ בעת כתיבת דו"ח זה עדיין לא התקבלה תשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה.

251. ראו גם עמ' 36.

252. השיחה נערכה בטלפון בחודש מאי 2005 ומתועדת בתיקי יש דין 1011/05.

253. הערר הוגש ב-13 בנובמבר 2005.

254. ראו עמ' 43.

255. שמותיהם של בני הזוג מצויים בידי יש דין ואינם מתפרסמים לבקשתם.

256. מכתב מנצ"מ עוזי זומר, סגן מפקד מרחב שומרון, לעו"ד מיכאל ספרד, 30 במאי 2005. תיקי יש דין 1003/05 ו-1014/05.

לא כלל התייחסות כלשהי של המתלוננים לאירוע הראשון בעסירה א-קיבליה.

יש דין הגיש ערר ודרש להעמיד לדין את החשוד כ', או לחלופין לבצע השלמות חקירה בתיק.²⁵⁷ בעקבות הערר נפתח התיק מחדש במאסר 2005, וחוקרי מרחב שומרון גבו עדויות מהמתלוננים.

פ"א 2143/05 (תיק יש דין 1090/05)

ביוני 2002 הוקם המאחז "שדה בועז" (הידוע גם כ"נווה דניאל צפון") בסמוך למתחם המכונה בפי הפלסטינים "עין קסיס", אשר בו חלקות בבעלותם של תושבי הכפר אל-ח'דר שבאיזור בית לחם. מאז הקמת המאחז התרחשו במקום עימותים בין בעלי האדמות הפלסטינים לבין תושבי המאחז, ובראשם הצעיר מ', אשר ניסו למנוע מהפלסטינים לעבד את אדמותיהם.

כמה מאות מטרים מהקרוונים של המאחז נמצאת חלקה השייכת למשפחתו של נביל סלאח', ובה נטועות גפנים. בבוקר יום חמישי, ה-27 במאי 2004, יצאו נביל ואחותו בסמה סלאח' אל החלקה כדי לעבדה. סמוך לשעה 07:00 ניגשו אליהם שני מתנחלים, אחד מהם זוהה בידי נביל כמ', ואיתם כלב. מ' דרש מנביל את תעודת הזהות שלו, ומשסירב חטף את התעודה בכוח ובעט ברגלו של נביל. מ' התנה את החזרת תעודת הזהות בכך שנביל ואחותו יעזבו את המקום. נביל סירב ואמר למ' שימשיך להחזיק בתעודה, וכי הוא - נביל - יגיש על כך תלונה במשטרה. בתגובה שלף מ' אקדח, דרך אותו, כיוון את האקדח

החיילים בסביבות השעה 02:30 צעיר יהודי בשם כ', שעלה ליצהר מכיוון עסירה א-קיבליה. ברשותו של כ' נמצא כובע גרב שחור, והחשוד הועבר למשטרת מרחב שומרון. הוא נחקר תחת אזהרה, אך סירב לענות לשאלות החוקרת בדבר מעורבותו בשני האירועים, וזאת בטענה כי מדובר ב"חקירה פוליטית".

למרות שהחשוד נעצר בשעת בוקר מוקדמת בדרכו מהכפר אל ההתנחלות, למרות שנמצא ברשותו כובע גרב שחור הדומה לזה שתיאר המתלונן, ועל אף ששתיקתו בחקירה חיצקה את החשדות נגדו - משטרת מחוז ש"י החליטה שלא להגיש נגדו כתב אישום, ותיק החקירה נסגר כאמור בעילה "חוסר ראיות".

ל', צעיר אחר מיצהר, נחקר כעבור יומיים במרחב שומרון בחשד שנטל חלק באירועים בעסירה א-קיבליה. הוא הכחיש את מעורבותו באירועים ומסר טענת אליבי, לפיה שהה במקום אחר בעת ההתרחשויות. כמו במקרים אחרים, גם בתיק זה לא בדקו חוקרי המשטרה את טענת האליבי שמסר החשוד. יתר על כן, החוקרים לא ערכו בבית החשוד או במקום אחר ביצהר חיפוש אחר משאבת המים שנגנבה מהמתלונן.

בדיקת **יש דין** העלתה עוד, כי בכל הנוגע לחקירת הירי ויידוי האבנים לעבר בית סלאח' ב-25 במאסר 2005, עדותו של אחמד סלאח', שנמסרה לשוטר במת"ק שכם ב-27 במאסר 2005, לא נמצאה כלל בתיק החקירה. גם מכתב ששלחה סוהא סלאח' אל השוטר בפקס, ושבזו מסרה את עדותה, לא היה בתיק. לפיכך, תיק החקירה

257. הערר הוגש ב-1 בנובמבר 2005.

בחקירתו הכחיש מ' מעורבות באירועים. הוא הוסיף כי תיאורו של האדם הנוסף שלטענת המתלוננים היה עמו בזמן האירועים מזכיר את ידידו נ'. המתלוננים לא זיהו את תמונתו של נ' במסדרי הזיהוי שערכו השוטרים, ולכן לא זומן כלל לחקירה.

עוד אמר מ' בחקירתו כי אינו זוכר מה עשה ביום האירוע והיכן היה באותה עת, וכי יזדקק לשהות של ימים אחדים כדי לספק אליבי. בתום החקירה שוחרר מ'. ב-29 באוגוסט 2004 התקשר חוקר אל מ' ושאל אותו אם הצליח לגבש טענת אליבי. מ' השיב כי טרם הספיק לברר היכן היה בזמן האירוע, והתחייב שוב לבצע את הבדיקה בהקדם. לאחר ששיחת טלפון נוספת שיזם החוקר ב-12 באוקטובר 2004 לא נענתה, לא ביצעה המשטרה ניסיונות נוספים לקבל ממ' טענת אליבי.

למרות שהמתלוננים זיהו את מ', למרות שהחשוד הכחיש בחקירתו באופן סתמי את מעורבותו באירועים, למרות שלא המציא אליבי ועל אף שהתחמק שוב ושוב מהמשטרה - ראש יחידת התביעות במחוז ש"י החליטה לסגור את התיק בעילה "חוסר ראיות"²⁵⁸. עו"ד מיכאל ספרד הגיש בשם **יש דין** ובשם המתלוננים ערר על ההחלטה שלא להעמיד לדין את מ'.²⁵⁹ בעת כתיבת דו"ח זה עדיין לא התקבלה תשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה.

לראשו של נביל ואיים כי יירה בו אם לא יעזוב את המקום. לאחר מכן הורה מ' לנביל לתת לו למחרת 5,000 ש"ח בתמורה ל"הסכמתו" שנביל יעבד את האדמה, ולא - ישחית מ' את החלקה. רק בשלב זה השיב מ' את תעודת הזהות של נביל לבעליה, ונביל ואחותו שבו לביתם מבלי לעבד את החלקה.

למחרת, 28 במאי 2004, שב נביל אל החלקה עם כמה מבני משפחתו וגילה, כי כ-20 גפנים נעקרו ונגנבו. דודו של נאביל, עימאד סלאח, ניגש לנקודת המשטרה בגוש עציון ודיווח על הנזק שנגרם. בעקבות הדיווח נפתח תיק חקירה (פ"א 2143/04) במשטרת מרחב חברון.

בדיקת התיק בידי **יש דין** העלתה כי בשני מסדרי זיהוי תמונות נפרדים זיהו נביל ואחותו בסמח את תמונתו של מ', והצביעו עליו כעל מי שאיים עליהם.

למרות ניסיונות חוזרים ונשנים מצד חוקרי מרחב חברון, לא השיב מ' להודעות שהושארו במכשירי הטלפון אצלו ואצל שכנו במאחז. צו חיפוש שהוצא לביתו לא בוצע, וזאת משום שבביקורים השונים שערכו השוטרים במקום לא נמצא מ' בבית. רק ב-3 באוגוסט 2004, לאחר שהוצאה נגדו פקודת מעצר, אותר מ' בביתו שבמאחז, נעצר והובא לחקירה - זאת למעלה מחודשיים לאחר ביצוע המעשים שבהם נחשד.

258. מכתב מסנ"צ שלמה אפרתי, קצין אח"מ במרחב חברון, אל עו"ד מיכאל ספרד, 20 בנובמבר 2005. תיק **יש דין** 1090/05.

259. הערר הוגש ב-9 בינואר 2006.

פ"א 7474/05 (תיק יש דין 1101/05)

הצתת מטע עצי זית בכפר סאלם, 16 באוקטובר 2005. צילום: ג'עפר א-שתייה

זמן קצר אחרי שהמתנחלים עזבו הגיע רכב הכיבוי משכם. עבדנו ביחד עם הכבאים, ובתוך חצי שעה כיבינו את הכל. אחד החיילים, קצין, ניגש אלי ואל אחד שבור שמדבר עברית. הקצין הזדהה בשמו ואמר לנו שהוא מוכן להעיד במשטרה על מה שראה".²⁶⁰

לדברי ראש מועצת סאלם, הדליקה פגעה בכ-300 דונמים הנטועים ברובם עצי זית. בנוסף לכך גילו תושבי הכפר כי כ-200 עצי זית אחרים נוסרו. בסך הכל נפגעו חלקות השייכות לכ-40 מתושבי סאלם. יום לאחר האירוע הגיעו לשטח נציגים ממת"ק שכם, ולמחרת באו למקום 10 שוטרים וקציני משטרה, שצילמו את זירת האירוע וגבו תלונות מבעלי אדמות.

ארבעה ימים אחרי האירוע הגיעו ג"ש ובני משפחתו אל חלקתו, שבה נוסרו עצים, כדי למסוק את הזיתים מהעצים שנותרו. בזמן המסיק מצא ג"ש תעודת זהות ומסמכים

ביום ראשון, 16 באוקטובר 2005, הבחינו תושבים מסאלם בדליקה שמשתוללת בכרמי זיתים השייכים לתושבי הכפר. כמה מהם יצאו למקום כדי לכבות את השריפה. כשהתקרבו למקום, הבחינו בחיילים ובקבוצה קטנה של מתנחלים.

"הגענו למקום וניסינו לכבות את האש, היו איזורים אליהם לא יכולנו להגיע בגלל גובה הלהבות. ניסינו להשתלט על השריפה במקומות שהאש היתה נמוכה יותר. החיילים, שחששו מעימות בינינו לבין המתנחלים, ניסו באיומי נשק להרחיק אותנו מהמקום. למרות זאת התעקשנו, ובכוחות עצמנו המשכנו לכבות את השריפה.

המתנחלים עמדו וצפו בנו. אחרי כמה דקות הם עזבו את המקום ועלו בחזרה לכיוון המאחז השוכן דרומית לכפר סאלם. מהרגע שהמתנחלים עזבו, החיילים אפשרו לנו לכבות את האש.

260. מתוך עדותו של עדלי ואליד עאדל א-שתייה, יליד 1958, ראש מועצת הכפר סאלם. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועמיתו בדיר ב-14 בנובמבר 2005 בסאלם. תיק יש דין 1101/05.

נוספים השייכים לפ', צעיר מההתנחלות הסמוכה אלון מורה. שוטר ממת"ק שכמ הגיע למחרת למקום שבו נמצאו המסמכים. על פי פרסומים בעיתונות נעצר פ' למשך ימים אחדים, ואז שוחרר.

בעקבות האירוע נפתח במשטרת מרחב שומרון תיק חקירה (פ"א 7474/05). ב-25 בינואר 2006 הודיע קצין חקירות במרחב שומרון ליש דין כי תיק החקירה נסגר בקביעה כי לא מדובר בהצתה, אלא ב"שריפה".²⁶¹

בדיקת התיק בידי יש דין הצביעה על כשלים רבים בחקירה. כאמור, קצין צה"ל שהיה עד לאירוע הבטיח לתושבי סאלם כי יעיד על "מה שראה", אבל חוקרי המשטרה לא גבו כלל עדויות מהחייילים ומהקצינים שהיו בשטח. החוקרים הסתפקו בהודעות לאקוניות מטעם קצינים בגזרה, ולפיהן תחקירים שנערכו בפלוגה ובחטיבה לא העלו ממצאים והקצין, שהגיע ראשון לשטח, לא יוכל לזהות את המתנחלים שהיו במקום.

בהעתק תיק החקירה שנמסר ליש דין לא נכללו פרטים כלשהם בנוגע לתעודת הזהות של פ' ולמסמכים השייכים לו, שנמצאו בשטח, ואף לא באשר לנסיבות מעצרו ושוחררו. למרות שהמשטרה לא העבירה ליש דין את התיק בשלמותו, די בחומר שנמסר כדי להעלות תמיהות באשר למסקנת החוקרים כי אין מדובר בהצתה.

ברישום שהופיע ביומן המבצעים של החטיבה המרחבית באיזור, ושצורף לתיק, נקבע ש"נראה כי השריפה היא מעשה זדוני". ב"דו"ח ביקור" מה-17 באוקטובר 2005, שנכלל אף הוא בתיק החקירה, כתב טכנאי מחלקת זיהוי פלילי "כי אין רצף בין איזורי האש וייתכן כי מדובר בהצתה". מזכר אחר בתיק החקירה, שנכתב למחרת האירוע, מתעד שיחה שערך חוקר בכיר במרחב שומרון עם חוקר שריפות. לפי המזכר, חוקר השריפות כלל לא יצא לזירה, והחליט להסתפק בחוות דעתו של הטכנאי, שכאמור קבע ש"ייתכן כי מדובר בהצתה". אשר על כן, לא ברור כלל על סמך מה

למשפחת ■ היקרה!
 אנו, נוער אלון מורה שכמ - מחזקים את ידיכם ומצדיעים לכם על מסירות הנפש שזכיתם לקיים על א"י - עם מעצרו של חברנו ■.
 אנחנו גאים שזכינו להשתייך לחברה של אנשים שנתפסים על דברי תורה ולא על דברים אחרים שפלים ומבודים. אשריו ואשריכם שבודאי שכרם לא פחות משלנו. יה"ר שנזכה בקרוב ל"כל הרשעה כולה כעשן תכלה", "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברינה... ששון ושמחה ישיגו, ונסו יגון ואנחה".
 נוער אמ"ש

מודעה בעלון ההתנחלות אלון מורה "קשר אמיץ" (גיליון פרשת לך לך, 11 בנובמבר 2005) בעקבות מעצרו של פ' כחשוד בפגיעה בעצים בכפר סאלם

261. מכתב מרפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון, אל עו"ד מיכאל ספרד, 25 בינואר 2006. תיק יש דין 1101/05.

יש דין הגיש ערר על ההחלטה לסגור את התיק.²⁶² לאחר קבלת הערר הודיע קצין חקירות **ליש דין** כי בניגוד להודעתו הקודמת, התיק לא נסגר והוא עדיין בחקירה.²⁶³ הקצין הוסיף כי בעקבות הגשת הערר בוצעו פעולות חקירה נוספות.

קבעו חוקרי המשטרה שהדליקה, שכילתה מאות עצי זית, לא נגרמה מהצתה. על רקע האירועים הרבים שהתרחשו באיזור, ושבם הוצתו עצי זית או נכרתו, קביעה זו מעוררת תמיהה גדולה עוד יותר.

כשלים חוזרים ונשנים בחקירות מחוז ש"י: המקרה של עזיז חניני

אותם במעלה ההר לכיוון ההתנחלות. גם הגבר הלך לכיוון ההתנחלות.²⁶⁴

שישה ימים לאחר האירוע ניגש חניני למת"ק שכ"ם והגיש תלונה בגין השוד המזוין. מיד לאחר הגשת התלונה נלקח חניני בניידת משטרה לסיור בין בתי המאחז, אך החמורים לא נראו במקום. ואולם, ממזכרים שנכללו בתיק החקירה עולה, כי יום לפני הגשת התלונה ערכו בלשים ממחוז ש"י סיור בשטח המאחז וראו במקום שני חמורים, גדול וקטן. על גבו של החמור הגדול נראה אוכף צהוב (על גב החמור של חניני היה אוכף בצבע זה). הבלשים לא צילמו את החמורים.

יום אחרי הגשת התלונה לקחו חוקרי מרחב שומרון את חניני לסיור נוסף במאחז, ובמהלכו הוא זיהה במקום את הרכב, שממנו יצאו גנבי החמורים. בעל הרכב שאותר אמר בחקירתו כי באותה תקופה נהג ברכבו אדם בשם ס', תושב "הגבעה של סקאלי".

עזיז חניני הוא רועה צאן קשיש מהכפר בית דג'ן. ביום שלישי, 10 בפברואר 2004, יצא עם עדר העזים שלו ושני חמורים (חמור ועיר) אל שטח המרעה הקבוע שלו, הנמצא קילומטרים ספורים מהמאחז "הגבעה של סקאלי". בסביבות השעה 10:30 הבחין עזיז בגבר ובאשה שיוצאים ממכונית שחנתה על השביל המוביל ל"הגבעה של סקאלי" ומתקרבים לעברו. הגבר היה חמוש.

"כשהגיעו למרחק של כ-150 מטרים מהמקום בו הייתי עם הצאן, הבחור התחיל לירות באוויר. הוא ירה כ-10 יריות באוויר. השניים התקרבו אלי

ואני התחלתי לברוח למטה. הבחור התחיל ליידות אבנים לעבר העזים. עצרתי במרחק של כמה עשרות מטרים משם. ראיתי את הבחורה לוקחת את שני החמורים שלי ומובילה

262. הערר הוגש ב-4 באפריל 2006.

263. ההודעה התקבלה בשיחת טלפון מרפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון, 9 במאי 2006. תיק יש דין 1101/05.

264. מתוך עדותו של עזיז עבד אל-כרים סלמאן חניני, יליד 1935, תושב בית דג'ן. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועמי בדיר ב-7 בנובמבר 2005 בבית דג'ן. תיק יש דין 1103/05.

הנילון [חשוד] שלא בוודאות כמי שביצע את העבירות, אין טעם בעריכת מסדר זיהוי חי עתה".²⁶⁵

ביום ראשון 24 באפריל 2005 היה שוב חניני עם עדרו במרעה, ולפתע הבחין באדם שגנב את חמוריו כ-12 חודשים קודם לכן מתקרב לעברו מכיוון "הגבעה של סקאלי", ועמו ארבעה צעירים, אבנים בידיהם.

"[המתנחלים] סימנו לי לעצור. אמרתי להם: מה אתם רוצים ממני, אני אדם זקן, בן 70. לא פגעתי בככם ולא עשיתי לכם שום דבר. המתנחלים - אחד מבוגר וארבעה צעירים - התנפלו עלי וניסו לקחת ממני את מקל הרועים שהיה בידי. ידעתי שאם יצליחו, יכו אותי עם המקל. נאבקתי איתם עד שהמקל נשבר. חלק של המקל נשאר בידי של אחד מהם, שהתחיל להכות אותי במקל, בראש ובפנים. שניים מחבריו זרקו אבנים על ראשי ובעטו בכל גופי. שניים אחרים שמרו ולא השתתפו בהכאה. במהלך האירוע אמרתי למכים שאני חולה סוכרת, אך הם התעלמו והמשיכו. לבסוף הורידו מראשי את הכפייה והעקאל כדי להעליב ולהשפיל אותי, לקחו אותם והלכו לכיוון ההתנחלות. ההתעללות נמשכה כ-15 דקות.

ירד לי דם רב. ניסיתי לעצור את הדם בעזרת מלח ומים. עליתי על החמור והתחלתי לרדת לכיוון הבית. ראיתי קרוב משפחה שעבד בשדה, וביקשתי

ב-1 באפריל 2004 הובא ס' לחקירה. בחקירתו הכחיש ס' כל קשר לאירוע והוסיף, כי יצחק סקאלי, שהקים את המאחז, לא מרשה להכניס לשטחו בהמות. עוד אמר בחקירתו כי "אין לו כוח" לבוא לתחנת המשטרה פעם נוספת לצורך מסדר זיהוי חי, ושהוא מעדיף כי יערך מסדר זיהוי בתמונות.

ב-17 במאי 2005, כשלושה חודשים לאחר האירוע, נערך במשטרה מסדר זיהוי תמונות, שבמהלכו הצביע חניני על תצלומו של ס'. חניני אמר כי התמונה דומה לאדם שירה באוויר בזמן האירוע, וכי יוכל לזהות את החשוד בוודאות אם יראה אותו פנים אל פנים. למרות זאת לא זומן ס' למסדר זיהוי חי.

האשה שנחשדה כי נטלה חלק בשוד היא ע', אשתו של ס'. בחקירתה הכחישה כל קשר לאירוע. למרות שהשיבה על כל השאלות האחרות שנשאלה, בחרה ע' לשמור על זכות השתיקה כאשר נשאלה האם ידוע לה על גניבת חמורים באיומי נשק. על אף החשדות נגדה, חוקרי מרחב שומרון לא ערכו לה כל מסדר זיהוי, חי או בתמונות, וחניני לא התבקש מעולם לזהותה.

בעקבות החקירה הכושלת סגרה פרקליטות מחוז מרכז את התיק בעילה "חוסר ראיות". יש דין הגיש ערר על סגירת התיק, אבל פרקליטות המדינה דחתה אותו. בתשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה נאמר בין היתר: "למרבה הצער, בשל מסדר הזיהוי בתמונות שנערך למרשך ובו זיהה את

265. מכתב מעו"ד ג'ני גינבורג, סגנית לפרקליט המדינה (תחום עררים), אל עו"ד מיכאל ספרד, 14 במארס 2006. תיק יש דין 1103/05.

על ההחלטה לסגור את התיק.²⁶⁷ בעת כתיבת דו"ח זה עדיין לא התקבלה תשובה ממחלקת העררים בפרקליטות המדינה.

ביום ראשון 30 באוקטובר 2005, שישה חודשים לאחר התקיפה, חזר חניני מהמרעה לביתו, ולפתע שמע צעקות מאחור. בעדותו ליש דין סיפר חניני:

"הסתכלתי לאחור וראיתי שני גברים שהיו במרחק 15 מטרים ממני. השניים התקרבו אלי בריצה. השניים היו רעולי פנים, כיסוי שחור כיסה את ראשיהם. אחד מהם החזיק אלה באורך של כ-70 ס"מ, עם ראש בצורת כדור. האיש השני החזיק ביד אחת אבנים, ובשנייה - סכין יפנית. לפי מה שראיתי לא היה להם נשק.

ברגע שירדתי מהחמור כדי לברוח, האיש עם האלה הגיע אלי מאחור והכה אותי באלתו בכתפי ובגבי. הוא המשיך להכות בעזרת האלה במרץ בכל חלקי גופי, בעוד השני מיידה בי אבנים. בבית החולים התברר לי מאוחר יותר שרגלי השמאלית ושתיים מצלעותיי נשברו. לא יכולתי לעמוד בכאב, ונפלתי לאדמה. השני התכופף אלי, ועם הסכין היפנית התחיל לחתוך חתכים בשתי הידיים שלי, חתך נוסף מעל לעין ימין וחתכים בשתי הרגלים. השניים לא דיברו איתי או ביניהם.

*ממנו שילך לביתי ויגיד לבני ולנכדי שיביאו לי כפייה, כי לא אוכל להיכנס לכפר בלי כפייה ועקאל. באו בני משפחה, הביאו את הכפייה, עטפתי את ראשי והם לקחו אותי הביתה".*²⁶⁶

מביתו הוסע חניני אל מחסום בית פורכי, שם גבתה שוטרת שהוזעקה למקום בידי חיילים את עדותו. משם נלקח באמבולנס לבית חולים בשכם ואושפז למשך חמישה ימים.

בדיקת יש דין הצביעה גם במקרה זה על מחדלים בחקירת האירוע. בעדות שמסר חניני במחסום בית פורכי ציין כי זיהה את אחד התוקפים כמי ששדד את חמוריו. בעקבות זאת נלקח ס' מביתו לחקירה למחרת האירוע. החשוד הכחיש כל מעורבות בתקיפת חניני, וטען כי ביום האירוע שהה כל הזמן בביתו עם אשתו. גם במקרה זה לא טרחו חוקרי המשטרה לבדוק את טענת האליבי. ע', שנחשדה כאמור בהשתתפות בגניבת החמורים, לא זומנה לחקירה ולא התבקשה לאמת את טענת האליבי של בעלה. בתיק לא נערך כלל מסדר זיהוי, לא בוצע עימות בין חניני לבין החשוד ולא התקיימה כל פעולת חקירה אחרת.

ב-7 בספטמבר 2005 סגרה פרקליטות מחוז המרכז את תיק החקירה בעילה "חוסר ראיות". עו"ד מיכאל ספרד הגיש בשם חניני ובשם יש דין ערר

266. מתוך עדותו של עו"ד עבד אל-כרים סלמאן חניני, יליד 1935, תושב בית דגן. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ב-2 במאי 2005 בבית דגן. תיק יש דין 1019/05.

267. הערר הוגש ב-21 בנובמבר 2005.

נוספת לא בוצעה בתיק, שנסגר בעילה
 "עבריו לא נודע".²⁶⁹

המקרה של עזיז חניני ממחיש היטב כיצד כשלים חוזרים ונשנים בעבודת החוקרים במחוז ש"י חושפים את תושבי הגדה הפלסטינים שוב ושוב להתקפות בידי ישראלים. כשלי החקירה שנפתחה בגין השוד המזוין שבמהלכו נגנבו מהמתלונן שני חמורים הובילו לסגירת התיק נגד ס' ואשתו. למעלה משנה לאחר מכן זיהה חניני את ס' כמי שהשתתף בתקיפתו האכזרית, שהובילה לאשפוזו בבית החולים. גם הפעם הסתיימה החקירה בלא כלום, ומבלי שבוצעו בה פעולות מתבקשות, כמו בדיקה של טענת האליבי שהעלה החשוד. חודשים אחדים עברו, וחניני הותקף שוב, הפעם באכזריות רבה עוד יותר, בידי רעולי פנים שחתכו בסכין בבשרו. גם במקרה זה הסתיימה החקירה בלא כלום.

ירד לי הרבה דם והרגשתי מעורפל. אז התכופף אלי גם הראשון ושניהם עשו עלי חיפוש. קודם חיפשו בכיסים, אך לא היו איתי כסף או מסמכים. לאחר מכן חתכו בסכין היפנית את הז'קט והגלבייה שלי לכל אורך הבגד. הם לקחו לי את הנעליים, את הכפייה ואת העקאל. ניסיתי לקום ולא הצלחתי, הייתי מעורפל מאוד, לא הבחנתי מתי ולאן הם הלכו".²⁶⁸

ילדיו של חניני, שנתקפו דאגה לאחר שעדר העזים חזר אל הכפר בלעדיו, יצאו לחפשו. בנו מצא אותו מדמם ובבגדים קרועים. חניני נלקח לבית חולים בשכם ואושפז.

בדיקת **יש דין** העלתה כי תיק החקירה שנפתח בעקבות התקיפה כלל מסמכים ספורים בלבד: עדותו של חניני, עדותו של בנו שמצא אותו ומסמכים רפואיים המעידים על פציעתו. שום פעולת חקירה

268. מתוך עדותו של עזיז עבד אל-כרים סלמאן חניני, יליד 1935, תושב בית דג'ן. העדות נגבתה בידי יודית אבי דור ועזמי בדיר ב-7 בנובמבר 2005 בבית דג'ן. תיק **יש דין** 1102/05.

269. מכתב מרפ"ק עמי ברן, עוזר קצין אח"ק במרחב שומרון, לעו"ד מיכאל ספרד, 25 בינואר 2006. תיק **יש דין** 1102/05.

המלצות

5(ה). סיכום

1. יש להדק את הפיקוח על החקירות במחוז ש"י, כדי להבטיח מיצוי חקירות בדבר פגיעה מצד אזרחים ישראלים בפלסטינים וברכושם. יש להעביר תיקים שנסגרים ללא הגשת כתב אישום לביקורת של פרקליטות מחוזית.
2. יש לקבוע כי חקירת תיקי תקיפה ועבירות חמורות אחרות תלווה על ידי פרקליט מפרקליטות מחוזית.
3. יש להנחות את השוטרים גובי התלונות ואת חוקרי המחוז לכתוב את עדויות המתלוננים והעדים בשפה שבה ניתנו.
4. יש להקפיד על עריכת מסדרי זיהוי חיים, כדי להביא לזיהוי חשודים בידי מתלוננים. יש להפסיק את השימוש במסדרי זיהוי תמונות ככלי עיקרי, וכמעט בלעדי, לצורך זיהוי חשודים.
5. יש להדק את התיאום בין מחוז ש"י לבין החטיבות המרחביות של צה"ל, לצורך הבטחת ליווי צבאי לזירות עבירה סמוך לאחר האירוע.

הסיבות לכישלוננו המתמשך של מחוז ש"י באכיפת החוק על אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים וברכושם מובנות מאליהן מתוך העיון בתיקי החקירות של המחוז. למעלה ממחצית מתיקי החקירה שנבחנו בידי **יש דין** לא עומדים באמות מידה ראויות של חקירה, והם מתאפיינים ברשלנות, בחוסר מקצועיות ובהתעלמות מהליכי חקירה בסיסיים. המצב הביטחוני, האילוצים התקציביים ועומס העבודה המוטל על חוקרי מחוז ש"י אינם יכולים להצדיק את הכשלים החוזרים ונשנים שהתגלו בתיקים שנבדקו.

הפתרון למצב העניינים הנוכחי טמון בליווי צמוד וקפדני של חקירות מחוז ש"י - ככל שהן נוגעות לעבירות שביצעו אזרחים ישראלים נגד פלסטינים ורכושם - על ידי פרקליטים מנוסים, וכן בהגברת התיאום ושיתוף הפעולה בין המשטרה לבין כוחות צה"ל בגדה המערבית.

סיכום

פלסטינים להגיש תלונות נגד מתנחלים שפגעו בהם וברכושם.

עילה מיוחדת לדאגה מספקות אותן תלונות שהוגשו ביחידות משטרת מחוז ש"י ונעלמו. המספר הגבוה יחסית של תלונות שאבדו במשטרה - שעליו נוספות תלונות שהמשטרה היתה אמורה להעביר לטיפול מצ"ח, אך אבדו בדרך - מצביע על ליקויים חמורים בכל הנוגע לטיפולו של מחוז ש"י בתלונות של פלסטינים. במקרה זה לא ניתן אפילו לנסות ולתרץ את הכישלון בחוסר באמצעים: החוסר היחיד הוא בתשומת לב ובעבודה מקצועית.

בצד משטרת ש"י, גם לכוחות צה"ל בגדה המערבית מידה רבה של אחריות להתנערותה של מדינת ישראל מחובתה המעוגנת בדיני המלחמה להגן על אזרחי השטח הכבוש מפני אלימות צד שלישי. כאמור, צה"ל לא רואה בהגנה על אזרחים פלסטינים אחת ממשימותיו, ואינו מבהיר לחייליו ולמפקדיו את חובותיהם בתחום זה. טיפול מערכתי של צה"ל וניהול מעקב אחר הטיפול בחיילים שאינם ממלאים את פקודות הצבא שגובשו ברוח "נוהל אכיפת החוק" אינם קיימים למעשה.

בסוף כל אחד מפרקי הדו"ח הנוכחי מופיעות המלצות מטעם יש דין. ראוי שצה"ל ומשטרת מחוז ש"י ייעזרו בהמלצות אלו לצורך תיקון הכשלים והליקויים שהתגלעו בעבודתם.

בעדותו בפני ועדת שמגר נשאל מפכ"ל המשטרה דאז, רנ"צ רפי פלד, האם המשטרה אינה משמשת כעלה תאנה בתחום אכיפת החוק בשטחים. בתשובתו הודה פלד: "אני מסכים שיש כאן מידה מסוימת של מראית חוק".²⁷⁰ 12 שנים לאחר מכן, עבודת המשטרה בגדה המערבית עודנה בבחינת מראית חוק.

תוצאות המעקב שביצע יש דין חושפות כישלון מוחלט של משטרת מחוז ש"י בחקירת תלונות של פלסטינים בדבר פגיעה מצד אזרחים ישראלים בהם וברכושם. ב-90% מהתלונות שהוגשו הסתיים הטיפול המשטרתי בסגירת תיק החקירה או באובדן התלונות.

בדיקת מדגם גדול מתיקי החקירה העלתה, כי החקירות שנפתחו לקו בכשלים משמעותיים, ואלה הביאו לסגירת אחוז גבוה מהתיקים ללא הגשת כתבי אישום.

כבר בדו"ח קרפ, שפורסם ב-1982, נקבע כי "יש ללא ספק קורלציה ישירה בין ריבוי תיקי החקירה המסתיימים בסגירה וריבוי תיקי החקירה שהטיפול בהם נמשך זמן רב לבין הוויתור על הזכות להתלונן".²⁷¹ משך הטיפול בתיקי החקירה לא נבדק בדו"ח הנוכחי, אך אין ספק שהאחוז הגבוה של תיקי החקירה שנסגרים בלא כלום - ברובם כתוצאה ישירה ממחדלים של צוותי החקירה במחוז ש"י - אינו מעודד

270. שמאל מיטלמן, "לא מסוגלים לאכוף את החוק", מעריב, 30 במארס 1994.

271. דו"ח קרפ, עמ' 26.

תגובות

משטרת מחוז ש"י
ודובר צה"ל

שמור

מטה **מחוז** **ש"י**
 ל ש כ ה
 טלפון: 026279200
 פקס: 026279239
 דוא"ל: www.police.gov.il
 ירושלים, יום רביעי י"א סיוון תשס"ו
 07 יוני, 2006
 נט/01 - 87/30575 (מ)

לכבוד
"יש דין"
ארגון מתנדבים לזכויות אדם
שד' רוטשילד 15 תל אביב

הגדון : התייחסות לטיטת דו"ח "יש דין"

1. טיטת הדוח התקבלה במשרדי בתאריך 29/105/06 ובכפוף ללו"ז הקצר מצ"ב התייחסות מחוז ש"י לממצאי הדוח:

א. כללי:

(1) ההתייחסות שתובא להלן מתייחסת לחלקו של מחוז ש"י בהליך אכיפת החוק באיו"ש ולא תתייחס לחלקם של השותפים: הרבון בשטח (צה"ל) המנהל האזרחי וגורמי הביטחון הנוספים.

(2) התייחסות לתקציר הדו"ח (בכפוף ללוז כאמור) לעיקר הליקויים ולהמלצות שהוצגו ולא תכלול התייחסות לנושא כח האדם ותקציב המחוז מאחר ואינם בתחום סמכותנו.

(3) ק' אח"מ ש"י הנחה לבדוק את כל התיקים והאירועים המוזכרים בטיטת הדוח ויינתן מענה מפורט לכלל ההערות שהועלו לאחר שיבדקו ההליכים השונים לגביהם הוערו הערות בכל תיק בנפרד.

ב. תיקי החקירה:

(1) התייחסות באופן עקרוני באשר להערות שהוערו:

(א) **גביית תלונות ממקומיים בשפה הערבית** – במחוז ש"י ישנם צוותים מיוחדים העוסקים בטיפול בעבירות הפס"ד (נגד מקומיים וכוחות הביטחון), חוליות החוקרים בנויות מחוקרים וקצינים וותיקים ומקצועיים שכולם דוברי השפה הערבית ברמה טובה מאוד, אף אינם כותבים / קוראים בערבית.
 עפ"י פקודת המשטרה והחוק, אין חובה לגבות עדות ממתלונן בשפת אם, באם קיים צורך בתמלול או תרגום, קיימים האמצעים לשם כך ונמצאים לרשות החוקרים.

שמור

יתכן ומחבר הדוח התכוון לחקירת חשודים ששם ע"פ סעי' 8 (2) לחסד"פ מיום 7.4.02 ישנה החובה לגבות עדות בשפת אם או לחלופין לבצע תיעודה בצילום.

(ב) **ביקור בזירה** - ככלל, הנחיית אח"מ ש"י מחייבת ביקור בזירת הפס"ד ותיעוד במצלמות שנופקו במיוחד לטיפול בעבירות אלו. יחד עם זאת, משטרת ישראל הפועלת באיו"ש מחוייבת לצאת לזירת ארוע בליווי צבאי (כיוון שמדובר בשטח עויין), ויש פעמים שצה"ל אינו יכול לספק כוחות ליווי לכח המשטרה מסיבות שונות.

(ג) מהניסיון שנרכש במהלך השנים השכלנו להבין כי יש לבצע הליכי חקירה שונים בשטח כדי לבצע איסוף ראיות מיטבי, ולכן, אנו משתדלים לבצע את גביית העדויות והחקירה כמה שיותר מהר בשטח. ישנם מקרים ולא מעטים בהם נדרשים עדים מקומיים לגשת ולמסור עדויות בתחנות המשטרה אך הם מסרבים והדבר אכן פוגע בחקירה. ישנם עדים ובכללם אנשי כוחות הביטחון שאינם יכולים למסור הודעותיהם בשטח עקב פעילות מבצעית והדבר אכן מקשה על ניהול התיק וזאת מכיוון וקיים קושי רב לאתר את החיילים והטיפול בתיק נמשך מעבר למוצא, גם על מקרים שכאלה אנו משתדלים להיתגבר וזאת ע"י יציאת חוקרים ליחידות צה"ל השונות, הפרוסות ברחבי ארץ שם נידרש לאתר ולאסוף עדויות. לציין, כי לא אחת נדרשו מתלוננים להופיע למתן עדות בבית המשפט ומכיוון ולא הופיעו, נאלצה התביעה לחזור בה מכתב האישום. **ישנם מקרים לא מעטים שמשטרת מחוז ש"י דואגת אף להסיע עדים פלסטינים משטחי A לבתי המשפט בישראל לשם מסירת עדות** וזאת על חשבון פעילות מבצעית בכדי להקל על התביעה/פרקליטות בניהול התיק וסיום הליכים אפקטיביים נגד נאשמים ישראלים.

(ד) **לא בכל תיק ניתן לבצע מסדר זיהוי חי**, לדוגמא, כאשר חשוד מסרב למסדר זיהוי, איננו רשאים לעשות מסדר זיהוי בכת, כאשר אין זהו ודאי של המתלונן או שהעבירה בוצעה בלילה ולא ניתן לזהות בוודאות את החשוד, לא ניתן לבצע מסדר זיהוי. אנו משתדלים ומנסים בכל דרך (גם אם קלושה ביותר) לזהות החשוד ולהעמידו לדין, זיהוי בתמונות היא דרך להגיע לחשודים לשם ביצוע חקירה שלא תמיד תניב כתב אישום. הדבר נכון גם לגבי עימותים, כאשר החשוד מסרב לבצע עימות איננו יכולים לחייבו בכך.

(ה) טענות אליבי הן חלק מניהול החקירה בתיק, ישנם פעמים שהחשוד נותן אליבי כללי ואין טעם לבדוקו כיוון שהדבר איננו מוסיף ואינו גורע מהראיות בתיק החקירה.

(ו) בשני המרחבים, שומרון וחברון (ששם רוב תיקי ההפס"ד נגד פלסטינים) ישנם קצינים בכירים בדרגת סגן ניצב שהנם הרשאים היחידים לסגור תיקי אלו מהעילות הקבועות בחוק.

שמור

לציין, כי נעשות ע"י אח"מ ש"י בקרות תכופות ביחידות החקירה **ובדגש על חוליות ההפס"ד** כך שאנו משתדלים שאכן הליכי החקירה יובצעו כנדרש, ביקורות על פעולותינו מבוצעת גם ע"י פרקליטות המדינה.

- (ז) במחוז ש"י ישנה יחידת תביעות מקצועית בה מתפקדים עורכי דין הבוחנים את התיקים ומחליטים על הגשת כתב אישום במידה וקיימות ראיות. עורכי דין אלו גם מלוים תיקי חקירה מסויימים.
- (ח) בשנת 2005 נפתחו כ – 836 תיקי הפס"ד מתוכם הוגשו כ – 152 כתבי אישום נגד 222 חשודים, מתוך סה"כ תלונות ההפס"ד נרשמו כ – 299 תלונות של מקומיים נגד ישראלים בגין עבירות שונות – מתוך 299 התלונות הוגשו עד כה כ – 43 כתבי אישום נגד ישראלים שפגעו במקומיים, דהיינו כ – 14.5% מסה"כ התיקים שבהם המתלוננים הינם פלסטיניים, נתון זה הינו מספר דינמי ולא ניתן להתייחס לנקודת זמן ספציפית. מתוך 43 כתבי אישום, 18 כתבי אישום הינם בגין עבירות קרקעות, שהם 6% מסה"כ התיקים, לציין כי ישנם תיקים נוספים משנת 2005 שטרם הסתיימו הטיפול בהם וטרם נקבע גורלם. לציין כי 50 תיקים נסגרו נגד קטינים שאינם ברי עונשין.
- (ט) בשנת 2006 (ינואר – אפריל) נפתחו כ – 250 תיקים, מתוכם הוגשו כ- 151 תיקים כתבי אישום נגד 188 חשודים, מתוכם ישנם 8 תיקים שבהם הוגשו כתבי אישום נגד ישראלים שפגעו בפלסטינים.

2) לעניין המלצות לתיקון הליקויים בחקירה:

- (א) ישנו פיקוח הדוק ורצוף על כל תיקי ההפס"ד, בכל חוליה נמצא קצין אחראי וזאת לאור הרגישות הקיימת בתיקים האמורים.
- (ב) מבוצעות בקרות רבות על פעולות החקירה הן על ידי גורמי המחוז והן ע"י גורמי מטא"ר בבקורות פתע ומתוכננות.
- (ג) כאשר מדובר בתיק בעל אופי חמור (כרצח, פציעה בנסיבות מחמירות וכו'), התיק מטופל במהירות והחשוד בד"כ עומד לדין תוך תקופת מעצרו תוך לזוי צמוד של פרקליט.
- (ד) לעניין רישום הודעות ומסדרי זיהוי ראה התייחסות לעיל.
- (ה) ק' אח"מ ש"י הנחה לבדוק את כל האירועים המוזכרים בטיוטת הדוח ויינתן מענה מפורט לכלל ההערות שהועלו לאחר שיבדקו ההליכים השונים לגביהם הוערו הערות בכל תיק בנפרד.

שמור

3) לעניין המלצות לקבלת תלונות:

- (א) לאוכלוסייה הפלסטינית עומדת האפשרות להגיע ולהגיש תלונה בכל תחנת משטרה בשטחי המחוז בנוסף לאותם המקרים (ע"פ פה"ק) של קבלת תלונה בשטח וכן באמצעות שוטרי המת"קים אשר זמינים בימים א' – ה' בשעות העבודה.
- (ב) תלונות המוגשות במת"קים מועברות ליח' החקירות הרלוונטיות.
- (ג) מספרי הטלפון של השוטרים, לרבות קש"ת שומרון ידועים לעמותת "יש דיין" והם עושים בהם שימוש לשם הפניית המתלוננים.

2. לסיכום:

השטח המורכב בו פועל המחוז מקשה על הפעילות החקירתית אך נעים המאמצים לעמוד בתכתיבים שהוכתבו בדו"ח וועדת שמגר לעניין תלונות וחקירות. אנו לא פועלים במרכזה של עיר ואיננו מצויים בכל נקודה בשטח הנרחב.

ישנם מקומות בהם הגישה מצריכה תיאום, ליווי ואבטחה וישנם עדיין גורמים בשטח המעוניינים לפגוע בנו, דבר שגורם להשהיית ביצוע פעולות חקירה פשוטות ואלמנטריות.

נחקרים משני הצדדים אינם משתפים פעולה וישנם בעיות קשות באשר להוכחת בעלות על שטח אדמה וזאת מכיוון ורוב השטח אינו מוסדר כחוק. מגוון כוחות ביטחון הפועלים בשטח ורמת המקצועיות החסרה בנושא אכיפת החוק אינם גורם המוסיף לאפקטיביות.

האיומים על אנשי משטרה והפגיעה בגופם וברכושם כפי שהתרחשו בתקופה האחרונה אינה פוגעת בנחישות שלנו מחד גיסא אך מצביעה על רמת העוינות אלינו בשל הנחישות מאידך גיסא.

לבסוף בימים אלה אנו לומדים את הדוח והערות שהוערו וכארגון לומד נתקן את הטעון תיקון (במידה וקיים).

3. לבקשתכם.

ב ב ר כ ה,
משה פינצלי
עוזר מפקד מחוז ש"י
ודובר המחוז
רפ"ק

לישראל	ההגנה	צבא
צה"ל	דובר	חטיבת
בינלאומיים	ארגונים	דסק
03-6080220		טל':
03-6080312		פקס:
3161	-	ז-א
התשס"ו	בסיוון	י"ב
2006	ביוני	8

לכבוד
ליאור יבנה
יש-דין

הנדון: תגובה לדו"ח "מראית חוק"

אין חולק על אחריותו של המפקד הצבאי לאכיפת החוק באזור. חובה זו מעוגנת בתקנה 43 לתקנות האג הנספחות לאמנת האג הרביעית בדבר דיניה ומנהיגיה של הלחימה ביבשה, הקובעת כי על המפקד הצבאי לנקוט בכל האמצעים שביכולתו בכדי להבטיח את הסדר וביטחון הציבוריים. כמו כן, תקנה 46 מטילה על המפקד הצבאי את החובה לכבד את כבוד המשפחה וזכויותיה, חיי אדם ורכוש פרטי.

מתוך הכרה בחובה זו, חוקק המפקד הצבאי את הצו בדבר כוחות משטרה הפועלים בשיתוף עם צה"ל (אזור הגדה המערבית) (מס' 52), תשכ"ז – 1967. הצו מעניק לשוטרי משטרת ישראל, הפועלים באיו"ש, הן את הסמכויות הנתונות לחיילים על-פי תחיקת הביטחון, והן את הסמכויות אשר היו נתונות לשוטרים על-פי הדין שחל באזור, עובר לתפיסתו על-ידי כוחות צה"ל. צו זה חוקק מתוך הבנה כי המומחיות בהתמודדות עם אירועים פליליים נתונה למשטרת ישראל, ולא לכוחות צה"ל ובכדי לאפשר טיפול מיטבי בהפרות חוק וסדר. חיילי צה"ל אינם מיומנים באכיפת חוק, ואין להם הכשרה כחוקרים. דברים אלו עולים אף מדבריו של הפצ"ר בפני ועדת חוקה חוק ומשפט אשר הובאו בעמ' 45 לדו"ח.

כפי שציין הפצ"ר בפני הועדה, הקביעה כי הטיפול בהפרות חוק וסדר של האוכלוסיה הישראלית באיו"ש צריכה להיות של משטרת ישראל מעוגנת בהחלטת ממשלה. יתרה מכך, הפצ"ר ציין באותו דיון בועדת החוקה חוק ומשפט, כי הוא אינו מוכן לקבל מצב שבו חיילים עדים להתעללות בתושבים פלסטינים ואינם עושים דבר בעניין. דברים אלה מדגישים כי בניגוד לטענה שעולה בדו"ח, צה"ל אינו מתעלם מהחובות ומהאחריות המוטלת עליו מכוח המשפט הביני"ל.

הנוהל בנושא אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים המפרים חוק נוסח אף הוא בהתחשב בהבנה זו, והינו נגזרת של החלטת הממשלה בנושא. הנוהל עוגן בפקודות צה"ל, ובשל כך מחייב את כלל החיילים והמפקדים.

ככלל, הנוהל מבחין בין אירועים שיש לגביהם מידע מראש (כגון הפגנה מתוכננת), לבין אירועים שאין לגביהם מידע מראש. במקרה הראשון, הרי שהטיפול באירוע יהיה באחריות משטרת ישראל, כאשר צה"ל יסייע ב"מעטפת". במקרה השני, במידה וכוחות צה"ל מגיעים למקום ראשונים, הם יטפלו באכיפת החוק והסדר, עד לבוא המשטרה למקום. כלומר, בהיעדר נוכחות משטרתית במקום, האחריות הינה של חיילי צה"ל, כאשר על החיילים להימנע, ככל האפשר, מכניסה לזירת האירוע ועליהם להרחיק כל גורם שהוא מהמקום, בכדי שכלל הראיות בזירת האירוע יישמרו עד להגעת המשטרה למקום. יצוין כי, במידת הצורך, כוחות צה"ל מוסמכים, ואף מחויבים, לעכב ואף לעצור חשודים בדבר עבירה.

חיילי צה"ל פעלו ופועלים לפי נוהל זה (אם כי, אכן ישנם מקרים חריגים), והינם מתודרכים, כדבר שבשגרה, בדבר חובתם לפעול לפי נוהל זה. נציין, כי החיילים המשרתים באזורי חיכוך באיו"ש אף מתודרכים בנושאים אלו, במסגרת האימונים וההכשרות אותן עוברים הם טרם ביצוע שירותם בפועל.

מעבר לכך, הרי שחיילי צה"ל מונחים לשתף פעולה עם חקירות משטרה, בין השאר על-ידי מתן עדויות בתיקי חקירה.

בנוסף, גורמי הצבא, פועלים מעת לעת לרענון הנוהל וההנחיות בקרב הכוחות הפועלים בשטח, וגורמי הפרקליטות הצבאית אף עורכים הרצאות לכוחות אלו, בנושא אכיפת החוק באיו"ש.

מעבר לאמור לעיל, הרי שנעשים מאמצים כבירים בתחום אכיפת החוק גם באמצעים שתכליתם מניעת אירועים. בין השאר, ניתן להזכיר צווי הגבלה אשר הוצאו כלפי ישראלים באיו"ש וצווי סגירה אשר הוצאו לשטחים מסוימים, מתוך מגמה למנוע הפרות חוק וסדר באזור.

במיוחד ראוי להדגיש את המאמצים המושקעים במניעת אירועי חיכוך בין ישראלים לפלסטינים, הן על-ידי היערכות מוקדמת של כוחות צה"ל, בעיקר בתקופות ובאזורים רגישים, והן על-ידי קידום הטיפול בסכסוכי הקרקעות, על מנת לקבוע את בעלי הזכויות במקרקעין, ולאפשר להם לעבד הקרקע בלא הפרעה, מבלי להידרש בכל פעם לטענות בעניין בעלות סותרת.

חלק מההמלצות המופיעות בדו"ח מיושמות בפועל. כאמור, החיילים מתודרכים לגבי נוהל אכיפת החוק, החובות המוטלות עליהם מכוחו וכן בדבר הסמכויות הקיימות בידם, לרבות הסמכות לעצור המעוגנת באופן מפורש הן בדין ובהן בנהלים. אשר להמלצה בדבר הגברת נוכחות כוחות צה"ל במוקדי חיכוך ידועים, הרי שהכוחות עושים את מירב המאמצים לתת את המענה במוקדי חיכוך אלה, במגבלות סדר הכוחות והמשימות השונות המוטלות עליהם. בתוך כך, בחודשים האחרונים, הוסב תפקידן של שתי פלוגות מג"ב לטיפול בהפרות סדר, הן של פלסטינים והן של תושבים ישראלים, באזור צפון השומרון וחברון (כך למשל, בחלק מאירועי החיכוך האחרונים נעשה שימוש, בין היתר, באחת הפלוגות האמורות לשם השלטת הסדר ואכיפת החוק נגד ישראלים ופלסטינים שהפרו את החוק, ובכלל זה אירועים שהתרחשו סביב סוגיית הגעת פלסטינים לאדמות חקלאיות הסמוכות ליישובים ישראליים בגזרת דרום הר חברון).

בכוונת צה"ל לבחון לעומק את ההמלצות האחרות אשר עולות בדו"ח, ולבחון את הצורך ביישום.

לצד כל האמור לעיל, הרי שיש לזכור כי פעילות צה"ל בכל הנוגע לאכיפת החוק באיו"ש נעשית לצד הפעילות העיקרית של צה"ל באיו"ש, שהינה שמירה על הביטחון. כוחות צה"ל פועלים ימים כלילות בלחימה בטרור ובפעילות הביטחון השוטף.

בברכה,

קמ"א	רומן,	רון
בינלאומיים	ארגונים	ראש
צה"ל	דסק	דובר

נספחים

**נספח א': דיווחים על אירועי פגיעה של אזרחים ישראלים
בפלסטינים וברכושם, יולי 2005**

מתנחלים גידרו 20 דונם נטועים בעצי זית השייכים לסלאח חמודי ולדיאב סאלח, תושבי הכפר כיפל חארס שבאיזור אריאל.	1 ביולי 2005
מתנחלים הציתו עצי זית באדמות הכפר קוסין, מערבית לשכם.	2 ביולי 2005
מתנחלים מאלקנה יידו אבנים לביתה של משפחת עאמר בכפר מסחה.	
מתנחלים גידרו חלקת אדמה השייכת למשפחת היראני באיזור ההתנחלות מעון זרעו בה.	3 ביולי 2005
ב-3 וב-4 ביולי הציתו מתנחלים 130 דונם של מטעים בכפר עינבוס שבאיזור שכם.	
קבוצת מתנחלים יידתה אבנים אל בתי תושבים בשכונת ואדי נסארה בחברון.	
מתנחלים מאיזור יצהר אילצו באיומי נשק חקלאים תושבי עוורתא לעזוב את מטעם.	6 ביולי 2005
מתנחלים מאיזור גוש עציון ריססו גפנים של חקלאים פלסטינים בחומר רעיל. כ-130 גפנים נפגעו.	7 ביולי 2005
מתנחלים מחברון יידו אבנים על פועלים שניסו לתקן את שער בית משפחת אבו עיישה בתל רומידה, אשר ניזוק בהתקפה קודמת על הבית.	
מתנחלים פשטו על תחנת דלק בכפר סור שבאיזור טול כרם וניסו לפגוע בעובד התחנה.	8 ביולי 2005
בסביבות השעה 15:00 יידו מתנחלים אבנים אל בתי פלסטינים באזור תל רומידה שבחברון.	9 ביולי 2005
מתנחלים יידו אבנים על בתי פלסטינים בתל רומידה. רג'א אבו עיישה, בת 16, נפצעה מפגיעת אבנים.	12 ביולי 2005
תושב חברון נפצע לאחר שמתנחלים מקריית ארבע יידו אבנים אל מכוניתו.	13 ביולי 2005
מתנחלים יידו אבנים אל רכב פלסטיני בצומת תפוח שבאיזור סלפית. שמת הרכב הקדמית נשברה.	
מתנחלים יידו אבנים אל מכוניות נוסעות באיזור הכפר ג'ית שליד ההתנחלות קדומים.	
בסביבות השעה 03:30 לפנות בוקר יידו מתנחלים אבנים אל ביתה של משפחת סלאח שבעסירה אל-קיבליה והציתו מכונית שחנתה בסמוך.	
מתנחל יידה אבנים אל מכונית תפוח וגרם לניפוץ השמשה הקדמית.	

14 ביולי 2005	סמוך לשעה 17:00 הציתו מתנחלים עצי זית בכפר סניריא. כוח צה"ל מנע מכבאיות אש פלסטיניות מלהגיע למקום.
15 ביולי 2005	מתנחלים גנבו חמור השייך לח'ליל אבו תביח', תושב הכפר א-תוואני שבדרום הר חברון והוליכו אותו אל ההתנחלות כרמי צור. מאוחר יותר הותקף פעיל שלום רז שנכנס לכרמי צור כדי להשיב את החמור לבעליו והוכה.
16 ביולי 2005	מתנחלים בחברון השחיתו שלוש חנויות פלסטיניות, שהיו סגורות בשלוש השנים הקודמות. המתנחלים גרמו נזק לדלתות ולקירות המבנים.
	בסביבות השעה 13:00 תקפו ארבעה מתנחלים מסוסיה את ואדחה נאווג'ה מח'רבת סוסיא, בחלקת עצי הזית של המשפחה. כאשר בעלה, חאג' חליל נוואג'ה, הגיע כדי לסייע לה, הכו המתנחלים גם אותו. ואדחה נזקקה לטיפול רפואי.
	מתנחל מחברון תקף שני עובדים של עיריית חברון, המופקדים על שימור מבנים, בשעה ששיפצו בית במרכז העיר. העובדים, אחמד דענה בן 17 ואדיב א-סינה בן 22, נלקחו לטיפול רפואי.
18 ביולי 2005	מתנחלים אחדים יידו אבנים אל אוטובוס באיזור סלפית. השמשה הקדמית התנפצה והנהג נפצע בפניו.
22 ביולי 2005	בשעה 18:45 נכנסו לכפר עוריף ארבעה מתנחלים חמושים מיצהר, בטענה שהם מחפשים אחר סוסים שנגנבו.
23 ביולי 2005	בסביבות השעה 6:30 נכנסו מתנחלים לכרם זיתים השייך לזיאד ג'ירין נוואג'ה מח'רבת סוסיא. המתנחלים הביאו איתם כבשים שאכלו את הזיתים.
	לפחות 200 עצי זית נכרתו באדמותיו של ג'מיל א-שתייה, תושב הכפר סאלם.
	בשעות הבוקר הכו מתנחלים את עלי מוסא, בן 65, בעת שעבד באדמותיו ליד הכפר חוסאן שבאיזור בית לחם. מוסא הועבר לטיפול בבית חולים.
	מעט לפני חצות פשטה שוב קבוצת מתנחלים חמושים מאיזור יצהר על הכפר עוריף. תושבי הכפר אילצו אותם לעזוב את המקום לפני שהגיע לשטח כוח צה"ל.
24 ביולי 2005	כמה עשרות דונמים של עצי זית הוצתו באדמות הכפר איסכאכא הסמוך להתנחלות אריאל.
	עשרה עצי זית נעקרו ממטע השייך למוסטפא ג'אבר, תושב ביתיללו שממערב להתנחלות נחליאל. כמו כן נעקרו שתילי ירקות. טפטפות וציוד חקלאי נוסף הושחתו.
	בסביבות השעה 16:00 כרתו מתנחלים כמה עצי זית השייכים לסלאח' באדר, תושב הכפר קריות שבאיזור שכם.

מתנחל הכה במקל שלושה רועים תושבי הכפר יאנון שבאיזור שכם, בעט באחד מהם ודרך את נשקו לעבר אחר שנמלט מהמקום.	25 ביולי 2005
מתנחלים מסוסיה תקפו חקלאים שעיבדו את אדמותיהם ממערב להתנחלות. החקלאים אולצו לעזוב את השטח.	26 ביולי 2005
מתנחל מהמאחז אלמתן רעה עדר עזים באדמתו של חאמד עודי מכפר ת'ולת'. העזים גרמו נזק ליבול בחלקה.	27 ביולי 2005
אנשי ביטחון מסוסיה הכו ופצעו שלושה פלסטינים ששהו באדמותיהם הסמוכות להתנחלות.	29 ביולי 2005
בשעות הבוקר הרגו מתנחלים באבנים ארבעה כבשים השייכות למשפחת שוואהין מהכפר ג'וואיה וגנבו עשרה מהם. שוטרים הוזעקו למקום, אך סירבו להגיע.	30 ביולי 2005
חובלו מבנה חקלאי השייך לקאסם מנסור, תושב הכפר דיר אסטיא שמדרום לשכם, והושחתה משאבת מים שהיתה בתוכו.	31 ביולי 2005
בסביבות השעה 16:30 עצרו כמה מתנחלים מונית על הכביש שבין הכפרים א-נסריה ובית דג'ן שבאיזור שכם והכו את הנוסעים בה. בנוסף לכך גרמו המתנחלים נזק למונית.	

נספח ב': מעקב יש דין אחר טיפולו של מחוז ש"י בתלונות על פגיעה בעצים

מס' תיק יש דין	תאריך אירוע	פרטים	מצב תיק חקירה
1010/05	21 במארס 2005	נעקרו כ-100 עצי זית באדמות בילעין. כ-60 מהם נגנבו.	תיק החקירה נסגר בעילה "חוסר ראיות".
1008/05	1 באפריל 2005	שלושה עצי זית נכרתו ואחר נעקר בכפר ת'ולת'.	תיק החקירה נסגר בעילה "עברייין לא נודע".
1023/05	12 במאי 2005	150 עצי זית השייכים לתושבי הכפר סאלם הוצתו.	תיק החקירה נסגר בעילה "עברייין לא נודע".
1022/05	19 במאי 2005	נכרתו כ-200 עצי זית השייכים לתושבי הכפר ג'ינסאפוט.	תיק החקירה נסגר בעילה "עברייין לא נודע".
1033/05	5 ביוני 2005	51 עצים נכרתו בכפר עסירה א-קיבליה, מהם 12 עצי שקד והשאר עצי זית.	התלונה אבדה במשטרת מרחב שומרון.
1050/05	26 ביוני 2005, 24 ביולי 2005	11 עצי זית נגדעו באדמתו של מוסטפא ג'אבר, תושב הכפר ביתיללו. כמו כן נעקרו שתילי ירקות והושחת ציוד חקלאי.	תיק החקירה נסגר בעילה "עברייין לא נודע".
1085/05	13 בספטמבר 2005	כ-20 עצי זית ותאנה הושחתו כאשר בולדוזר של מתנחלים הרס גדר אבנים בכפר ת'ולת'.	בחקירה.
1077/05	20 בספטמבר 2005	יותר מ-100 עצי זית נגדעו, נכרתו והוצתו באדמות הכפר פרעתה.	תיק החקירה נסגר בעילה "חוסר ראיות".
1111/05	15 באוקטובר 2005	נגנבו כ-50 עצי זית מאדמות הכפר איסכאכא, ככל הנראה בידי עובדים שעסקו בהקמת מכשול ההפרדה.	התיק נסגר בעילה "עברייין לא נודע".
1101/05	16 באוקטובר 2005	שטח בן 300 דונם, נטוע בעיקר בעצי זית, הוצת בכפר סאלם; נכרתו יותר מ-200 עצי זית אחרים.	בחקירה.

התיק נסגר בעילה "חוסר ראיות".	נפרצה דרך לא חוקית באדמות בילעין שממערב לתוואי מכשול ההפרדה. במהלך עבודות הפריצה נעקרו ונגנבו כ- 190 עצי זית.	2 בנובמבר 2005	1122/05
התיק נסגר בעילה "עבריון לא נודע".	כ-250 עצי זית נכרתו באדמות סאלם.	27 בנובמבר 2005	1121/05
התיק נסגר בעילה "עבריון לא נודע".	עץ זית נעקר ונגנב מאדמתו של עודה. חטיב בכפר א-סאווייה שמדרום לשכם.	14 בדצמבר 2005	1128/05
התלונה אבדה במשטרת מרחב שומרון.	כ-100 עצי זית נכרתו בבורין שבאיזור שכם.	24 בדצמבר 2005	1130/05
ליש דין עדיין לא הגיע דיווח על מצב החקירה בתיק.	נכרתו כ-120 עצי זית באדמות הכפר א-תוואני שבדרום הר חברון.	6 בינואר 2005	1140/06
התלונה אבדה במשטרת מרחב שומרון.	נכרתו לפחות 110 עצי זית באדמות הכפר בורין.	9 בינואר 2005	1142/06
התיק נסגר בעילה "עבריון לא נודע".	נגנבו שני שתילים של עצי זית מחלקתו של איבראהים עאלם בכפר ת'זלת'.	20 בפברואר 2006	1155/06
ליש דין לא הגיע עדיין דיווח על מצב החקירה בתיק.	עץ זית נעקר ונגנב מאדמתו של עודה. חטיב בכפר א-סאווייה.	13 במארס 2006	1171/06

נגד שני מתנחלים שאיימו עליהם בנשק ליד מעיין שבאדמותיהם בוואדי קנה,²⁷⁴ יכבו מתנחלים שתי מכוניות של תושבי הכפר, שנסעו בדרך, בסמוך לאותו מעיין. אחד המתלוננים, פאזי מנסור, זיהה בין המתנחלים אדם שאיים עליו בנשק באירוע הקודם. המתנחלים חסמו את דרכן של המכוניות ושאלו את הנוסעים היכן הם מתגוררים. מנסור, שחשש כי המתנחלים מבקשים לנקום בתושבי דיר אסטיא בשל התלונה שהגישו, השיב כי הנוסעים הם תושבי ג'נסאפוט. לאחר שהותר לו להמשיך לנסוע, הציע מנסור לנוסעי המכונית שמאחריו לומר כי גם הם מג'נסאפוט.²⁷⁵ לבקשת מנסור ליוו אותו מתנדבים מיש דין לנקודה של משטרת מרחב שומרון בקדומים, שם הגיש תלונה. העתק האישור בדבר הגשת התלונה נמצא בידי יש דין. התלונה אבדה.

מסח'ה: תלונה בדבר גניבה של זיתים שנמסקו

דרך הגישה היחידה לאדמתו של הארון עאמר, תושב הכפר מסח'ה, עוברת בהתנחלות שערי תקוה. ח'אלד, בנו של עאמר, מעבד את האדמה, ושומר ההתנחלות, א', נוהג להסיעו במכוניתו משער ההתנחלות אל חלקת האדמה. ב-3 באוקטובר 2005, בעיצומה של עונת המסיק, הסיע א' את ח'אלד, את אחיו ואת חברו אל החלקה, כדי שיוכלו למסוק את עצי הזית שבה. כשעתיים לאחר שהגיעו לחלקה באו למקום שני אזרחים ישראלים. אחד מהם, שלדברי ח'אלד נוהג להופיע מדי פעם בחלקה ולטעון כי רכש אותה,

נספח ג': אובדן תלונות שהוגשו במשטרת מרחב שומרון

בחמישה מבין המקרים שאחריהם עוקב יש דין אבדו תלונות שהגישו פלסטינים בגין פגיעת מתנחלים בהם וברכושם. כל התלונות שאבדו הוגשו ביחידות של משטרת מרחב שומרון, ובליווי מתנדבים מיש דין. בנוסף לכך אבדו תלונות וחומר חקירה שאמורים היו להישלח ממרחב שומרון אל המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח).²⁷²

עסירה אל-קיבליה: תלונה בדבר כריתת עצים

ביום ראשון, 5 ביוני 2005, גילו תושבים מעסירה אל-קיבליה כי בלילה נכרתו 51 עצי זית ושקדייה מחלקה השייכת לשש משפחות מהכפר. יומיים לאחר האירוע הגיש אחד מבעלי הקרקע, מוחמד עבד אל-קאדה, תלונה במת"ק הפלסטיני בשכמ.²⁷³ לאחר חודשים אחדים, שבהם לא שמע דבר על אודות הטיפול בתלונתו, ניגש אל-קאדה ב-28 בנובמבר 2005 למת"ק שכמ - הפעם בליווי מתנדבים מיש דין - והגיש תלונה נוספת, אצל שוטר מרחב שומרון של מחוז ש"י. למתלונן נמסר אישור בדבר הגשת התלונה, חתום בידי השוטר. העתק האישור נמצא בידי יש דין. התלונה אבדה.

דיר אסטיא: תלונה בדבר עיכוב מכוניות וחסיתות

ב-23 בספטמבר 2005, שבועיים לאחר שתושבים מדיר אסטיא הגישו תלונה

272. ראו נספח ד'.

273. תיק יש דין 1033/05.

274. תיק יש דין 1072/05.

275. תיק יש דין 1080/05.

הפלסטיני, ואנשיו פנו למת"ק הישראלי. בסמוך לשעה 13:00 הגיעו לחלקות שוטרים מלווים בחיילים. השוטרים עברו בשטח והנחו את בעלי האדמות לבוא לנקודת המשטרה ולהגיש תלונה.²⁷⁷ ואכן, למחרת הגיעו בעלי החלקות שנפגעו, מוחמד זבן וראהא נד'אר, למת"ק שכם, בליווי מתנדבים מיש דין, והגישו תלונה אצל השוטר הישראלי שבמקום. העתק האישור בדבר הגשת התלונות נמצא בידי יש דין. התלונה אבדה.

בורין: תלונה בדבר עקירת עשרות עצי זית

ביום רביעי, 11 בינואר 2006, גילו תושבים מבורין כי כמה עשרות עצי זית הנוטעים בחלקות השייכות לשניים מתושבי הכפר נכרתו, ככל הנראה יומיים קודם לכן.²⁷⁸ ביום ראשון, 22 בינואר 2006, יצאו שני בעלי האדמות, יוסף סרייה (שבאדמתו נכרתו 36 עצי זית) ועלי עיד (שבחלקתו נכרתו 75 עצי זית) בליווי מתנדבים מיש דין אל מת"ק שכם הישראלי, והגישו את תלונותיהם. העתקי האישורים בדבר הגשת התלונות נמצאים בידי יש דין. התלונות אבדו.

הורה לפלסטינים למסור לידיו את כל הזיתים שמסקו. משסירב עאמר הזעיקו השניים את המשטרה. שוטר ישראלי שהגיע למקום הורה למוסקים לתת לאזרח הישראלי את הזיתים שמסקו, ולקח את השניים אל תחנת המשטרה. זאת למרות ששומר ההתנחלות א' העיד בפניו כי הוא מכיר את עאמר וכי החלקה אכן שייכת למשפחתו. לאחר שנגבתה עדותו של ח'אלד הוא שוחרר לדרכו וחזר לעבוד בחלקה. הזיתים שנלקחו ממנו לא הושבו לו.²⁷⁶ ב-11 באוקטובר 2005 ליוו מתנדבים מיש דין את אביו של ח'אלד ובעל החלקה, הארון עאמר, להגיש תלונה בנקודת קדומים של משטרת מרחב שומרון. העתק האישור בדבר הגשת התלונה נמצא בידי יש דין. התלונה אבדה.

בורין: תלונה בדבר ניסור של עצי זית

במוצאי שבת, 24 בדצמבר 2005, שמעו תושבי הכפר בורין רעשים של מסור חשמלי שהגיעו מחלקה של עצי זית השייכת להם. למחרת בבוקר גילו כי כ-100 עצי זית, הנוטעים בחלקות של שניים מתושבי הכפר, נכרתו. בעלי הקרקעות הודיעו על האירוע למת"ק

276. תיק יש דין 1094/05.

277. תיק יש דין 1130/05.

278. תיק יש דין 1142/06.

ב-10 באפריל 2005 באו ארבעת הצעירים - ראפאת תמימי, מונג'ד תמימי, מוחמד סולטאן וביאל תמימי - לתחנת משטרת בנימין שבאיזור התעשייה שער בנימין, בליווי מתנדבים מיש דין. הפלסטינים הגישו תלונות נגד מתנחלים מחלמיש, שהסיגו גבול ותקפו אותם, וכן נגד חיילי צה"ל שהכו אותם. כל המתלוננים קיבלו אישור בדבר הגשת התלונה. על גבי אחד האישורים נרשם על ידי חוקר המשטרה, "החומר יועבר למצ"ח".²⁷⁹

ב-30 במאי 2005 פנה עו"ד מיכאל ספרד בשם יש דין ובשם המתלוננים לתחנת משטרת בנימין, בניסיון לברר מה העלתה החקירה. לאחר שלא זכה לתשובה, שלח עו"ד ספרד ארבעה מכתבי תזכורת למשטרת בנימין, בין ה-28 ביוני 2005 ל-5 בספטמבר 2005. אף לא אחד מהם נענה.

ב-9 באוקטובר 2005 שלח עו"ד ספרד מכתב למפקד תחנת בנימין ולמפקד מחוז ש"י, ובו התלונן על כך שפניותיו לא זכו לתשובה. תלונתו הועברה לטיפול של קצינת תלונות הציבור במחוז ש"י. ב-28 בנובמבר 2005 השיבה הקצינה לעו"ד ספרד כי בתחנת בנימין לא קיים רישום בגין אירוע כזה או דומה לו, וכי אפשר שמצ"ח טיפלה בתלונות.

ב-4 בדצמבר 2005 פנה עו"ד ספרד לבסיס מצ"ח איו"ש, ובמקביל פנה שוב למשטרת בנימין. הוא שלח אליהם את העתקי האישורים בדבר הגשת התלונות,

נספח ד': אובדן תלונות שהועברו ממשטרת מחוז ש"י למצ"ח

בחמישה מקרים הנכללים במעקב של יש דין הועברו תיקי חקירה ממשטרת מחוז ש"י למצ"ח, עקב מעורבות חיילים באירועים.²⁷⁹

למרות פניות חוזרות ונשנות למצ"ח איו"ש, למצ"ח ירושלים ולקצין פיקוח חקירות במפקדת מצ"ח, עד מועד כתיבת שורות אלו לא איתרו במצ"ח ולו אחד מחמשת התיקים הללו. כתוצאה מכך לא פתחה מצ"ח בחקירה בדבר מעורבות החיילים במקרים של אלימות מצד מתנחלים כלפי פלסטינים. בשיחה טלפונית עם יש דין ציין רס"ן א', מפקד בסיס מצ"ח ירושלים, כי אובדן תיקים בדרכם מהמשטרה אל מצ"ח הוא "בעיה ידועה ומוכרת".²⁸⁰

המעקב אחר אותם תיקים מגלה התנהלות רשלנית ותמוהה, הן מצד משטרת מחוז ש"י והן מצד מצ"ח. להלן דוגמה אחת.

ב-18 במארס 2005 התפתח עימות בין תושבים מהכפר הפלסטיני דיר ניד'אם לבין אזרחים ישראלים מההתנחלות חלמיש, לאחר שהפלסטינים הגיעו לעבד חלקה השייכת לאחד מהם והנמצאת מחוץ לכפר. מתנחלים שהיו בשטח ירו באוויר, ולמקום הגיע כוח צה"ל. החיילים הובילו ארבעה מהפלסטינים לבסיס צבאי סמוך כשהם אזוקים, והכו אותם קשות לפני ששחררו אותם כעבר שעות אחדות.²⁸¹

279. תיקי יש דין 1005/05, 1017/05, 1047/05, 1051/05 ו-1070/05. תיקי יש דין נוספים שבהם מעורבים חיילים עדיין נמצאים בחקירה במחוז ש"י.

280. השיחה בין נטלי רוזן ממשרדו של עו"ד ספרד לבין רס"ן א' התקיימה ב-16 בפברואר 2006.

281. תיקי יש דין 1005/05.

282. העתקי כל האישורים בדבר הגשת התלונות נמצאים בידי יש דין.

מצ"ח ירושלים. שני הקצינים מסרו לה כי בבדיקות שערכו לא הצליחו למצוא את התלונות. לבקשת סגן י' נשלחו אליו ואל רס"ן א' פירוט התלונות והעתקי האישורים בדבר הגשתן.

ימים אחדים לאחר מכן שוחחה גב' רוזן שוב עם רס"ן א', אך הפעם נאמר לה כי על פי הנחיות שקיבל, עליה לפנות מעתה ואילך לראש מדור פיקוח חקירות במפקדת מצ"ח, רס"ן מ'.

ב-26 בפברואר 2006, לאחר ששוחחו בטלפון, העבירה גב' רוזן לרס"ן מ' את רשימת התלונות ואת העתקי האישורים בדבר הגשתן. ב-6 במארס 2006 שוחחה גב' רוזן בשנית עם רס"ן מ', אשר הבטיח למסור את תשובתו "בימים הקרובים". משזו בוששה לבוא, שלח עו"ד ספרד לרס"ן מ' מכתב תזכורת.

ב-10 באפריל 2006, בדיוק שנה לאחר שהוגשו במשטרת בנימין התלונות נגד חיילי צה"ל שהכו תושבים מדיר ניט'אם, התקבלה במשרדו של עו"ד ספרד תשובתו של רס"ן מ'. במכתבו דיווח רס"ן מ' כי התלונה שהגישו ארבעה מתושבי דיר ניט'אם לא אותרה, לא בתחנת משטרת בנימין ואף לא במצ"ח. זאת למרות שגורמים במשטרת מחוז ש"י הודיעו ליש דין כי נראה שהתלונות הועברו למצ"ח. בתשובתו לעו"ד ספרד הוסיף רס"ן מ': "לא ברור לי מדוע ציינת במכתבך [...] שהאירועים הועברו על ידי משטרת ישראל ליחידת מצ"ח".

שהתקבלו במשטרה, וזאת כדי לסייע בידם לאתר את התלונות.

ב-19 בדצמבר 2005, לאחר שלא הגיעה כל תגובה ממצ"ח, שלח עו"ד ספרד מכתב תזכורת. משה לא נענה קיימה נטלי רוזן ממשרדו של עו"ד ספרד שיחת טלפון עם בסיס מצ"ח איו"ש, שם נאמר לה כי עליה להתקשר בשנית בעוד שבוע, מאחר שבשל מעבר היחידה לבסיס חדש אין באפשרותם לבצע בדיקה. תזכורת נוספת נשלחה למצ"ח איו"ש כעבור 10 ימים, לאחר ששוב לא התקבל כל מענה.

ב-29 בינואר 2006 פנה עו"ד ספרד אל קצין ממרחב שומרון במשטרת מחוז ש"י בבקשה לסייע באיתור התלונות בתיק זה, כמו גם תלונות בתיקים נוספים שאמורים היו לעבור למצ"ח. ימים אחדים לאחר מכן, ב-5 בפברואר 2006, הודיע לו הקצין כי לא הצליח לאתר את התיקים במחשב המשטרה.

באותו יום שוחחה גב' רוזן בטלפון עם סגן י', מפקד מצ"ח איו"ש. מפקד הבסיס הבטיח לבצע בדיקה באשר לגורל התלונות, וביקש מגב' רוזן ליצור עמו קשר בעוד ימים אחדים. מאוחר יותר באותו יום התקשרה גב' רוזן לבסיס מצ"ח ירושלים, כדי לבדוק האם הועברו במקרה התלונות לשם. פקידה ממשרדו של מפקד הבסיס, רס"ן א', מסרה כי התלונות אינן מוכרות לה, והמליצה לגב' רוזן לפנות אל רס"ן א' עצמו.

ב-14 בפברואר 2006 שוחחה גב' רוזן שוב עם סגן י', מפקד בסיס מצ"ח איו"ש, ויומיים לאחר מכן דיברה עם רס"ן א', מפקד בסיס